

VARIARVM IVRIS CIVILIS TVM LECTIONVM,

tum in circulis agitatarum quæstionum

LIBRI DVO

IN QVIBVS VTPLVRIMVM receptæ interpretum opiniones confutantur.

LVDOVICO VITALI I. C. in Taurin. gymnasio professore Auctore.

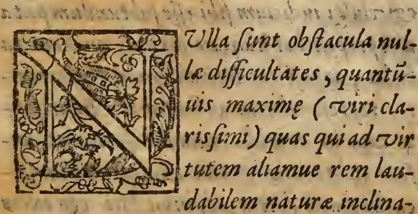

TAVRINI, M D LXXIX.

Caroli Carthanij

FLORENTISSIMAE TAVRINENSIS ACADEMIAE PRAECLARIS MODERATORIBVS.

LVDOVICVS VITALIS S.

Nulla ſunt obſtacula nullæ difficultates, quantūuis maximę (viri clarisſimi) quas qui ad virtutem aliamue rem laudabilem naturæ inclinatione feruntur pro uirili ſuperare non conentur quaſue non ſuperent. Tantum habet momenti natura ad ea ſtudia promouenda, quorum ipſa in hominum animis tanquam in raſa tabula primas duxerit lineas. Hinc eſt quod Demoſthenes ad dicendum natus, cū literam R, uitio linguę proferre non poſ-

set exercitatione tantum profecerit, ut nemo dulcius ipso locutus existimetur. Appelles Priscorum commendatione pictor nobilissimus, quo tandem ad artis suæ fastigium perueniret, is suę industrię, dexteritati, ac ingenio non satis initio fidendum, sed & vulgi iudicium sibi esse subeundum putauit. proponebat itaq; ex pergula quadam tabulas, ac post eas latitans, quid pretereuntes reprehenderent auscultabat: sutor forte cum in crepidis vnam desideraret ansam, id tacitus notauit, eiusq; iudicium secutus quod deerat, adpinxit His ego exemplis excitatus meiq; sobrini propioris Hieronymi Longi eximij nostrę Ciuitatis Montis regalis Aduocati hortationibus inductus. specimen quoddam eius scientię, quam à puero semper excolui & tractaui, in hoc primo ętatis meę cursu, tanquam primæ ex nouali segetis leues primitias exhibeo, quas

liben-

libenter uiris doctis delibãdas offero, eorũq; censurę subijcio, ea cõditione, ut si quid palato minus satisfaciat limaq; indigeat, in id liberè statuant, ita tamen, ne sutor ultra crepidam. Eo nanq; pacto futurum est, ut maturescente demum ætate & iudicio; superis ac Mæcenatibus fauentibus politius quidpiam in uulgus sim editurus. Illud præterea me quasi renitentem ad hanc editionem impulit, receptũ nempe moribus esse, quod qui publico muneri vel etiã priuata duntaxat negotio præponuntur administrationis rationem reddere soleant. Idem & mihi hoc tempore faciendum existimaui. publicum siquidem in celeberrimo hoc Cymnasio iurisprudentiam profitẽdi munus Inuictissimus Emanuel Philibertus Allobrogum Dux commisit, lubensq; concessit, dum id pro me Illustrissimus simul, & religiosissimus Vincentius Laureus Montis Regalis Antistes

tunc apud eundem Ducem, & Principem nostrum, nunc uerò apud Serenissimum Poloniæ Regem Henricum Valesium Apostolica Legatione summa cum laude suiq; nominis ornamento fungens, efflagitaret. Vir quidem ille magna meritus, qua est pietate, qua religione, qua eruditione, qua denique in omnes humanitate. In eo coacta omnia quæ in quouis, vel accutissimo Philosopho, ac Theologo grauißimo concludi possunt continētur. Primum nanq; latè patentem actionum tractatum mihi explicandum sumpsi: aliquanto vero post feudorum materiam agressus sum, cum Io. Antonio Bellacombæ, Ludouico Demolino Rupefortio, atq; Antonio Bochio Academiæ huius Moderatoribus, viris sanè omnibus ornamētis insignibus, ita uideretur. quorū quidē immensas laudes tam exigua pagella persequi non statui, quas ne iustum complectere-

tur

tur volumen: Bellacombam enim cum propter ingenitum candorem & comitate conditam grauitatem, tum ob eximiam Iurisprudentiam, acre iudicium cæterasq; egregias animi sui dotes Senatoria dignitate alijsque maximis muneribus & honoribus à Duce nostro decoratum quis abundè prædicet? Bochij autem eruditio numeris omnibus absoluta cum passim percrebuisset, multis precibus maximisque stipendijs ad medicinam in hoc Gymnasio profitendam est accitus: quo in munere cum præclare ad modum sese gereret id Principibus statim innotuit: cumque ad suarum virtutum Corollarium accederet quod summa in ægris curandis experientia & facilitate præstaret, neque ijsdem id esset obscurum: factum est vt tot nominibus commendatus, sui apud omnes, alterius instar Aesculapij admirationem excitarit, adeò vt priuatis ho-

minibus tanti Viri commercium penè sit ad emptum; ac Principibus familiariter impertitum: Summi enim Archiatri dignitate exornatus, summa cum laude Principum sanitati tuendæ præest; neque ab ijs vel latum unguem discedit. Rupefortius uerò in consilijs maturus, & perspicax: in rebus omni seculo gestis, quas memoria planè diuina complexus est, recensendis disertissimus: in humanarum naturaliumq; rerum cognitione admirabilis: multiplici idiomatum Usu singularis, ac proinde diuis Principibus nostris charissimus, nonne clariore buccino est decantandus? Itaque aliquam quasi rationem, & si non ita exactã, eorum quæ in isto munere, ac officio præstiti redditurus, hunc variarum in publicis, tũ circulis, tũ lectionibus agitatarũ quæstionum libellum, qui nostros labores, uigiliasq. testaretur, in lucem emittere uolui, quem uo

bis

bis, uiri grauissimi do, dico, consecro, Et tuæ præsertim, Bellacomba excellentissime, tutelæ committo, cum tu potissimũ pro singularibus animi tui dotibus, nostris scholis regendis ab Inuictissimo Duce nostro præfectus sis. Accipite æquis animis bonique consulite non mei, sed vestri fundi fructus quos & si quis forte immaturos iudicauerit, id mihi excusationis loco sit, quod sint primitiæ, quas paulo intempestiuius vobis oblaturus decerpserim. Bene valete viri Amplissimi, vitalis vestri memores. Taurini Pridie Nonas Iul. Anno salutis. MDLXXIII.

absentia sit causa finalis vel impulsiua.

C. 11. Cur pupillus tutori obligetur in solidum negotiorum gestori non item.

C. 12. Nunquid doli, an negotiorum gestorum actio detur aduersus executorem à prętore datum in alieno negotio dolũ cõmitentem & de sententia. l. 3. § si executor. de neg. gest.

C. 13. An directa actio negotiorũ gestori detur.

C. 14. Nunquid actio negotiorũ gestorum competat ei qui defuncti negotia gessit.

C. 15. Vtrum donatio quærendi dominij modus sit iurisgentium an iuris ciuilis.

C. 16. Quamobrem petitio hæreditatis semper aduersus titulo possidentes locum non habeat.

C. 17. Quomodo in rem actio competat aduersus eum qui dolo desijt possidere.

C. 18. An malæfidei possessor vsuras sicut pẽsiones non perceptas pręstare teneatur, & quamobrem periculum speciei ad eum non pertineat.

C. 19. Nunquid bonę fidei possessor faciat fructus suos. quid in eo qui cępit scire rem ad alium pertinere.

C. 20. Quomodo sumptus ab vnoquoq; possessore deducantur.

C. 21. Nunquid in omni iuramento in litem taxationi

INDEX CAP. LIB. SECVNDI.

aliquid in re communi facere.
C. 6. Nunquid sentētia lata aduersus vnum ex socijs noceat cęteris.
C. 7. Vtrum vicinus ita possit re sua vti, vt vicino noceat, & de seruitutę altius tollendi.
C. 8. Quare proprietarius etiā cōsentiente fructuario non possit seruitutē imponere.
C. 9. An hodie seruitus aquæ hauriendæ vel ducendæ ex quocunq; loco concedi possit & si perpetuam causam non habeat.
C. 10. Vtrum seruitute legata, electio ad hęredē aut legatarium pertineat.
C. 11. Vtrum is qui non potest seruitutę vti intra tempus legitimum ipso iure seruitutem amittat.
C. 12. Quæ actio confessoria sit, quæ negatoria quis partes petitoris quis possessoris sustineat nunquid vsus triginta dierum sat sit.
C. 13. Seruitutes continuæ aut discontinuæ.
C. 14. An creditor conditionalis in possessionē mitti possit, & an cæteris creditoribus præferatur post missionem, & quare in venditione præferat cui res tradita fuit secus in pignore.
C. 15. An creditor possit pignore vti, possit ve aliquid de fructibus rei pignoratæ retinere

nere pro vsuris si nihil conuentum sit, & de sententia.l.cum debitori ff. in quibus ca.pig.vel hip.ta.contrah.

C.16. Vtrū si creditori pignus surreptū, sit eius culpa si quid agēdo actione furtiua fuerit consecutus debitori quæratur, quid in commodatario.

C.17. Vtrū si quid sub conditione vel die debeatur, liceat interim creditori pignus persequi.

C.18. An pignoratitiæ actioni sit locus, sorte soluta, si in eam duntaxat pignus obligatum sit.

C.19. An qui ad rem emendam pecuniā credidit tacitam habeat hypothecam sicut qui ad reficiendam.

C.20. Vtrum fiscus qui post generalem alterius priuati hypothecam contraxit præferendus sit in bonis post primam obligationem quæsitis.

C.21. Nunquid mandatum post obligationem contractam obliget mandantem.

C.22. Vtrum naturalis obligatio soluti repetitionem impediat.

C.23. An purè rectè constituat pro ea pecunia quæ sub die vel conditione debetur.

C.24. An liceat seruo vel filiofamilias pignus dare si illis a domino vel patre mutuæ

pecuniæ

pecuniæ accipiendæ facultas data ſit.

C. 25. Actio de peculio quando non competat peculio non locupletato.

C. 26. Vtrum pater qui decurionatui filij præſens non contradixit poſſit vltra peculij vires conueniri.

C. 27. An publicatis filiorum bonis cēſeatur publicatum peculium caſtrenſe, aut quaſi vel proprietas aduentitij.

C. 28. An per cōſuetudinem leges abrogentur.

C. 29. Nunquid liceat filio qui feudū paternum habere deſiderat hæreditatem eius repudiare.

C. 30. An empti feudi ea ſit conditio, vt ad fęminas tranſeat vel ad hæredes extraneos, & propter culpam an amittatur.

C. 31. An per interpoſitionem pacti de non alienando prohibitus cenſeatur vaſallus alteri rem in feudum dare.

FINIS CAP.

LVDOVICI
VITALIS MONTISREGALIS PEDEMONT. CIVIS, IVR. IN TAVRINENSI Gymnasio interpretis.

LECTIONVM VARIARVM IVRIS CIVILIS LIB. PRIMVS.

Num quid ius Ciuile actionis nomen in libello exigat. Cap. I.

1 *Est communis opinio hodie actionis nomen in libello etiã iure ciuili scripto non exigi, quid de iure pontificio nu. 8. iure ciuili verior est opinio affirmatiua. nu. 10. et seq.*
2 *Quotiescunque oratio in vna tantum re põt uerificari illa habetur pro expressa etiã in odiosis, declaratur nu. 17.*
3 *Interpretationes sumendæ quæ actum sustinent.*
4 *Qua ratione actor teneatur actionem edere.*
5 *Paria sunt aliquid certum esse per se, vel per relationem ad aliud ampliatur & declaratur nu. 18.*
6 *Hodie omnia iudicia sunt extraordinaria, & nu. 19.*

7 *Petitiones etiã nulla causa expressa præscriptionem interrumpunt, & nu. 20.*

9 *Doctori asserenti consuetudinem ita se habere quatenus credendum.*

11 *L. Balista ad Trebel. explicatur. remissiue.*

15 *Correctiones vitandæ.*

VONIAM antiquitus duplex fuit actionum solennitas, altera impetrationis, altera formularũ, quæ cum superflua visa fuerit: cæpit contrarijs primum moribus antiquari, postmodum constitutionibus expressis abrogari. l. 1. c. de formul. & impetr. act. subl.

1 *† quam & ad actionũ nomina extẽdẽdam frequentiori calculo interpretes nostri existimarunt. Ripa in. l. edita. nu. 6. C. de eden. post Bart. in l. cum mota. C. de transac. quorum fundamentis postpositis, sequentes rationes inefficaces omnino visæ non fuere, dum optione data cogerer interpretũ nostrorum partes tueri.*

2 *† Nam quotiescunque Oratio in vna tantum re potest verificari, & si specialiter expressa non sit, iure ipso*

ipso expressa censetur. quod & in odiosis locũ habet. l. 2. ff. de lib. & posthu. multo igitur magis quando una dumtaxat actio ex facto in libello proposito oriri potest, perinde erit atq;
3 si expressa foret: ut actus sustineatur † quod ratio publicæ utilitatis suadet, quamuis uerba ad improprium significatum trahenda forent. l. sed & si possessori. §. sed & si rerum. ff. de iur. iur. l. cum tabernam. ff. de pig. eleganter D. Craue. præceptor meus. cons. 20. num. 9. cons. 105. nu. 7. et etiã contra eorum naturam intelligenda. l. stipulatio ista. 38. eius tit. §. hi qui sunt, et §. hec quoque. ff. de uerb obliga. & idem tradit cons. 135. nu. 24. cons. 139. nu. 6. erit igitur ad sustinendum libellum, summũ illud ius quo exigi potest actionis nomen in libello temperandum, ne ad summam iniuriam perueniamus. præsertim cum cesset ratio. c. cũ cessante de appel. ex. l. quod dictum. ff. de pac. l. adigere. §. quãuis. ff. de iure patron. † Eo enim
4 constitutum est, ut actionem edere teneatur petitor, ut sciat reus an cedere, uel contendere ultra debeat. l. 1. ff. de eden. & cum ex facto ius & actio oriantur. l. si ex plagijs. §.

in cliuo.ff.ad l. Aquil.nec iuris ignorãtia præ tendi posśit. l. 2. ff. de iur. & fact.ignor.perinde deliberare poterit facto, sicut actione pro posita. Nihil præterea refert an quid ex æqui pollentibus fiat. l. 3. C. de inst. & subst. l. fi-
5 *deicommissa. §. si cui. ff de leg. 3.* † *Paria autem sunt aliquid certum eśse per se, uel per relationem ad aliud. l. certũ ff. de rei uind. quamuis rei eiusdem expresśio iure ipso exigatur. l. asse toto. ff. de hæred. instit. Nam & si hæredis institutio omissa, testamenti tabulas uitiet, §. ante hæredis. inst. de leg. si tamen ad codicillos testator institutionem referat, vtiliter testabitur, ut Papinianus volut in d. l. asse to to. legi itaque actionis nomen desideranti facto proposito satisfactum videtur. Et quamobrem ratio modi habenda est, quandoquidem eo non seruato eundem finem res habitura sit? l. 3. C. de inst. & subst. cum leges non verbis sed rebus impositæ sint. l. 2. C. commu. de leg. l. fin. C. de usur. nihil igitur proponitur, cur petitio inanis iudicãda sit, quamuis in ea actio-*
6 *nis nomen diserte scriptum non sit.* † *Quibus accedit quod cum hodie omnia iudicia sint ex-*
tra-

traordinaria. §. fin. inst. de interd. in quibus illud non exigitur, ut exprimat, qua quisque
7 actione vtatur. l. actio. ff. de neg. gest. † quod & ab imperatore expresse sancitum uidetur, dum petitionem diuersarum quantitatũ in eodem libello, nulla etiã expressa causa, ad interrũpendam praescriptionem efficacem esse con
8 stituit in l. fin. C. de anal. except. † Quae sententia uti aequior per Sũmum Pontificem probata ẽ. in c. dilecti. extra de iud. c. abbate sanè, de sent. & re iud. lib. 6. & moribus in utroque foro diu obseruata, & recepta. Vt testa-
9 tur Rip. in d. l. edita. † Doctori autem consuetudinem asserenti credendum esse, frequentiori calculo probatum esse, testatur Dec. in. l. 2. §. mutui datio. nu. 20. ff. si cert. pet. Rol. a Vale. cons. 71. nu. 22. Vol. 1. Quod tamen ita absolute admittendum non censuit, sed quo ad transferendum onus probandi. D. Craue. cons. 166 nu. 9. cons. 325. nu. 1. caeterum cum in specie proposita notissima sit in dubio interpretatio iuris dubij, ab ea petenda erit. l. si. de interpretatione. ff. de . ll. l. si seruus plurium. §. fin. ff. de leg. 1. Hanc opinionem Ias. sequi-

10 *in §. omnium nu. 165. inst. de act.* † *Quam quam autem hæc sententia, tot sit interpretum auctoritatibus, & rationibus munita, ut nefas videatur si aliquis ab ea recedere ausit. Contrariam tamen opinionem, postposita consuetudine, & iure pontificum, ipso iure veriorem puto Vlpianum secutus in l. 1. ff. de eden. qua enim quisq; actione agere uolet eam prius edere debet: nam æquissimum videtur eũ qui acturus est actionẽ edere, vt proinde sciat reus an velit cedere, vel contendere: Et si contendendum putet, veniat instructus ad agendum, cognita actione, qua conueniatur hactenus Vulp. fit itaq; actionis editio æquitate suadente, non simplex facti propositio, quod toties repetitum actionis nomen potissimum indicat, §. repetita. C. de emend. iust. C. l. si. mulier.*
11 *C. ad Veleian. probant. dd. ex.* † *l. Balista ad Trebel. cuius legis sensum eleganter explicat D. Iacob. Cuia. præceptor meus, dũ in Taurinẽsi Gymnasio leges profiteretur. lib. 4. obseruat. cap. 39. geminatio enim efficit vt donatio quæ alias diceretur causa mortis censeatur inter viuos. D. Craue. cons. 21. nu. 42. vbi plura de*

12 ra de geminatione. † Secundo probatur hæc sententia & per imperatorem. in l. edita C. de edend. in l. omnes. §. fin. C. de episcop. & cler. Nec est quod nobis comminiscamur, actionem ibi, pro facti dumtaxat propositione sumi, cum ibi non tantum petitionis, & actionis, sed & causæ mentio fiat. Utrunque itaque exigitur.
13 † Rursus ex dispositione d. l. edita licet petitori mutare actionem, aut emendare, æquitate suadente, sed quod ad mutationem pertinet, non poterit cognosci nisi expressa fuerit in libello actio, quando ex eodem facto plures actiones competunt. emendationis autẽ mentio frustra facta esset, si nomen eius non exigeretur, quandoquidem nunquam occurreret emen
14 dationis necessitas. † Quod aperte a Theodosio probatum est in l. 2. C. de formul. et impetr. act. subl. Nulli, inquit, prorsus non impetratæ actionis in maiore, uel in minore iudicio agenti, opponatur exceptio, si aptam rei, & negotio proposito competentem eam esse constiterit. necesse igitur est negotium siue factũ proponere, & actionem proposito negotio conuenientem, nec alterum sufficit in copulatiuis. §.

 fin.

fin. inst. de hæred. inst. Constat itaque ex his olim non actionum nomina dũtaxat, sed et actionum formulas, solennibus uerbis compositas, fuisse necessarias & ex l. 2. §. deinde. ff.
15 *de orig. iur. † Cæterum correctiones nisi expresse appareant, uitandas esse Iustinianus & Theodosius sanxerunt, in l. sancimus. C. de testam. l. præcipimus in fin. C. de appel. §. cum igitur vers. nec lex. in auth. de non elig. sec. nub. cum itaque sublatæ tantum sint actionum formulæ, non erit hæc correctio trahenda, ad*
16 *actionum nomina. † Idem sensit Papinianus in l. 1. ff. de præscr. uerb. Nonnunquam euenit, inquit, ut cessantibus iudicijs proprijs, & uulgaribus actionibus, cum proprium nomen inuenire non possumus, facile descendamus ad eas quæ in factum appellantur. Nam cum deficiunt uulgaria, atque usitata actionum nomina præscriptis uerbis agendum est. l. 2. ff. eo. idem probatur in l. 1. §. ideo autẽ ff. si. mens. fal. mod. dixer. l. fideiussor. ff. de neg. gest. iunc. l. unica. C. de rei uxor. act. cum stipulationem inutiliter interpositam eam actionem non uitiare asserit. Ex quibus satis abunde con*

futantur

futantur ea quæ a Bart. in d. l. cum mota, adu
17 *cta sunt.* † *Neque mouet me, quod pro expres-*
so habendum sit, quod in una tantum re locum
sibi vindicare potest, quod admittendum est,
vbi maiorem & apertiorẽ declarationem lex
non desiderat. Cæterum actionis nomen deside
rari, ex supra dictis satis euidẽter apparet: lex
autem quantumuis dura seruanda est, l. pro-
spexit. ff. qui & a quib. Ideo quamuis testa-
toris mens certa sit, si tamen testamentum non
sit rite compositum, nullius momenti est. l. ne
mo potest de leg. 1. quanquam editio actionis
æquitate suadẽte introducta sit. l. 1. ff. de eden.
neque admittendum est cessare legis rationem
et æquitatem, quam diximus: facilius enim de
liberare poterit is cui actio edita est, cũ nullo
negotio possit ad terminos propositæ actionis
recurrere, cognita actione qua cõuenitur, quã
actionem ex facto proposito descendentem in-
uestigare, quod magis ad actorem pertinere
æquitas suadet: Cum incertum esse possit, qua
actione experiatur petitor, si ex eodem facto
plures actiones competant. ac proinde reus co-
gnoscere non poterit, an post litem contestatã
mutaue-

mutauerit actionem petitor aut emendauerit.
18. † *Itaque cum iure ipso exigatur actionis nomē in libello, nō poterit aliud æquipollens, quo legi satisfieri poßit reperiri. l. qui per salutem*
19 *ff. de iur. iur.* † *Nec etiam probat contrariā sententiam. d. l. actio. de neg. gest. nihil enim hodie interest, cum in extraordinarijs iudicijs actionum formulæ sublatæ sint, directa quis an vtili actione experiatur. Sed non illud inde sequitur sublata fuisse etiam actionum no*
20 *mina; ideo primæuo. iure vtendum erit.* † *Lex autem fin. C. de annal. excep. non maiorem uim huiusmodi libellorum generi tribuit, quam vt præscriptionem inchoatam interrumpat. præsertim si mere odiosa sit. vt cōmuni calculo probatum est. sec. Rol. a Val. cons. 79. nu. 30. vol. 1. Ias. in §. pænales nu. 127. & seq. late. inst. de act. Marsil. singul. 291. & 346. vide didac. Couaru. in regu. possessor. par. 2. §. 12. nu. 4. & seq. vel litis contestatione ut tradit Bart. in l. rerum mistura de usucap. l. 2. §. fin. ff. pro empt. Ioannes vaudi subtiliter & eleganter. lib. 2. Var. quæst. cap. 3. vers. illud quæri potest. Sed quo ad propositam*

tam quæstionem pertinet, sat sit non esse admittendum libellum sine actionis nomine, tantum abest ut nulla causa in eo desideretur, ut inde condemnatio sequi possit: cum etiam promissio sine causa nullius momenti sit. l. 2. §. 1. ff. de dol. except. Itaque cum ut ex supradictis constat, hac in re iuris ciuilis dispositio ita certa sit ut nihil certius, quamuis aliquam dubitationem patiatur quemadmodum leges omnes recipere possunt. l. quod labeo. ff. de Carb. edic. l. ancillæ. C. de furt. l. domitius. de testamen. non tamen tanti momenti sunt huiusmodi dubitationes, ut legum certa dispositione relicta ad consuetudinem recurrendum sit. ex quibus concludo iure ipso actionis nomen in libello exprimendum esse. & si aliud iure pontificio cautum sit: quod moribus utriusque fori comprobatum est, qui cum vim legis imo maiorem habere dicantur. l. imo magnæ. ff. de ll. seruandi erunt, tam apud ciuiles, quam apud ecclesiasticos magistratus.

Numquid Nautæ Caupones factũ vectorum aut viatorum præstare teneantur.

Cap. II.

1 *Nautæ Caupones, res in nauem aut cauponam illatas præstare tenentur.*
2 *Caupo non potest repellere iter agentes.*
3 *Nautæ non tantum factum nautarum, sed & vectorum præstare tenentur*
4 *Actio in factum duplum continet.*
5 *Iuramento in litem quando sit locus aduersus nautas, & caupones.*

VM eo Iure vtamur aduersus Nautas et Caupones, vt res in nauem aut Cauponam illatas præstare teneantur, & si rerum receptarũ qualitatẽ siue quantitatem ignorauerint. l. 1. §. fin. ff. Nautæ caup. stabul. iuncta. l. 1. §. si Cista. ff. depositi. quidquid dicat Ias. in §. Item Seruiana nu. 32. insti. de actio: De modo qualitatis, aut quantitatis rei illatæ probandæ per vectorem, aut viatorem, de qua re infra. Illud enim nos scire prius oportet, num Caupones aut nautæ ex facto uiatorum aut vectorum obligentur, qua de re nõ satis Accursio constitit cum aperte aliquo iuris

ris

ris loco scriptum sit in factum actionē cauponem teneri pro his, qui habitandi causa in caupona sunt, quod non pertinet ad eum, qui hospitio repentino recipitur, veluti viator. l. licet. §. in factum. ff. nautæ caup. stabul. viatorum igitur factum præstare caupones, & si hospiti damnū contigerit, nō tenentur. Quod et ab Vlp. probatum est in l. unica. circa finem
2 *ff. furti ad uer. naut. caup. stab.* † *Neque propter electionem caupo culpæ reus fit, cum sibi eligere viatores caupo non videatur, Neque repellere poßit iter agentes. d. l. unica nulla enim æquitas suadet, ut ex alterius facto alter obligetur. l. alteri per alterum. ff. de reg. iur. suosque auctores pœna tenere debet. l. sancimus. C. de pœnis & in terminis Marcus Man*
3 *tu. singul. 51.* † *Verum ancipitem Accur. reddidit, quod scripserunt Vlp. & Gaius in l. 1. §. fin. & l. seq. ff. naut. caup. stab. nautam factum non tantū nautarum præstare debere, sed & uectorum sicut & caupo uiatorū, quod eo factū est, ut adimatur materia cauponibus, cum furibus, aduersus eos quos hospitio recipiunt cœundi, cū ne hoc quidem ita constituto ab*

ab huiusmodi fraudibus abstineant d. l. 1. ff. naut. caup. curã enim habuit prætor ut reprimeret improbitatem hoc genus hominum. l. et ita de facto. uers. miratur ff. eo. positum enim esset in eorum arbitrio fingere fures fuisse uiatores, suamque improbitatem aduersus hospites exercere, quibus necesse est fidem adhibere, atque rerum suarum custodiam committe-
4 re. d. l. 1. ff. naut. caup. † Cæterum cum expressum sit Nautam & Cauponem uectorum factum, aut uiatorum præstare debere, nihil est quod possit nos in uarias sententias distrahere, si animaduertamus actionem in factum in duplum dari uectoribus & uiatoribus aduersus caup. & naut. l. 1. §. hæc actio. ff. naut. caup. qua actione non tenentur pro facto uectorum, aut uiatorum d. §. in factum quamquam eorum factum præstare teneãtur. d. l. si cut. custodiendæ enim res in cauponam, aut nauem illatæ sunt, eiusq; periculo pereũt ideo si a uiatore surreptæ sint res alterius hospitis, caupo nõ actione in factum duplum præstare, sed uiatoris factum dumtaxat tenetur, atque hospitem indemnem de caup. demittere, ut constat
ex

ex d l.unica. Quod si damnum patiatur uector, aut uiator, ex persona Cauponis aut eorũ qui cauponæ aut nauis exercendæ, uel nauigandæ causa in caupona aut naui sunt, actione in factum duplũ præstare tenetur. d. l. unica. uer. & in duplum: nam qui nautas adhibet culpa et dolo carere eos curare debet. l. 1. §. magistrũ ff. de exercitoria, quo casu & iuramento in litem locus erit aduersus nautam aut cauponem si dolus intercesserit, quod si facto uiatoris hospes damnum passus sit, cum id neque dolo neque culpa cauponis contingat aut nautæ, aduersus eos iuramẽto in litẽ locus nõ erit, modo dolus absit. l. in actionibus. ff. de in litem iur. 1

An Causa semel terminata prętextu erroris facti posſit instaurari. Cap. III.

1 *Error facti, quando erranti noceat nu. 8.*
2 *Accur. sententia improbatur, in l. 1. §. quæsitum. ff. quan. act. de pec. annal. sit.*
3 *L. sed & si §. fin. ff. quod cum eo explicatur.*
4 *Qui uult eandem actionem instaurare, diuersa tamen causa proposita, propter errorem, utili non directa debet experiri.*

5 *Quare*

7 *Petitiones etiã nulla causa expressa præscriptionem interrumpunt, & nu. 20.*

9 *Doctori asserenti consuetudinem ita se habere quatenus credendum.*

11 *L. Balista ad Trebel. explicatur. remissiue.*

15 *Correctiones vitandæ.*

VONIAM antiquitus duplex fuit actionum solennitas, altera impetrationis, altera formularũ, quæ cum superflua visa fuerit, cœpit contrarijs primum moribus antiquari, postmodum constitutionibus expreßis abrogari. l. 1. c. de for
1 *mul. & impetr. act. subl.* † *quam & ad actionũ nomina extẽdẽdam frequentiori calculo interpretes nostri existimarunt. Ripa in .l. edita. nu. 6. C. de eden. post Bart. in l. cum mota. C. de transac. quorum fundamentis postpositis, sequentes rationes inefficaces omnino visæ non fuere, dum optione data cogerer inter-*
2 *pretũ nostrorum partes tueri.* † *Nam quotiescunque Oratio in vna tantum re potest verificari, & si specialiter expressa non sit, iure*

ipso

ipso expressa censetur. quod & in odiosis locū habet. l. 2. ff. de lib. & posthu. multo igitur magis quando una dumtaxat actio ex facto in libello proposito oriri potest, perinde erit atq;
3 si expressa foret: vt actus sustineatur † quod ratio publicæ vtilitatis suadet, quamuis uerba ad improprium significatum trahenda forent. l. sed & si possessori. §. sed & si rerum. ff. de iur. iur. l. cum tabernam. ff. de pig. eleganter D. Craue. præceptor meus. cons. 20. num. 9. cons. 105. nu. 7. et etiā contra eorum naturam intelligenda. l. stipulatio ista. 58. eius tit. §. hi qui sunt, et §. hec quoque. ff. de verb obliga. & idem tradit cons. 135. nu. 24. cons. 139. nu. 6. erit igitur ad sustinendum libellum, summū illud ius quo exigi potest actionis nomen in libello temperandum, ne ad summam iniuriam perueniamus. præsertim cum cesset ratio. c. cū cessante de appel. ex. l. quod dictum. ff. de pac. l.
4 adigere. §. quāuis. ff. de iure patron. † Eo enim constitutum est, ut actionem edere teneatur petitor, vt sciat reus an cedere, vel contendere vltra debeat. l. 1. ff. de eden. & cum ex facto ius & actio oriantur. l. si ex plagijs. §.

*in cliuo.ff.ad l. Aquil.nec iuris ignorãtia præ
tendi possit. l. 2. ff. de iur.& fact.ignor.per-
inde deliberare poterit facto, sicut actione pro
posita. Nihil præterea refert an quid ex æqui
pollentibus fiat. l. 3. C. de inst. & subst. l. fi-
5 deicommissa. §. si cui. ff. de leg. 3. † Paria au
tem sunt aliquid certum esse per se, uel per re-
lationem ad aliud. l. certũ ff. de rei uind. quam-
uis rei eiusdem expressio iure ipso exigatur. l.
asse toto. ff. de hæred. instit. Nam & si hære-
dis institutio omissa, testamenti tabulas uitiet,
§. ante hæredis. inst. de leg. si tamen ad codi-
cillos testator institutionem referat, vtiliter
testabitur, ut Papinianus volu it in d. l. asse to
to. legi itaque actionis nomen desideranti fa-
cto proposito satisfactum videtur. Et quam-
obrem ratio modi habenda est, quandoquidem
eo non seruato eundem finem res habitura sit?
l. 3. C. de inst. & subst. cum leges non verbis
sed rebus impositæ sint. l. 2. C. commu. de leg.
l. fin. C. de usur. nihil igitur proponitur, cur
petitio inanis iudicãda sit, quamuis in ea actio-
6 nis nomen diserte scriptum non sit. † Quibus
accedit quod cum hodie omnia iudicia sint ex-
tra-*

traordinaria. §. fin. inst. de interd. in quibus illud non exigitur, ut exprimat, qua quisque
7 *actione vtatur. l. actio. ff. de neg. gest.* † *quod & ab imperatore expresse sancitum uidetur, dum petitionem diuersarum quantitatũ in eodem libello, nulla etiã expressa causa, ad interrũpendam præscriptionem efficacem esse con*
8 *stituit in l. fin. C. de anal. except.* † *Quæ sententia uti æquior per Sũmum Pontificem probata ẽ. in c. dilecti. extra de iud. c. abbate sanè, de sent. & re iud. lib. 6. & moribus in utroque foro diu obseruata, & recepta. Vt testa-*
9 *tur Rip. in d. l. edita.* † *Doctori autem consuetudinem asserenti credendum esse, frequentiori calculo probatum esse, testatur Dec. in. l. 2. §. mutui datio. nu. 20. ff. si cert. pet. Rol. a Vale. cons. 71. nu. 22. Vol. 1. Quod tamen ita absolute admittendum non censuit, sed quo ad transferendum onus probandi. D. Craue. cons. 166 nu. 9. cons. 325. nu. 1. cæterum cum in specie proposita notißima sit in dubio interpretatio iuris dubij, ab ea petenda erit. l. si. de interpretatione. ff. de ll. l. si seruus plurium. §. fin. ff. de leg. 1. Hanc opinionem Ias. sequi-*

10 *in §. omnium nu. 165. inst. de act.* † *Quamquam autem hæc sententia, tot sit interpretum auctoritatibus, & rationibus munita, ut nefas videatur si aliquis ab ea recedere ausit. Contrariam tamen opinionem, postposita consuetudine, & iure pontificum, ipso iure veriorem puto Vlpianum secutus in l. 1. ff. de eden. qua enim quisq; actione agere uolet eam prius edere debet: nam æquissimum videtur eũ qui acturus est actionẽ edere, vt proinde sciat reus an velit cedere, vel contendere: Et si contendendum putet, veniat instructus ad agendum, cognita actione, qua conueniatur hactenus Vulp. fit itaq; actionis editio æquitate suadente, non simplex facti propositio, quod toties repetitum actionis nomen potissimum indicat, §. repetita. C. de emend. iust. C. l. si. mulier.*
11 *C. ad Veleian. probant. dd. ex.* † *l. Balista ad Trebel. cuius legis sensum eleganter explicat D. Iacob. Cuia. præceptor meus, dũ in Taurinẽsi Gymnasio leges profiteretur. lib. 4. obseruat. cap. 39. geminatio enim efficit vt donatio quæ alias diceretur causa mortis censeatur inter viuos. D. Craue. cons. 21. nu. 42. vbi plura de*

12 *ra de geminatione. † Secundo probatur hæc sententia & per imperatorem. in l. edita C. de edend. in l. omnes. §. fin. C. de episcop. & cler. Nec est quod nobis comminiscamur, actionem ibi, pro facti dumtaxat propositione sumi, cum ibi non tantum petitionis, & actionis, sed & causæ mentio fiat. Vtrunque itaque exigitur.*

13 *† Rursus ex dispositione d. l. edita licet petitori mutare actionem, aut emendare, æquitate suadente, sed quod ad mutationem pertinet, non poterit cognosci nisi expressa fuerit in libello actio, quando ex eodem facto plures actiones competunt. emendationis autẽ mentio frustra facta esset, si nomen eius non exigeretur, quandoquidem nunquam occurreret emen-*

14 *dationis necessitas. † Quod aperte a Theodosio probatum est in l. 2. C. de formul. et impetr. act. subl. Nulli, inquit, prorsus non impetratæ actionis in maiore, uel in minore iudicio agenti, opponatur exceptio, si aptam rei, & negotio proposito competentem eam esse constiterit. necesse igitur est negotium siue factũ proponere, & actionem proposito negotio conuenientem, nec alterum sufficit in copulatiuis. §.*

 fin.

fin. inst. de hæred. inst. Constat itaque ex his olim non actionum nomina dũtaxat, sed et actionum formulas, solennibus uerbis compositas, fuisse necessarias & ex l. 2. §. deinde. ff.
15 *de orig. iur.* † *Cæterum correctiones nisi expresse appareant, uitandas esse Iustinianus & Theodosius sanxerunt, in l. sancimus. C. de testam. l. præcipimus in fin. C. de appel. §. cum igitur vers. nec lex. in auth. de non elig. sec. nub. cum itaque sublatæ tantum sint actionum formulæ, non erit hæc correctio trahenda, ad*
16 *actionum nomina.* † *Idem sensit Papinianus in l. 1. ff. de præscr. uerb. Nonnunquam euenit, inquit, ut cessantibus iudicijs proprijs, & uulgaribus actionibus, cum proprium nomen inuenire non possumus, facile descendamus ad eas quæ in factum appellantur. Nam cum deficiunt uulgaria, atque usitata actionum nomina præscriptis uerbis agendum est. l. 2. ff. eo. idem probatur in l. 1. §. ideo autẽ ff. si. mens. fal. mod. dixer. l. fideiussor. ff. de neg. gest. iunc. l. unica. C. de rei uxor. act. cum stipulationem inutiliter interpositam eam actionem non uitiare asserit. Ex quibus satis abunde con*

futantur

futantur ea quæ a Bart. in d. l. cum mota, adu
17 *cta sunt.* † *Neque mouet me, quod pro expres-*
so habendum sit, quod in una tantum re locum
sibi vindicare potest, quod admittendum est,
vbi maiorem & apertiorẽ declarationem lex
non desiderat. Cæterum actionis nomen deside
rari, ex supra dictis satis euidẽter apparet: lex
autem quantumuis dura seruanda est, l. pro-
spexit. ff. qui & a quib. Ideo quamuis testa-
toris mens certa sit, si tamen testamentum non
sit rite compositum, nullius momenti est. l. ne
mo potest de leg. 1. quanquam editio actionis
æquitate suadẽte introducta sit. l. 1. ff. de eden.
neque admittendum est cessare legis rationem
et æquitatem, quam diximus: facilius enim de
liberare poterit is cui actio edita est, cũ nullo
negotio possit ad terminos propositæ actionis
recurrere, cognita actione qua cõuenitur, quã
actionem ex facto proposito descendentem in-
uestigare, quod magis ad actorem pertinere
æquitas suadet: Cum incertum esse possit, qua
actione experiatur petitor, si ex eodem facto
plures actiones competant. ac proinde reus co-
gnoscere non poterit, an post litem contestatã
mutaue-

mutauerit actionem petitor aut emendauerit.
18. † *Itaque cum iure ipso exigatur actionis no*
mẽ in libello, nõ poterit aliud æquipollens, quo
legi satisfieri possit reperiri. l. qui per salutem
19 *ff. de iur. iur.* † *Nec etiam probat contrariã*
sententiam. d. l. actio. de neg. gest. nihil enim
hodie interest, cum in extraordinarijs iudi-
cijs actionum formulæ sublatæ sint, directa
quis an vtili actione experiatur. Sed non illud
inde sequitur sublata fuisse etiam actionum no
20 *mina; ideo primæuo. iure vtendum erit.* †
Lex autem fin. C. de annal. excep. non maio-
rem uim huiusmodi libellorum generi tribuit,
quam vt præscriptionem inchoatam interrum
pat. præsertim si mere odiosa sit. vt cõmuni
calculo probatum est. sec. Rol. a Val. cons. 79.
nu. 30. vol. 1. Ias. in §. pœnales nu. 127. &
seq. late. inst. de act. Marsil. singul. 291. &
346. vide didac. Couaru. in regu. possessor.
par. 2. §. 12. nu. 4. & seq. vel litis con testa-
tione ut tradit Bart. in l. rerum mistura de
usucap. l. 2. §. fin. ff. pro empt. Ioannes vaudi
subtiliter & eleganter. lib. 2. Var. quæst. cap.
3. vers. illud quæri potest. Sed quo ad proposi-
tam

tam quæstionem pertinet, sat sit non esse admittendum libellum sine actionis nomine, tantum abest ut nulla causa in eo desideretur, ut inde condemnatio sequi possit: cum etiam promissio sine causa nullius momenti sit. l. 2. §. 1. ff. de dol. except. Itaque cum ut ex supradictis constat, hac in re iuris ciuilis dispositio ita certa sit ut nihil certius, quamuis aliquam dubitationem patiatur quemadmodum leges omnes recipere possũt. l. quod labeo. ff. de Carb. edic. l. ancillæ. C. de furt. l. domitius. de testamen. non tamen tanti momenti sunt huiusmodi dubitationes, ut legum certa dispositione relicta ad consuetudinem recurrendum sit. ex quibus concludo iure ipso actionis nomen in libello exprimendum esse. & si aliud iure pontificio cautum sit: quod moribus utriusque fori comprobatum est, qui cum vim legis imo maiorem habere dicantur. l. imo magnæ. ff. de ll. seruandi erunt, tam apud ciuiles, quam apud ecclesiasticos magistratus.

Numquid Nautæ Caupones factũ vectorum aut viatorum præstare teneantur.

Cap. II.

1 *Nautæ Caupones, res in nauem aut cauponam illatas præstare tenentur.*
2 *Caupo non potest repellere iter agentes.*
3 *Nautæ non tantum factum nautarum, sed & vectorum præstare tenentur*
4 *Actio in factum duplum continet.*
5 *Iuramento in litem quando sit locus aduersus nautas, & caupones.*

V M eo Iure vtamur aduersus Nautas et Caupones, vt res in nauem aut Cauponam illatas præstare teneantur, & si rerum receptarũ qualitatẽ siue quantitatem ignorauerint. l. 1. §. fin. ff. Nautæ caup. stabul. iuncta. l. 1. §. si Cista. ff. depositi. quidquid dicat Ias. in §. Item Seruiana nu. 32. insti. de actio: De modo qualitatis, aut quantitatis rei illatæ probandæ per vectorem, aut viatorem, de qua re infrà. Illud enim nos scire prius oportet, num Caupones aut nautæ ex facto uiatorum aut vectorum obligentur, qua de re nõ satis Accursio constitit cum aperte aliquo iuris

ris

*ris loco scriptum sit in factum actionẽ caupo-
nem teneri pro his, qui habitandi causa in cau
pona sunt, quod non pertinet ad eum, qui hos-
pitio repentino recipitur, veluti viator. l. li-
cet. §. in factum. ff. nautæ caup. stabul. via-
torum igitur factum præstare caupones, & si
hospiti damnũ contigerit, nõ tenentur. Quod
et ab Vlp. probatum est in l. unica. circa finem*
2 *ff. furti ad uer. naut. caup. stab.* † *Neque pro
pter electionem caupo culpæ reus sit, cum sibi
eligere viatores caupo non videatur, Neque
repellere poßit iter agentes. d. l. unica nulla
enim æquitas suadet, ut ex alterius facto alter
obligetur. l. alteri per alterum. ff. de reg. iur.
suosque auctores pœna tenere debet. l. sanci-
mus. C. de pœnis & in terminis Marcus Man*
3 *tu. singul. 51.* † *Verum ancipitem Accur. red-
didit, quod scripserunt Vlp. & Gaius in l.
1. §. fin. & l. seq. ff. naut. caup. stab. nautam
factum non tantũ nautarum præstare debere,
sed & uectorum sicut & caupo uiatorũ, quod
eo factũ est, ut adimatur materia cauponibus,
cum furibus, aduersus eos quos hospitio reci-
piunt cœundi, cũ ne hoc quidem ita constituto*

ab

ex d l.unica. Quod si damnum patiatur uector, aut uiator, ex persona Cauponis aut eorũ qui cauponæ aut nauis exercendæ, uel nauigandæ causa in caupona aut naui sunt, actione in factum duplũ præstare tenetur. d. l. unica. uer. & in duplum: nam qui nautas adhibet culpa et dolo carere eos curare debet. l. 1. §. magistrũ ff. de exercitoria, quo casu & iuramento in litem locus erit aduersus nautam aut cauponem si dolus intercesserit, quod si facto uiatoris hospes damnum passus sit, cum id neque dolo neque culpa cauponis contingat aut nautæ, aduersus eos iuramẽto in litẽ locus nõ erit, modo dolus absit. l. in actionibus. ff. de in litem iur.

An Causa semel terminata prętextu erroris facti posſit instaurari. Cap. III.

1 *Error facti, quando erranti neceat nu. 8.*
2 *Accur. sententia improbatur, in l. 1. §. quæsitum. ff. quan. act. de pec. annal. sit.*
3 *L. sed & si §. fin. ff. quod cum eo explicatur.*
4 *Qui uult eandem actionem instaurare, diuersa tamen causa proposita, propter errorem, utili non directa debet experiri.*

5 *Quare*

5 *Quare succurrendum sit ei, qui una actione electa aliã deinde instituere desiderat.*
6 *Quando noceat exceptio rei iudicatæ*
7 *L. quoties. ff. de act. & oblig. emendatur sec. Cuia.*

VM facta prudentissimos quosque fallere posse certum sit. l. 2. de iur. & facti ignor. controuersum
1 *est, † nunquid facti error litigatoribus noceat, qua in specie Diocletianus, et Maximianus tempora separarunt. l. error. C. de iur. & fact. ignor. & l. vnica. C. de errore calcul. Nam si causa nondum finita fuerit, nemini nocere facti errorem sanxerunt. Si uero negotium decisum fuerit, uelamēto tali, rursus controuerti rem decisam, uetarunt. Qua in re Accur. in l. 1. §. quæsitum. ff. quando act. de pec. annal. sit. uoluit Imperatores stricto iure, non æquitate usos, quod si id fateri nolit quispiam, prædictas constitutiones intelligat necesse est, de eo qui sibi erroris causam præstitit. quod non esset admittendum, si commu-*

nis fuißet error. arg. forte. l. barbarius. ff. de off. Præs. nisi malit quis dicere, cũ lapsum fuisse credendo aduersario, hæc somniat. accur. dũ cogitat dissoluere Iureconsultorum responsa in. l. sed & si. §. fin. ff. quod cum eo & in. l. ha
21 bebat. ff. de instit. & d. §. quæsitum. † Verum crediderim ego Impp. eam æquitatẽ sequutos, vt aliquis esset litium finis. l. singulis. de excep. rei iud. ff. ne ue ex litibus lites exoriren- tur. l. terminato. C. de fruc. & lit. expen. Et cũ non distinguant, nec errorem generalem a speciali separent, non probantur mihi Accur. responsiones. l. 1. §. generaliter de leg. præst. l. 1. §. quod autem de aleæ lus. & aleator. l. in fraudem. §. fin. de milit. test. quamobrem puto ab Imperatorum responsis recedendum non esse, nec iuris rigorem improbatum æquitate conti
3 nere. † Neque enim Accur. vaticinia proban tur. d. l. sed & si. §. fin. ff. quod cum eo. Proponitur enim ibi errasse actorem in actione proponẽda, de peculio agentẽ, cum posset quod iussu; Qui & si de eadem re agat obstareque ei videatur excep. rei iud. l. de eadem re. ff. de excep. rei iud. Cum id propter erroneã electio-

C nem

nem contingat, merito Celsus erranti succurrendum existimauit, vt posset quod iussu postea agere, non primæua actione.

Itaque nihil obsunt Imperatorum Constitutiones Iureconsf. responsis, quæ vbi eadem omnino actio, vel causa instauratur, sibi locum vendicant. Cæterum in. d. §. quæsitum, & d. l. habebat neque priore iudicio annali, in quo lapsus non erat, neque actione de in rem verso, quæ in præcedenti continebatur, agere potest, sed de peculio dũtaxat, qua nondum fue-
4 *rat expertus, † Vnde ei qui vult eandem actionem instaurare, diuersa tamen causa proposita, errore comperto, utilis tantum non directa datur. l. habebat. ff. de instit. act. Cui & si obstet rei iudicatæ exceptio, quia tamen vnam dũtaxat causam egit, succurrendum ei Neratius ait, vt Vlpianus retulit, in. l. si mater. ff. de excep. rei iud. Nec me mouet etiam quod scriptum est in. l. 1. §. 1. ff. quæ senten. sine app. rescind. quæ nõ de errore litigatoris, quod nos*
5 *inquirimus, sed Iudicis, tractat. † Verum cum is, cui plures actiones competunt ex eadem causa, vel facto, vna electa cæteris vti nequeat.*

l. quod

l.quod in hærede.§. eligere de tribut. l. nemo ex ijs.§.quoties de reg.iur.l.si reus.ff. de fideiuss.l.fin.C.de codicillis. Iniquum videtur vt ei ad eam actionem reuerti permittatur, cui per electionem renunciandum existimauit. Cæterum cum non mutet opinionem qui errat. l.si per errorem.ff. de iurisd. omn. iud. Quod quamquàm nouam, seu aliam causam non faciat.d.l.si mater.§. eandem causam. ff. de excep. rei iud. ei tamen succurrendum est, propter probabilem erroris causam.dd.Iur. vel si ita suaderet mens contrahentium.l. Item illa. §.fin.de constit.pec. vel vbi priore actione integrum debitum non fuisset consequtus; nam alia actione proposita residuum cõsequeretur. l.1.ff. vi bon.raptor.l. vnde quæritur.ff.com-
6 *mod. † Cum enim quæritur an rei iud. excep. noceat, inspiciendum est, an idem corpus sit, quantitas eadem, idemque ius.l.cum quæritur ff.de excep.rei iud. Hãc distinctionem recipit quod absolute scriptum aliquibus uidetur in.l. in rebus.§.siue autem.ff. cõmod. in.l. cum ex vno.l. nunquam plures.l. qui seruum, in fin. vbi negationem abundare cum multis puto.*

ff. de actio. & oblig. 7 † *His obstaret secundum vulg. lec. l. quotiens. ff. eo. nisi industria doctissimi viri Iacob. Cuia. lib. 3. obseruationũ cap. 25. restituta esset vbi enim, id, legitur: nihil, legendum est.* 8 † *sed vt ad rem redeam, & si error facti non possit ita erranti prodesse, ut causa semel finita possit iterum uentilari, non ideo minus tamen si iusta aliqua id causa suadeat, actori est succursum. ut in. l. diuus. ff. de re iud. l. admonẽdi ff. de iureiur. l. 1. C. de rebus cred. l. ij. C. si aduer. rem iud. cum simil.*

An arbitri sententiæ siue æquæ, siue iniquæ parendum sit, & numquid ex compromisso actio detur. Cap. IIII.

1 *Arbitrorum duo genera.*
2 *Arbitro parendum non esse etiam si iustè iudicauerit multis suadetur, rationibus, & numeris sequen. declaratur num. 5. & seq.*
3 *Ex sententia arbitri, neque actio, neque exceptio datur.*
4 *Arbitro inhonestum iubenti non parendum. idem si per sordem aut gratiam. num. 8. 9. & 11.*
6 *Quare ex pacto in cõpromisso apposito nõ detur exceptio.*
7 *De sententia. l. cũ antea. C. de recep. arbit. cõtra Abb.*
10 *Dolum committit is, qui per sordem aut gratiã iudicat.*

A R-

1
RBITRORVM † qui vltro partium consensu inito eliguntur, duo sunt genera: Alij enim adeuntur ex compromisso, alij citra compromissum qui ab interpretibus amicabiles compositores appellantur, qui etiam iuris ordine non seruato; lites vel componunt, vel dirimunt. de quibus Paulus in.l.Societatẽ §.arbitrorum cum.l.seq.ff.pro socio. ita tractat. Et si autem huiusmodi partium consensu nominatim persona comprehensa sit cuius arbitratu fiat, tamen ad boni viri arbitrium res redigi debet, si manifesta iniquitas eius appareat.l.unde si Neruæ.ff.pro socio: Alij arbitri compromissarij appellantur, Cum ex compromisso ad arbitrum itum est: quibus siue æque siue inique iudicantibus parendum est.d. §.arbitrorum. Sibi enim est non alij, quidpiam qui ita compromisit, quod imputet.l. diem
2 *proferre.§.stari.ff.de recep.arbitris.† possunt autem hæc Iureconſ.responsa, multis tum rationibus, tum etiam Iureconſſ.& Impp.aucto*

ritatibus, in disputationem trahi. Certo enim iure vtimur, quod extra territorium, vel supra iurisdictionem suam Iusdicenti impune non paretur. l. fin. ff. de iurisd. omn. iud. At priuatorum consensus, eum iudicem facere nō potest, qui nulli iurisdictioni praeest. l. priuatorū. C. de iurisd. omnium iud. Ergo arbitro priuatorum consensu electo, cum iurisdictione careat, impune non parebitur.
3 *† Secundo explorati iuris est, ex sententia arbitri neque actionem, neque exceptionem dari. l. 1. C. de recep. arb. l. 2. ff. eo. ergo frustra disputatur nūquid arbitri sententiae parendum sit, cum inuiti non cogātur parere compromittentes. l. cum antea C. de recep. arb.*
4 *† Tertio his accedit auctoritas Iureconſ. in. l. si cum dies. §. plenum. ff. de recep. arbitr. Compromisso enim non debent obtemperare, si arbiter aliquid inhonestum iusserit. postremò si sordes, vel euidens gratia eorum qui arbitrati sunt intercesserit, huiusmodi sententiae ex compromisso latae, non obtemperans, si aduersus eum agatur ex stipulatu, doli exceptione vti poterit ex Constitutione Imperatoris in. l. iij. C. de recep. arbitr. Ex quibus*

bus sequitur iniquam arbitri sententiam non esse seruandam. Vt his nodis se explicent interpretes, varij uaria somniant: quibus omissis. † puto primam rationem nullo negotio dissolui posse; Cum illud omnibus in confesso sit, nullam habere arbitrum iurisdictionem, verum illi metu pœnæ in compromisso adiectæ parendum, cum ex compromisso neque actio, neque exceptio detur, sed pœnæ petitio. l. ij. ff. de recep. arb. l. 1. C. eo. Quod si pœna in compromisso adiecta non sit, datur actio incerti ex stipulatu, si stipulatio intercesserit. l. diem proferre. §. fin. de recep. arb. §. 1. insti. de uerb. oblig. Quod si compromissum factum sit pacto nudo interueniente, ex eo neque actio, ne-
6 que exceptio datur. d. l. cum antea. † Pactum autem nudum, & si exceptionem, non actionē parere soleat. l. Iurisgentium. §. igitur nuda. ff. de pact. l. si tibi. C. locati; tamē ex huiusmodi pacto in compromisso apposito, neque etiam exceptio dabitur. l. idem Pomponius alias incipit. Si de meis, de recep. arbitr. Absurdum enim esset vt in vnius persona ratū esset quod ab arbitro iussum est, in alterius non. l. si cum

dies.§.si arbiter in fin.ff.de recep. arb. ex qua ratione fateri cogimur, si æqualis litigatorum paciscentium conditio esse possit, vt si debitores sint ambo qui paciscantur ne petant quod sibi debetur, si arbitri sententiæ nō paruerint, ex eo exceptio vtrique danda erit.l. litigatores. §. interdum de recep. arbitr. Non tamen ex compromisso, sed ex pacto exceptio.l.ij.ff. eo. sicut neque actio datur ex compromisso,
7 *sed pœnæ petitio.* † *Quod si latam ab arbitro sententiam compromittentes approbauerint, tacite, vel expresse, dabitur ex pacto in compromisso apposito, exceptio reo, & actori in factum actio. d. l. cum antea. Cuius dispositio locum dumtaxat sibi vindicat, vbi in compromisso nō intercessit stipulatio, sed pactum tantum sine pœnæ adiectione, & si Abbas in.c. per tuas colum.iiij.de arbitr. contrarium sentiat. Quod ex illis verbis potissimum colligo, Exceptionem ei veluti pacti generari: nam si de stipulatione ageretur, actio quoque competeret.d.l.diem.§.fin.de arbit.quod tamen nō admittit Iustinianus in.d.l.cum antea in uers.*
8 *sin autem pro actore.* † *Ad.§.plenum respondemus*

demus, separandum esse inhonestum, ab iniquo siquidem honestatis ius ab omni debito exceptum censeatur. l. quod ex liberta. C. de op. liber. Quod etiam in numero impossibiliũ computatur a Proculo in. l. nepos de verb. signif. quorum nulla obligatio est. l. impossibilium de reg. iur. l. si quis in graui ad Syllan. Itaque cũ ius istud ab omni debito sit exceptum, impune arbitro non paretur, qui iure refragante vltra eā quæ in compromisso cōtinentur, aliquid iubet. l. non distinguemus. §. de officio. de recep. arbitr. At iniquum aliquid iubens, sine dolo tamen, cum id ex compromisso exceptum non censeatur; Cum res ita in eius arbitrio posita sit, adeò vt sibi imputare debeat qui ita cō promisit. l. diem. §. stari. ff. eo. siue æqua siue i-
9 *niqua sit seruanda erit † Postremo non aduersatur etiam constitutio. l. iij. C. de recep. arbit. nam & si detur doli exceptio, vel actio ex doli clausula, si euidens gratia vel sordes eorum qui arbitrati sunt intercesserit; id ea ratione fit quia dolus semper censetur exceptus, & si doli clausulæ mentio expressa in compromisso facta non fuerit: cum expressa contrahentiũ*

vel compromittentium pactione remitti ne-
queat.l.si.vnus.§.illud nulla.ff.de pact.l.con-
ueniri.ff.de pact.dot.quamuis illud plenũ com
promissum dicatur in quo doli clausulæ mẽtio
habetur,tamen quamquàm adiecta non sit, ni
hilominus doli exceptio, & actio datur.l.ita
10 demum de recept.arbitr.† Qui autem per gra
tiam aut sordem iudicat,dolum committere di
citur: tunc enim litem suam Iudex facere in-
telligitur aut arbiter,cum dolo malo in fraudẽ
legis sententiam dixerit, dolo autem malo hoc
facere videtur si euidens arguatur eius uel gra
tia, vel inimicitia, vel etiam sordes, vt verã
existimationem litis præstare cogatur.l.si fi-
liusfamilias Iudex.ff.de iud. Cum itaque id ex
tra compromissum sit impune ei non parebitur
11 exceptione vel actione de dolo proposita † ini
quitati itaque arbitri parendum est, si dolus
absit, vt si per imperitiam iudicauerit. quo ca
su Iudex qui litem suam fecit, non condemna-
tur in solidum, sed quantum religioni iudican-
tis æquum visum fuerit. §. 1. Instit. de oblig.
quæ ex quasi delict.nascun.l.fin. de varijs &
extraord. cognit. vbi etiam accur. inquit in
arbitris

arbitris quoque id habere locum: ubi autem dolum iudicando commisit Iudex insolidum condemnatur, & ideo ob id ad hæredem non transit. l. Iulianus. ff. de iud. Retractatur itaque sententia arbitri ex doli clausula expressa vel tacita. d. l. 3. C. de recep. arbitr. & d. l. ita demum eo. & l. si libertus ita de oper. libert. quæ appellationis species quædam dicitur in. l. non distinguemus. §. cũ quidam de arbitr. Quod si dolus absit & si arbitrium iniquum sit, seruandum est, neque reducitur ad arbitriũ boni viri, etsi aliqui secus sentiant. d. l. diem proferri. §. stari. hac tamen in re, iuris auctoritate, separandus est arbiter, ab eo quem arbitratorem appellant, cuius iniquitas si euidens appareat, eius laudum, vt ita dicam, ad boni uiri arbitrium redigi debet. l. societatem. §. arbitrorum cum ll. seq. ff. pro socio. Ab horum itaque sententijs non appellatur: cum neque actio neque exceptio ex illis detur. sed pœnæ petitio, aut ex stipulatu actio vt ex supradictis constat.

An arbitrium ferendum homologari posit. Cap. V.

1 *Litigato-*

Litigatores non possunt arbitri sententiam ferendam approbare secundum Bartol. quæ improbatur num. 2.

3 *Pactum ne liceat prouocare validum est.*

4 *Testi singulari de partium consensu creditur, & est communis oppinio sec. Ias. aduersus Bart.*

VBITARVNT plerique nunquid arbitri sententia nondum lata possit a liti-
1 gatoribus approbari † & Bartol. in. l. cum antea. num. 5. C. de recep. arbitr. Dinum secutus in. c. scienti de regul. iur. lib. 6. credidit non posse: quia sicut pactum de non petendo vt uoluit Dinus, non potest reduci ad arbitrium boni viri, ne inducantur arbitri ad delinquendū; ita non ualebit approbatio litigatorum antequam sententia ab arbitro lata sit, quoniam induceretur arbitri ad delinquendum. Bart. sequutus fuit Coras. in. l. societatē. §. arbitror. nu. 4. ff. pro soc.
2 † Verum falli eos hac in re arbitror: sicut enim rationis prædictæ nulla ratio habetur, quando in compromisso pœna fuit adiecta, uel

stipu-

stipulatio interposita, quo casu sententiæ arbitri parendum est, siue æquæ siue iniquæ, vt superiori capite diximus) quid aliud est res hæc quam futuræ ferendæ sententiæ approbatio, quod tamen permissum est. l. diē. §. statri. de recep. arbitr. & l. societatē. §. arbitrorū. ff. pro
3 socio. † præterea ex Iustiniani constitutione, in. l. fin. §. fin. de tempor. appel. pactū illud, ne liceat vlli partium ad prouocationis auxilium peruenire approbatum est: sed iam constat reductionem ad viri boni arbitrium speciē quandam appellationis esse. l. non distinguemus. §. cum quidā de recep. arbitr. ergo isti sicut illi poterunt renuntiare, nec vno casu magis quam altero inducentur ad delinquendum sententiā ferentes, cum id quoque sit contra præsumptionem iuris. l. merito. ff. pro socio. & præsertim hoc casu, quo arbiter uti uir bonus ab ip-
4 sis litigatoribus approbatus est. † ex quo infertur quod & si vnico testi non credatur, tamen si partibus ipsum assumentibus cōsentientibus deponat, plena fides ei adhibenda est, vt est recepta sententia contra Bart. sec. Ias. in. l. 1. §. fin. col. 2. uers. tertia ergo conclusio. ff. de uerb.

oblig.

oblig. & si alias in ore duorum vel triũ omne verbum stare dictum sit. c. ex omni extra. de testibus. Neque mouet me eorum ratio: neque enim induci possunt ad delinquendum, cum dolus exceptus censeatur. l. ita demum. de recept. arbitr.

Numquid hodie ex sententia arbitri actio detur iudicati, ac proinde ab ea appellandum sit. Cap. VI.

1 *Ex sententia arbitri hodie actio datur secundum Bart.*
2 *Quare mihi non probetur opinio Bart.*

1 *QVAMquam † ex Antonini rescripto exploratum sit, ex sententia arbitri ultro aditi actionẽ iudicati non dari, adeo ut nec etiam ab ea prouocãdum sit. l. 1. C. de recep. arbitr. uulgo ab interpretibus unà cum Bart. in eam sententiam itum est, id hodie correctũ fuisse ex constitutione Iustiniani in. l. ne in ar*

bitris

2 bitris, & .l. sequen. C. eod. † Ego cum ex Imperatorum præceptis didicerim correctiones quantum fieri potest uitandas esse.l.præcipimus,in fin.C.de appel.§.cum igitur.uers.nec lex in auth.de non elig. secun.nuben. nunquã potui in hanc sententiam descendere.

Hoc potissimum argumento; quoniam non magis hodie quam olim priuatorum consensus eum facere possit Iudicem qui nulli iurisditioni præest.l.priuatorum.C.de iur. omnium iud. Sed ideo actio iudicati ex sententia arbitri nõ datur,quia ius dicendi nullam potestatem habet ordinariam aut delegatam.l. unica. C. qui pro sua iur. Iudices dare dariue poss. & toto titulo de officio eius.cum similibus.merito itaq. iudicati actio cessat, ubi is qui iudicat neque legis actionem ullam,neque ius dicendi potestatem, quantumuis minimam habet,unde rei iudicatæ auctoritas oriatur. neque uti dixi consensus priuatorum sufficit,ex quo uel pœnæ petitio,uel ex stipulatu actio,ubi hæc in compromisso intercesserunt,datur.l. diem.§.fin.de recep.arbitr.uel in factum actio, ubi arbitrium expresse uel tacite approbatum est.d.l.cum antea.

tea. quæ Bart. & aliorum sententiam non probat, quod ex eo patet, cũ ea actio ex partium consensu pendeat, etiã post latam ab arbitro sententiam in casu. d. l. antea. Ex quibus etiã intelligimus falsum esse, locum habere eius legis dispositionem ubi stipulatio in compromisso intercessit, ut uoluit Abb. Ad. l. ne in arbitris latius non est respondendum, cum non liceat hodie iuramentum præstare in compromissis. auth. decernit. C. de recep. arbitr. quod & si præstari posset, non tamen ex eo iudicati actio daretur, sed in factum quæ ab ea differt quæ ex iudicato datur. Vaud. lib. 1. uar. quæst. cap. 23. uel condictio ex lege, uel in rem utilis. d. l. ne in arbitris. nõ tamen appellatio dabitur ab arbitro ex compromisso electo: quod si a magistratu sit constitutus secus sentiendum, ut idem tradit Var. quæst. lib. 1. quæst. 14.

Vtrum pœna in compromisso comprehensa committatur, & si nihil interfit petentis an sententiæ stetur, nec ne.

Cap. VII.

1 *Quod*

1 *Quod nemini nocet, & alicui prodest, facile concedendum, declaratur num. 6.*

2 *Si nihil intersit petitoris vocatum in ius non comparuisse pœna remittitur, & si fuerit de pœna conuentum, & num. sequen. declaratur, & num. 7. & 8.*

5 *Pœna in compromisso comprehensa committitur, & si nihil petentis intersit.*

7 *Quid differat edictum de in ius vocando ab edicto si quis ius dicenti non obtemp.*

9 *Quomõ intelligatur a fideiussore petere, qui a reo petit.*

DIsputatio est non inelegans omnino, & si ius certum sit. Nunquid pœnam petere possit is cuius nihil interest arbitriũ prolatum obseruari, quod maximè
1 *æquitas suadere uidetur ne possit. facile enim permittendum est quod nemini nocet, & alicui prodest. l. in summa. §. item uarrus. de aqua plu arcen. præsertim cum ius ei potius fauere soleat, cui damnum imminet, quam ei qui lucrum quærit. l. iuris ignorantia. ff. de iuris & facti ignor. magis itaque æquitas suggerit ut dicamus pœnam non committi, cum nihil in-*

tereſt petentis, an ſtetur arbitri ſententiæ nec ne: cum pœnæ odioſæ ſint & reſtringendæ. l. cum quidam. ff. de lib. & poſthu. l. Arrianus. ff. de act. & oblig. l. reſpiciendum. ff. de pœn. Secundo non minus id ius ipſum permittere ui
2 *detur.* † *Nam quotieſcunque pœna committitur aduerſus eum qui in ius vocatus Iudici nõ paruit, ſi nihil interſit actoris iudici fuiſſe obtemperatum, prætor pœnam remittit. l. 2. ff. ſi quis in ius vocatus non ierit. itaque cum in ſpecie propoſita nihil interſit petentis arbitro obtemperatum fuiſſe, multomagis pœna remittenda erit, cum arbiter iuriſdictionem non habeat, quod argumenti genus ius & ratio admittũt: auth. multomagis. C. de ſacroſan. eccl.*
3 *Tertio* † *quod magis eſt: ẽt ſi expreſſe de pœna cõuentũ ſit ſi Iudici non fuerit obtemperatum, tamen pœna non committitur ſi ius actoris nõ ſit factum deterius, & eius nihil interſit Iudici fuiſſe obtemperatum. l. & ſi poſt tres. ff. ſi quis cautionibus. l. ſancimus. C. de fideius. ſed hic caſus ab illo nihil differt, niſi quia ibi ſi Iudici non fuerit obtemperatum, hic ſi arbitro, pœna promiſſa fuit. ergo pœna hoc caſu non*
com-

committetur, cum ius actoris non sit factum
4 *deterius.* † *Quarto his accedit quod si quis cũ fideiussore compromiserit, & postposito arbitrio a reo petat; (qui autẽ a fideiussore petit, a reo petit.) si nihil eius intersit, pœna non committitur. l. aduersus. ff. de recept. arbitr. Dubitationi itaque locus relictus non videtur quominus non sit pœna in compromisso contẽta remittenda ei qui non paruit arbitrio, si ob id præiudicium nullũ petenti fiat, quia obtemperatum non sit.*
5 † *His tamen rationibus & auctoritatibus repugnat aperte tex. in. l. cum pœna. ff. de recept. arbitr. nam cum pœna ex compromisso petitur, is qui compromisit damnandus est, nec interest an aduersarij eius interfuit sententiæ arbitri stari, nec ne. Hactenus Iureconf. ex cuius responso tota hæc disputatio terminatur: quod & ea ratione comprobatur, vbi enim aliquis se quidpiam aut alium facturum promittit, & si illud non fiat, pœna promittitur quamuis nihil intersit stipulatoris tamen pœna committitur si illud factum non fuerit. l. stipulatio ista. §. alteri. de verb. oblig. sed cum in casu proposito factum non fuerit id*

quod erat in stipulatione vel cõpromisso com prehẽsum, pœna cõmittetur, nulla ratione habita an agentis intersit. Nam ex conuentione partium contractus legem accipiunt. l. contractus de regul. iur. qui si iure perfecti sint seruandi sunt. l. sicut ab initio. ff. de act. & oblig. & in specie in. l. diem proferre. §. stari. ff. de recep. arbitr. sibi itaque imputare debet qui
6 *sub pœna compromisit, a qua sibi nõ licet postmodum recedere. † Et ex his obiectis respondetur; quod & si facile sit ei subueniendum cui prodest aliquid sine alterius iniuria, tamẽ illud quoque inficias ire non possumus ei subueniendum non esse, qui se ipsum in periculum iniecerit. c. damnum. de reg. iur. in 6. & ideo quandoque fit, ut quis obligetur ad ea quæ sibi sunt impossibilia. l. idem iuris. §. mulionem. ff. ad. l. aquil. quamobrem nec huic qui compro-*
7 *misit subueniendum est. † Nec me mouet secundum argumentum: aliud est enim pœnam remitti ei qui in ius vocatus est, si nihil actoris intersit, quia pœnam non fuerat actor stipulatus, nã lex iubet eum qui contumax est quanti actoris intersit condẽnari. l. 3. ff. si quis in ius*
voca-

vocatus non ierit, neque id pro pœna mera est sed pro interesse, in quo differt ab edicto si quis iusdicenti non obtemperauerit, quod meram pœnam continet, quæ & si nihil intersit non remittitur. l. 1. §. fin. ff. si quis ius dicenti non obtemper. aliud vero edictum cum pro interesse tantum detur, nihil noui inducit si contumax non puniatur, si nihil intersit; sed in compromisso pœna adiecta est, ideo & si nihil
8 *intersit committitur. † sed obyciet huic responsioni quispiam, tertium fundamentum, ex quo cõstat pœnam ex conuentione deberi si Iudici non fuerit obtemperatum. Quia ideo ibi pœna non committitur, quoniam is non videtur Iudici non obtemperasse, & si lapsi fuerint tres, aut quatuor dies post quos offert se paratum obedire is qui tempus labi passus est, ex cuius mora ius actoris factum non est deterius: æquitate itaque suadente ei aduersus actorem ad pœnam consequendam agentẽ exceptio datur, sicut ei quoque subueniendum est qui compromisit, si se arbitro obtemperaturũ promittat, & si aliquo modo in non parendo arbitro contumax fuisset. l. quid tamen. §. fin.*

et.l.seq.de recep.arbitr.ita tamen ne ita inobediens fuerit, vt ab eo petierit a quo petere vetitus per arbitrum fuerat, is enim non potest excusari.l.aduersus.ff.de recept. arbitr. quod ea ratione fit, quia ille leuius in omittendo delinquit, iste autem grauius committendo pecat, ideo pœnam sustinet grauiorem.l.Metrodorum.ff.de pœnis. litigator tamen qui ab arbitro dare intra calẽdas Septembres iussus est nec dat, & si postea offerat, pœna tamen non euanescit.l.Celsus.de recept.arbitr.quia tunc semper verum est obtemperatum nõ esse, ideo pœna committitur, & si nihil intersit, quia et suæ promißioni etiam contrauenit, & sententiæ. at in.d.l.etsi post tres, promißioni tantũ. ideo facilius admittitur moræ purgatio; præsertim, quando nihil interest, an prius factum fuerit uel datũ.l.19.quando dies leg.ced.l.84. & 137. de verbor. obligation. Non obstat vltimum fundamentum ex.l. aduersus de re-
9 *cept.arbitr.† Nam & si qui a fideiußore petit, a reo petere videatur per quandam poßibilitatem, vt inquit Alciat.dispunct.lib.2.cap. 9.ideo pœna committitur. At si prohibitus sit a fide-*

a fideiussore petere, & a reo petat; non videtur arbitri sententiæ obuiam ire, quando nihil interest eius a quo petere vetitus fuit, idest fideiussoris, ideo pœna non committitur, quia tunc qui a reo petit, a fideiussore non petit.

Compromissum enim non extenditur ad personas in compromisso non contentas, vel qui sub illis non comprehenduntur, ut contingit in persona fideiussoris, & rei, nam qui a fideiussore petit a reo petere videtur, cum aduersus eum actionem habeat fideiussor, nisi donandi animo forte intercesserit. l. quod dictũ. de pac. quo casu aduersus sententiam arbitri non faceret is, qui vetitus a reo petere, a fideiussore peteret; sicut is qui a fideiussore prohibetur, aduersus arbitrium non committit, a reo petendo, si nihil intersit fideiussoris. d. l. aduersus in fin. quod vt plurimum contingit, cum non habeat reus actionem aduersus fideiussorem. l. fideiussoris. ff. de pact. non tamen ita perpetuũ est vt aliquando non intersit. l. sed & si fideiussor. ff. de pact. & sicut. eo casu pactum cum reo factum, cum fideiussore factum censetur, ita & compromissum, ideo pœna committeretur,

sicut si re ipsa ab eo peteretur a quo petere vetitus fuit.

An si vnus ex duobus reis credendi aut debendi compromiserit et vetitus sit petere, vel ne ab eo petatur, si socii sint, altero eorum petente pœna committatur.

Cap. VIII.

1 *De sententia.l. si duo. ff. de recep. arbitr.*
2 *Quid hac in re pactum a compromisso differat.*
3 *Sat est negotium vtiliter fuisse captum, & si male res succedat.*
4 *Filiusfamilias paciscendo non ita patri præiudicare potest sicut compromittendo.*

RAESENS quæstio duorũ reorum credendi, aut debendi compromittentium, si societatem quoque contraxerint, quorum unus aduersus arbitri sententiam quamuis aduersus eũ non latam, petit ab eo a quo socius

eius

eius petere vetitus est, uel etiam a socio eius. adeo torsit interpretum nostrorum ingenia, vt Bart. in l. si duo. vbi huic dubitationi respondet. Paulus. ff. de recept. arbitr. Crediderit, non tantum in iure ciuili sed neque in toto orbe dificiliorem nodum reperiri posse. Cedat igitur (vt in prouerbio est) nodus herculeus. Sed videamus nos quemadmodum huic quæstioni respondeat Paulus. si duo rei sunt, aut credendi aut debendi, & vnus compromiserit isque vetitus sit petere, aut ne ab eo petatur, videndum est, inquit, an si alius petat, vel ab alio petatur pœna committatur: idem in duobus argentarijs quorum nomina simul eunt; et fortasse poterimus ita fideiussoribus coniungere si socij sunt; aliàs nec à te petitur, nec ego peto, nec meo nomine petitur, licet a te petatur.

1 *tur. hactenus Paulus* † *cuius sententia ea est, vt socij teneantur, & si is petat qui non compromisit, vel ab eo petatur: secus in non socijs qui ideo non possunt videri arbitro non obtẽperasse, nam qui ab vno vetitus est petere, nihil contra compromissum facit si ab alio petat. Ancipitem autem Bart. mentem reddi-*

dit, quod scriptum est, in. l, si vnus. ff. de pact. ubi quæritur nunquid. si vnus ex argentarijs socijs cum debitore pactus sit ne petat, etiam alteri socio exceptio noceat. Neratius Atilicinius & Proculus aiunt, nec si in rem pactus sit alteri nocere. itaque sicut socius argẽtario consocio nocere non potest paciscendo, ita nec com
2 *promittendo.† Ego omissis Bart. & aliorum somnijs, puto, longe differre hac in re pactum, a compromisso: is enim qui paciscitur ne petat remittit ius suum & alterius: verum & si maxime alicui rerum alienarum administratio etiam libera concessa sit, non tamen censetur data facultas alienandi aut perdendi. l. contra iuris. §. si filius. ff. de pact. l. si filiusfamilias ff. ad Senat. consult. Maced. nam filio, cui libera peculii administratio concessa est, paciscente ne petat, huiusmodi conuentioni Prætor non consentit. non enim perdere peculium pater concedit, cum peculij administrationem permittit. Ita quoque socius, & si habeat liberam administrationem, non poterit tamen ius commune remittere in præiudiciũ socij, quod etiã innuit Iureconsf. in. d. l. si vnus. tantum enim consti-*

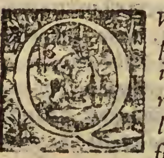
constitutum est ut alter solidum petere possit, idem Labeo ait: nam nec nouare alium posse quamuis ei recte soluatur. Longe autem diuersa ratio est compromittentis, qui ius suum perdere non dicitur, cum ad euitandas lites fiat. l.1.ff.de recep.arbitr.nostra autem interest litibus non vexari.l. minoribus. ff. de minoribus, ideo sicut potest alia vtilia gerere, cum liberam habeat administrationem socius, nihil vetat eum posse compromittere, neque obstat quod non possit remittere, & ab arbitro pro-
3 *nuntiatum sit vt remittat: † quia sufficit habentem administrationem vtiliter negotium cœpisse, & si deinde male res cesserit, quamuis is qui gerit mandatum nõ habeat. l. siue hæreditaria. ff. de neg. gest. l. sed an ultro. eo. quod*
4 *ea probatur ratione. in indiuiduo † constat enim ex his quæ diximus filiumfamilias habentem liberam peculij administrationem, nõ posse paciscendo remittere. explorati tamen iuris est posse eũ cõpromittere, & pro pœna ex compromisso commissa; aduersus patrem de peculio actio dabitur. l. 3. §. sed si filius. ff. de pecul. ita & rei stipulandi factum alteri nocet,*

seu

seu argentarij, si socij sint. quibus ita distinctis nulla superest dubitatio.

Nunquid ita possint litigatores compromittere vt arbiter sententiam ferat consulto Sapiente. Cap. IX.

1 *Arbitrium liberum esse debet.*
2 *Qui suscepit compromissum tenetur iudicare.*
3 *L. item si vnus. §. idem Pomponius. explicatur.*

VONIAM sæpe solent ita partes compromittere, vt is qui arbitrium suscepit ferat sententiam petito consilio Sapientis, Dubitatum fuit nũquid valeat ita con
1 *ceptum compromissum † Aliqui crediderunt non valere. cum scriptum sit arbitrium in quo libera facultas arbitri sententiæ non est futura, non valere, vt si ita cõpromissum sit, quod Titio disceptatori placet Seius pronuntiet. l. item si vnus. §. idem Pomponius. ff. de recept. arbitr. præterea si ita compromissum sit, ut arbiter certam sententiam dicat, non est cogendus*

dus sententiam ferre, cum non valeat. l. qualem. ff. de recept. arbit. Sed is, qui sine consilio alterius nequit pronuntiare, certam sententiam dicere tenetur: neque enim potest eo inscio, & eius uoto non petito pronuntiare. l. si in tres. de recep. arbitr. consequens itaq. his est non valere huiusmodi compromissum, nec quidquam aduersatur Iureconsul. responsum in l. si conuenerit. ff. de re iud. quod si conuenerit inter litigatores quid pronuntietur, non ab re erit Iudicem huiusmodi sententiam proferre, ergo idem in arbitro dicēdū, quod nō inficior. non tamen sequitur ob id valere ita compromissum, vt cogatur arbiter sententiā dicere, aut Iudex, & si id in eorum arbitrio sit positū, quamuis id non esset iuri consonum. d. l. si conuenerit.
2 *† Mihi autē magis contrarium probatur: nam cum arbitro liberum sit arbitrium non recipere, si promittat, non video cur ea implere recuset, quæ inter ipsum, & litigatores conuenta sunt. l. 3. §. tametsi. ff. de recep. arbit. l. contractus. ff. de regul. iur. l. sicut. C. de act. & oblig. recepisse autem is dicitur arbitrium, qui Iudicis partes suscepit. finemque se sententia*

tia sua controuersiis impositurum pollicetur. l.idem Pomponius. aliàs si de meis. de recept. arbitr.
3 *arbitr.† Neque me mouet quod scriptum est in .d. l. item si vnus. §. idem Pomponius. cuius species a proposita differt : nõ enim minus ex arbitrio suo sententiã is protulit, qui alterius consilium petit, ex quo non astringitur. §. 1. Inst. mand. l. quidam. §. Papinianus. l. Titium, & Meuium. ff. de administr. tut. nam si in tres sit cõpromissum duos tertio absente iudicare non posse explorati iuris est, & si contra eius consilium & votum possint. l. si in tres. ff. de recept. arbitr. Ideo autem in. d. §. idem Pomponius. nõ ualet compromissum, quia ab alterius sententia is in quem compromissum est recedere non potest. is itaque certam sentẽtiam dicere cogeretur, ille non : ideo hoc compromissum sustineri non potest, illud suum effectum sortitur, prout inter litigatores conuentum fuit, Et si is qui arbiter electus est infamis sit. l. pedius. de arbit. in quo a Iudicibus differt. l. cum prætor. ff. de iud. sibi enim imputare debent litigatores, qui eum arbitrum assumpserunt ; quod in iudicibus locum non habet, qui*

etiam inuitis partibus iudicant. l. inter stipulantem. §. 1. de verb. oblig. & publicum munus exercent. l. quippe. ff. de iud. l. munerum. §. iudicandi. ff. de muneribus. & honor. infames autem a publicis muneribus arcentur, nec postulare pro alijs possunt. l. 1. ff. de postul.

Vtrum in actione negotiorum gestorum absentia sit causa finalis vel impulsiua. Cap. X.

1 *Negotiorum gestorum actionem vtilitas introduxit.*
2 *Hominis interest hominem beneficio affici.*
3 *Negotiorum gestorum actio etiã aduersus præsentes datur sec. Accur. quod non probatur.*

VM multis in locis iuris ciuilis scriptum sit, negotiorum gestorum actionem absentibus, & in absentes dari, quasi contraxisse cen-
1 *seantur; † idq. utilitatis causa receptum sit, quod plerunque homines eo animo peregre proficiscantur quasi statimredituri, aut subita festinatione coacti, nec ob id*

vlli

nulli actionem negotiorum suorum mandant, aut verò mandare non possunt, deinde nouis causis interuenientibus ex necessitate diutius absunt, quorum negotia deperire iniquum est, quæ sanè deperirent si vel is qui obtulisset se negotijs gerendis nullam habiturus esset actionẽ, de eo quod vtiliter de suo impendisset in alieno negotio, vel is cuius negotia gesta essent aduersus eum qui inuasisset negotia eius nullo iure agere posset. §. igitur. Inst. de oblig. quæ ex quasi contractu nasc. l. ex maleficijs. §. si
2 *quis absentis. ff. de act. & oblig. † hominis enim interest hominem beneficio affici. l. seruus ea lege. de ser. export. Et non tantum utile sed & necessarium fuit hoc edictum propter absentes. l. 1. ff. de neg. gest. requiritur itaque ab sentia in hoc edicto: quia si præsens patiaris alium tua negotia gerere, mandare videris, ideoque mandati agẽdum foret. l. si remuneran*
3 *di. §. 1. & §. si passus. ff. mandati. † quamobrem dubitatum fuit nunquid aduersus præsentem daretur. quod admisit Accur. in. d. l. 1. de neg. gest. voluitque absentiã causam fuisse impulsiuam non finalem. l. curatoris. C. eo. l. 3. §. cu-*

ratori

vatori. &c. §. hac actione. ff. eo. ego secus puto: Nam & si detur aduersus pupillum aut furiosum, tutori, aut curatori hæc actio, non tamen ob id rectè dicemus aduersus præsentes dari cum abesse censeãtur. l. diem proferre. §. coram. ff. de recept. arbitr. præsens aũt & intelligens mandare creditur, ideo mandati agitur. d. §. si passus.

Cur pupillus tutori obligetur insolidum, negotiorum gestori non item. Cap. XI.

1 *Pupillus nõ obligatur nisi quatenus locupletior factus est.*

2 *Actio negotiorum gestoru n datur insolidum aduersus absentes & ignorantes, & ei qui pro tutore negotia gerit, num. 3.*

4 *Ratio differentiæ inter tutorem & negotiorum gestorem a Bart. tradita improbatur.*

5 *Maioris negotia gerens eũ sibi insolidũ obligat. hım. n. 6.*

CVM in eo qui pupilli negotia gerit illud cõstitutum sit, ne sibi pupillum possit obligare nisi in quantũ sit factus locupletior. l. si pupilli. de neg. gest. l. 2. C. eo. controuersum

est apud interpretes. cur insolidum obligetur tutori.l.3.C.de contraria & vtili actione tutellæ, cum id multomagis locum sibi vindicare deberet in eo qui sponte pupilli negotia peritura administrare cæpit, nemini enim debere officium suum nocere aperti iuris est.l.sed & si quis ex signatoribus.ff. quemadmodum Testam aper.ne ex sua liberalitate inops fiat negotiorum gestor.l. ne ex liberalitate.ff. de re
1 iud. † quibus accedit. quod pupillus non obligatur etiam naturaliter ex cõtractu aut quasi nisi quatenus locupletior factus est, quia consensu caret, ex quo constant obligationes. l. pupillus.ff.de act.& oblig.l.quod pupillus.ff. de cond.indeb.l.obligationũ substantia.ff.de act.
2 & oblig.l.pupillus.de regu.iur.† Sed actio negotiorum gestorum datur insolidum aduersus absentes, & ignorantes.l. quæ vtiliter. l. qui seruum.ff.de neg.gest.§.2.Inst. de oblig. quæ ex quasi contrac.nascuntur.ergo & si pupillus absentis loco sit, cum consensũ non habeat.l.coram.de verb.sig..tamen negotiorum gestorũ actione in solidum obligabitur, ex qua obligantur absentes & non consentientes.

†Datur

3 †Datur præterea actio insolidum ei qui pro tutore negotia gerit.l. 1. §. hæc autem actio. de contraria & vtili act. tutel.l. 1. de eo qui pro tut.neg.ger. Cur itaque illi nõ dabitur qui simpliciter gerit? nisi dicamus leges verbis ipsis potius quam rebus impositas esse? Quod Iustinian.in.l.2.C.comm.de leg.non placuit.præterea nulla iuris ratio patitur, vt quod alicuius fauore introductum est in eius odium retorqueatur.l.nulla.ff. de. ll. illud quoque certum est, hanc actionem in eorum fauorem inductã fuisse, quorum negotia geruntur.l.1.ff.de neg. gest.illud quoque nemo inficiatur, multa fauore pupillorum a iure introducta quæ etiam abhorrent a communibus regulis, toto titulo de tutellis.&.ff.de rebus eorum. ergo multomagis hæc actio aduersus pupillos, quorum negotia geri magis interest quam maiorũ, propter
4 ingenij imbecillitatem, habere deberet.†.Bar. vt euitaret has difficultates voluit idcirco diuersum ius inter tutorem, & negotiorum gestorem statutum fuisse, quia ille necessitate impellente id faciat, iste autem sponte. ex quo se queretur quod in tutoribus sponte tutellæ onus

suscipientibus locum id non haberet, quod tamen falsum est, neque hæc est admittenda restrictio: cum actio insolidum detur ei quoque qui pro tutore negotia gerit, qui tamen cogi non solet. Itaque id ea ratione factum puto. Quod cum necesse iudicauerint Legislatores minorum negotia per alios geri, cũ suis rebus præesse non possent ij qui seipsos tueri nescirēt toto titu. de tutel. Non tamen ita faciles fuerunt hac in re, vt nulla habita personarum distinctione voluerint quoscunque ita posse pupillorum negotia gerere, vt eos insolidum obligarent: cum tamen necesse esset eorum negotia geri, vt inuitarent homines ad huiusmodi onus suscipiendum, consuluerunt eis vt ex administratione insolidũ pupillus obligaretur, si tamen testatoris, vel magistratus auctoritate, eorum fides probata sit. l. 1. de contraria & vtil. act. tut. & inst. de tutel. tractatu toto. quæ locum nõ habent in negotiorum gestore, cuius fides non est probata ab aliquo: ideo tutori pupillus ex negotio vtiliter cœpto insolidum obligatur. d. l. 3. negotiorum vero gestori non item. d. l. si pupilli. neque potest deterior

eorum

eorum conditio fieri cum legis prouisio illis nũquam desit; quod si aliquo casu cõtingeret non satis illis esse legis auxilium, quia tutore careant; tunc datur actio insolidum ijs qui pro tutore negotia gerunt. d. l. 1. §. hæc actio. & d. l. fin. etenim eorum fides probari videtur, cum vti tutores admittuntur a lege. in alijs verò aliter gerentibus non obligantur pupilli insolidum, sed duntaxat quatenus sunt locupletiores facti ex administratione quod eorũ fauore
5 introductũ fuit. † quod si quis maioris negotia gesserit, negotio vtiliter cœpto eũ sibi insolidũ obligat, non solũ si quid ei absit. sed & si ei abfuturũ sit. l. 2. de neg. gest. id enim abesse videtur in quo est obligatus. l. si quis mandato. ff. eo. fideiussor autẽ nisi iusta causa suadente, diuerso iure vtitur. l. Lucius. ff. mand. l. si man
6 dato. §. quoties. eo. † Et si verò sufficiat negotium vtiliter ceptum esse, id tamen quibusdã casibus cessat, vt tradit Accur. in. l. si negotia. vers. sit solitus. ff. de neg. gest. Sed vt ad rem redeamus, tutori vel ei qui pro tutore negotia gerit, datur actio in solidum, quæ tutellæ contraria dicitur; non negotiorum gestorum,

quæ aduersus pupillum in solidum non datur.

Nunquid doli, an negotioru gestorum actio detur aduersus executorem a prætore datu, in alieno negotio dolum committentem. & de sententia.l.3 §.si executor de neg. gest. Cap. XII.

1 *In actione negotiorum gestorum inspicitur res ipsa, & effectus non opinio gerentis.*

1
XECVTORE† a Prætore dato dolum committente in alieno negotio, ei cuius negotium gestu est datur actio aduersus eum, vt responsum est, in.l. 3.§. si executor de neg.gest. verum quoniam qua actione agendu sit expressum no est. Dubitarunt interpretes, an doli vel negotiorum gestorum agedum sit. plerique putarunt de dolo dari; vti scriptum est in.l.si pignora.ff.de euict.nam qui pignora distrahit mandato Prætoris, si rem viliori prætio projciat, de dolo tenetur domino. sed de do

lo

lo actio non datur vbi alia competit. l.1. §. ait prætor. ff. de dolo. actioni itaque de negotijs gestis locus esse non potest. cum & illud satis notum sit, legem non distinguentem declarandam esse per cæteras distinguentes. l. sed & posteriores. de ll. l. sciendum. ff. qui satis. cog. iuncto auth. offeratur. C. de lit. contest. itaque ex. d. l. si pignora. non erit inconueniens, vt interpretemur. d. §. si executor. Verum magis hæreo contrariæ sententiæ: datur enim in. d. §. si executor verisimilius, secundum rubricam actio negotiorum gestorum. l. Imperatores. ff. de in diem adiect. Neque me mouet. d. l. si pignora. in cuius specie datur de dolo actio; quia is ibi de dolo agit cuius negotium gestũ non erat, neque ita datus erat: ideo de dolo datur, cum non eius cuius pignora erant negotiũ gesserit. sed eius in cuius fauorẽ capta & uendita sunt, ideo huic actio negotiorum gestorũ dabitur, executore dolum committẽte. † Neque
2 obstat quod re ipsa inspecta, quæ est inspicienda in hac actione nulla habita ratione qualis fuerit gerentis intentio. l. si pupilli. §. sed & si hominis. ff. de neg. gest. negotium ad dominum

pignorum pertinere videatur: quia nec illud admitto, eius negotium re ipsa geri, sed eius in cuius fauorem venditio facta est, cum in negotio eius datus dicatur. in. d. §. si executor.

An directa actio negotiorum gestori detur. Cap. XIII.

L. sin autem. de neg. gest. quomodo intelligi debeat.

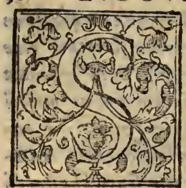
QVONIAM passim in iure distinguntur actiones principales, seu directè à contrarijs, vt in titulo de contraria, & vtili actione tutelæ. Contraria principalis non est, sed in eum datur cui principalis actio competit: ideo autem principalis non est, quia ea indemnitati duntaxat consulitur, quamobrē nec famosa est, nec in ea iuratur in litem. l. ei apud quem. ff. depositi. Contraria igitur negotiorum gestorum actio datur negotiorum gestori aduersus dominum. l. 2. l. si pupilli. de neg. gest.

gest.§.igitur.Instit. de oblig.quæ ex quasi con
1 *trac.nasc.* † *Verum contrarium scriptum vide tur in.l.sin autem.de neg.gest.vbi Vlp.tradit directam & contrariam actionem negotiorũ gestorum competere ei qui negotia gessit, aduersus dominum qui apud hostes erat si redierit, vel aduersus hæredes eius si apud hostes cõstitutus decessit.sed directam ibi intelligi quæ domino datur male interpretabimur. Directa itaque ideo dicitur quia vtili obijcitur. Contraria enim negotiorum gestorum actio, alia directa, alia vtilis est.l.fin.C.de neg.gest.sicut etiam ea quæ domino datur, alia directa, alia vtilis dicitur, & si earum actionum differentia in iudicijs extraordinarijs, (qualia sunt hodie omnia iudicia) sublata sit.l.actio.deneg. gest.§.fin. inst.de interd.*

Nunquid actio negotiorum gestorum competat ei qui defuncti negotia gessit.

Cap. XIIII.

Si

I quis in funus testatoris impendat aliquid, dubitatum fuit an actione id repettere posit, funeraria, an verò negotiorum gestorum. Accur. in l. 3 §. hæc verba. de neg. gest. dandam funerariam ait: eo quia illud negotiũ nec sit vivi, nec esse posit, ideo cum negotiorũ gestorum actio dari nequeat, ad funerariam recurrendum erit. l. & si quis. §. labeo ait. de relig. & sumpt. fun. Actioni enim funerariæ locus non est vbi alia competit; quod verum est, & si plenè non satisfaciat Accur. responsio: illud enim vulgo traditum est, negotiorum gestorum actionem dari siue quis gerat defuncti negotia. l. 3. §. hæc verba. de neg. gest. siue hæreditaria. l. siue hæreditaria. ff. eo. siue hæredis futuri. alienũ enim negotium gerit qui in funus impendit. d. l. & si quis. §. si quis dum se heredem. de relig. nec ob id quid quã interest quod uiui negotia dici nequeant, cum nõ eo minus negotiorum gestorum actio competat, neque ea Legislatoris mens fuit.

Itaque

Itaque in funus impendenti funerariam dandam puto, & si is alienum negotium gerere dicatur; quia non meram naturam actionis negotiorum gestorũ immittetur. d. l. at si quis. §. idẽ labeo ait. de relig. plenius enim prouidet funeraria, quæ datur ei quoque qui prohibitus fuit impendere in defuncti funere, aduersus prohibentem, quod negotiorum gestorum actionis natura, non admittit. l. fin. C. de neg. gest. quamobrem fit, vt propter negotiorum gestorum actionem, non eò minus funerariæ sit locus, non tamen vt existimauit Accur.

Vtrum donatio quærendi dominii modus sit iurisgentium, an iuris ciuilis. Cap. XV.

1 *Donatio est modus dominii adquirendi iure ciuili approbatus. sec. communem non inuentus, contrarium magis probatur. num. 2.*

3 *Conciliatur. §. per traditionem. Instit. de rerum diuis. cum. §. 1. de donat.*

DVBI-

VBITATVM fuit si quis ex liberalitate alterius dominii adipiscendi ius sibi quærat, an a iure gentium, vel a iure ciuili uires sumat obligatio hæc.† qua in re interpretes.in.§.per traditionem. Inst. de rerum diuis. multa confinxere. inter cæteros Accur. quem cæteri sequuntur, uoluit iure gentium modum istum dominii adquirendi introductum fuisse, quod deinde ius ciuile approbauit, & eò iuris ciuilis adquisitionem dici a Iustin.in.§.1. Inst.de donat. putat. Eos inuexerunt in hanc dubitationem prædicta Iustin.loca, quibus alij aliter respondent: volunt enim quia cæteri cõtractus qui solo consensu perficiuntur iurisgentium sunt, & donationes quoque eiusdem iuris esse, porrò quia ius ciuile formam addidit, hũc modum adquirendi dominii per donationem, iuris ciuilis dici, constanter omnes asseuerarunt & olim quidem donatio non nisi stipulatione intercedente, quam iuris ciuilis esse cõstat.§. de cõstituta.inst.de act. ex cõmuni.dd. sen-

sententia contrahebatur: hodie et nudum pactum donationi robur addit, & tradendi necessitatem parit. l. si quis argentum. C. de donat.
2 *† Horum ego sententiam probare non possum, & omnino iure ciuili modum adquirendi dominii ex donatione cum Iustin. in d. §. 1. Inst. de donat. introductum puto. † Neque obest. idē Iustin. locus in. d. §. per traditionē ex quo constat de modo adquirendi dominii iuregentium introducto tractari, in. d. §. 1. quemadmodum iure ciuili, ut omnes fatentur, quod etiā probo. itaque sicut loquitur de iuribus diuersis ita quoque de varijs adquirendi dominii modis ibi tractari, necesse est fateri. quod & ex illis iuribus constat: nam in. d. §. per traditionem, non de ea tantum liberalitate agitur quæ in finibus conuentionis stetit, quo casu iure gentium dominium quæri nequit. l. si quis argentum. § fin. ibi traditione secuta. C. de donat. Sed ultra processit ad traditionē conuentio donationis, quo casu iuregentium dominiū quæri dicitur, si eo animo res tradita sit ut dominium transferatur. Longe porrò diuersa a Iustin. proponuntur in. d. §. 1. ubi neque de iure gen-*

re gen-

re gentium, neque de traditione quidquam loquitur, sed quando ex libera alicuius volunta te donatio intercessit & perfecta est, vt in. §. aliæ autem. Inst. de donat. tunc etiam sine traditione omnino dominium transferre tenetur donator iure ciuili, quod ius gentium nunquā permisit, nec cogitauit, aut inuenit; Nam iure gentium donatori necessitas traditionis, nulla fuit imposita. d. l. si quis argentum.

Quamobrem petitio hæreditatis semper aduersus titulo possidentes locū non habeat. Cap. XVI.

1 *Quomodo differāt actiones in rē generales a specialibus.*
2 *Petitio hæreditatis aduersus bona fidei emptorem aut titulo possidentem non datur. sec. communem.*
3 *Hæreditatis petitio etiam aduersus titulo possidentes datur. & quare. num. 4.*
5 *Hæreditatis petitio actio mixta est & præstationes habet personales.*

Actio-

1

CTIONVM † in rem quædam speciales sunt, quædam generales, quarum natura diuersa est; in specialibus rerum uindicationibus de dominio doceat necesse est, is qui agit. §. omnium. inst. de act. daturque aduersus quoscunque possidentes. l. in rem actio. l. qui petitorio. ff. de rei vind. l. Quintus mutius. §. argento. ff. de auro & arg. leg. l. officium. ff. de rei vind. generalium alia est natura, Cuiusmodi est petitio hæreditatis legitima, possessoria, fideicōmissaria, in quibus necesse non est actorem docere de dominio, sed sat est probare se hæredem esse, & rem hæreditariam, l. regula-
2 riter. cū. ll. seq. ff. de pet. hæred. † Ideo ex communi. dd. sententia aduersus prædonem tantū, non aduersus bonæ fidei possessorem, seu titulo possidentē datur, Accur. & alii in. l. hæreditatis. C. de pet. hæred. quod ea ratione constitutum putant: quia iniquum sit ita facile ei auferri possessionem qui cum titulo, aut bona fide possidet, non edocto de iure sui auctoris a

quo

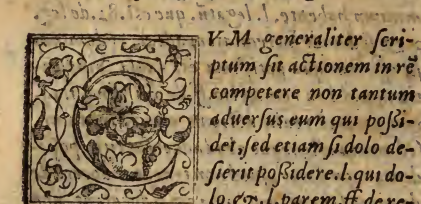
quo ius habet. l. item videndum. §. nunc videamus. & l. seq. ff. de pet. hæred. ideo non sufficit docere rem hæreditariam, sed & illud desideratur vt hæres probet eam defuncti fuisse.
3 Ego quãuis plurimum communi † Doctorum opinioni tribuam, non tamen tã facile a Iureconsultorum traditione recedendum arbitror, quibus placuit petitionem vtilem hæreditatis etiam aduersus titulo poßidrẽes dari. l. etiam. §. 1. ff. de pet. hæred. et si regulariter non detur.
4 † quod ea ratione constitutum puto: quia petitio hæreditatis mixtam naturam habet. l. hæreditatis. l. sed & si lege. §. petitio. ff. de pet. hæred. & qui hæreditatem petit, non tantum res hæreditarias petit, sed & rerum hæreditariarum distractarum prætia. l. item veniunt. §. cæterum. & l. seq. ff. eo. Ideo rem & prætium petere non debet, quod si satis cautum illi non sit, quia aliqua de causa non poßit prætium cõsequi, tunc ei utilis in rẽ actio dabitur. d. l. etiã §. 1. eo. prius tamẽ petitione hæreditatis, experiri debet, quam aduersus bonæfidei possesso-
5 rem. † quia hæc actio non merã specialis actionis in rem naturam sequitur, cum mixta sit, et præ-

præstationes personales habeat. quibus satis cautum petitori est. Cũ res distractæ sint nondum hæreditate adita eoque nondum verè dominium habente. l. legatũ. que est. 82. de leg. 2. & si deinde hæreditatem adeat, et dominus sit effectus quæ potissima est causa vindicationum. d. l. in rem. actio. ff. de rei vind. itaq. non propriè realis actionis naturã imitatur, sed mixta est, neque ob id aduersus titu. possidentes non datur, quod non teneãtur docere de dominio sui auctoris: quia & si docerent, non eo magis daretur, cũm iam constet eum habere titulum ab eo qui non potuit dominium transferre, sicut causam habet is qui hæreditatem petit, in quem sunt translata omnia iura hæreditaria, cui non est necesse docere de iure sui auctoris, etiam eo casu quo aduersus bonæ fidei possessorem competit.

Quomodo in rem actio competat aduersus eum qui dolo desiit possidere. Cap. XVII.

1 *Actio in rem non competit aduersus eum qui dolo desiit possidere ante litem contestatam. sec. ras.*

2 *Quod falsum esse demonstratur.*
3 *Edictum de alien. iud. mut. causa fact. explicatur.*
4 *Restitutum aliquid esse, quando intelligatur.*

VM generaliter scriptum sit actionem in rē competere non tantum aduersus eum qui possidet, sed etiam si dolo desierit possidere. l. qui dolo & l. parem. ff. de regul. iur. qui enim dolo desiit possidere pro possidente damnatur, quia pro possessore dolus est. l. qui petitorio. ff. de rei vind. l. si rem. ff.
1 *de except. rei iud.* † *Ias. tamen in. §. omnium. num. 78. Inst. de act. restringendum huius modi rescriptum putauit, ad dolum commissum, post litem contestatam, quod si antequam res in iudicium deducta sit dolus possidētis intercesserit, actione in factum, non vindicatione ex edicto de Alie. iud. mut. causa facta agē-*
2 *dum putat.* † *Ego generale rescriptum generaliter intelligendum censeo. l. 1. §. generaliter. ff. de leg. præstan. Nam & in petitione hære*

ditatis,

ditatis, & in actione in rem dolus præteritus venit, vt ex duobus Pauli rescriptis constat in.l. sed & si lege.§. si ante. &.l. sin autem.§.
3 *sed & is.ff. de rei vind.* + *Et quamuis edictũ de alienatione iudicij mutandi causa, loquatur de eo, qui dolo iudicii futuri mutandi, non eius quod iam sit, alium aduersarium sui loco constituit.l. ex hoc edicto.§. ait prætor ff. de alie. iud. mut. causa fac. &.l.1.l. item si res.§. itẽq. ff. eo. non tamen illud sequitur, non teneri eum vti possessorem qui dolo desiit possidere ante litem contestatam, neque absurdum est plures actiones eiusdem rei nomine alicui competere.l. quod in hærede.§. eligere. cum similibus ibi allegatis.ff. de tribut. illud enim edictum generale est, & pertinet ad actiones in rem scriptas, & ad mixtas l.24.§. vltimo ff. communi. diuid. et ad personales ex parte debitoris, cũ illud edictum locũ habeat ubi potentiori actori res, aut nomen cessum est.l. non solum.§.1. de alien. iud. mut. causa. ex persona creditoris locum non habet; quia non potest debitor inuito creditore alium debitorem delegare.l.1. C. de nouat. quod si eo volente facta sit, quod*

 semel

semel approbauit ex eo edicto improbare non potest. c. quod semel. de regu. iur. Sed quod ad uindicationem pertinet, datur non tantum ad uersus eum qui dolo desiit possidere post litem contestatam, sed etiam ante, quod si res post petitionem pereat, aut prætiũ, aut actiones suas præstare cogendus est is qui dolo desiit possidere, utrum maluerit actor. l. Iulianus. §. idẽ Iulianus. ff. de rei uind. & non tantum si res reddita non sit, sed & si deterior reddita sit, Iudex rationem habere debet. l. non solum. ff. de rei uind.
4 *Restituta enim res non aliter intelligitur, quam si omnis causa, atque conditio præstetur. l. fin. in fin. ff. de uerb. signific. & ideo non solum fructus, sed omnis causa restituenda est, ut partus, & partuum fructus. l. Iulianus. §. idem Iulianus. de rei uind.*

An malefidei possessor usuras sicut pensiones non perceptas præstare teneatur. Et quamobrem periculum speciei ad eum non pertineat.

Cap. XVIII.

1 *Male*

1 *Malæfidei possessor tenetur fructus perceptos, & quos potuit percipere cum ipsa re præstare.*

2 *Vectura & pensiones, sicut vsura quoque non natura, sed iure percipiuntur.*

3 *Culpa alicuius reus non est qui vtitur re ad vsum destinatum.*

4 *Vsuræ perceptæ à malæ fidei possessore restituendæ non sunt sec. Accur.*

5 *Accursii opinio reffellitur.*

6 *Limit. regulæ. secundum naturam. ff. de reg. iur.*

7 *Socius suo nomine gerens aliquid de pecunia communi sibi non socio quærit.*

8 *Hæres non tenetur vsuras pecuniarum hæreditariarũ fideicommissario restituere mora non contracta.*

9 *Genus perire non potest nisi speciei genus successerit sec. Bart. quod non admittitur.*

10 *Debitor speciei. post moram peremptam specie non liberatur.*

11 *Accur. opinio in. l. si nauis. ff. de rei vind. confutatur & de sententia eiusdem legis.*

12 *Nulla intelligitur mora ibi fieri vbi nulla obligatio est vel petitio.*

1 I quis sciēs rem alienam possideat, cum in mala fide sit, tenetur nō tantum fructus perceptos, sed & quos potuit percipere cum ipsa re præstare. §. si quis à non domino. Inst. de rerum diuis. l. certum. C. de rei vind. & non solum naturales fructus, sed & ciuiles restituendi sunt, vt pensiones, aut vecturæ, aliud de vsuris nō perceptis iudicandū. l. si possessor ex hæreditate. ff. de pet. hæredit.
2 porrò id ita est constitutum † quia & si maximè uecturæ sicut vsuræ non natura, sed iure percipiātur, tamen vecturæ ideò desiderari possunt, quoniam periculum nauis possessor ēt malæ fidei ante petitionem præstare nō debet, pecunia verò fænori eam dantis periculo cedit. l. si nauis. ff. de rei vind. † Ideo autem na-
3 nis periculum ad possessorem non pertinet, quia nulla eius culpa perit, cùm ea vtatur ad vsum destinatum, parata enim nauis est vt nauigetur. l. arboribus. § nauis ff. de vsufruc. l. vtique. §. culpa. ff. de rei vind. Nisi eò culpæ reus esset, quod aduerso tempore eam naui-

gatum

gatum mitteret. l. qui petitorio. §. fin. ff. eo. ideò vecturæ & pensiones etiam non perceptæ præstantur, vsuræ verò nisi percipiantur etiam a
4 malefidei possessore præstandæ nō sunt. † Et si Accur. in. d. l. si nauis. vers. fæneretur perceptarum vsurarum nomine malefidei possessorem non teneri contendat: Eo quia pecunia periculo dantis fænori detur, secūdumq. natnram sit commoda cuiusque rei eum sequi quę sequntur incommodà. l. secundum naturam. de reg. iur. l. fin. §. sed cum in secunda. C. de furt. tum etiam quia si socius non vniuersorum bonorum communem pecuniam fæneretur vsurasque percipiat, ita demum eas partiri debet si societatis nomine fænus exercuit. l. si vnus. §. si vnus ff. pro socio. l. postulante. §. fin. ff. ad
5 trebel. † Mihi tamen Accur. sententia aduersus Iurecons. in. d. l. si possessor. & l. si nauis non probatur: Ideò enim vsuras restituere perceptas tenetur, & si maximè suo periculo fæneretur: quia non debet inhonesta interpretatio non honesto quæstu, lucrum possessori facere. l. si possessor hæreditatis. ff. de pet. hær.
6 † neque me mouet quod eum sequi commoda

debeant quem sequuntur incommoda quod nō est perpetuū, vt in.l.si negotia.ff.de neg.gest. quod & hoc casu propter malam fidem obtinuit: fructus enim lucro domini cedunt, & si ad eum periculum pertineat qui mala fide possidet.§.si quis a non domino. Instit. de rerum
7 diuis.† Neque me mouet quod socius sibi quærat, quia non dicitur malæfidei possessor, & si utatur pecunia communi ad usus proprios: ob id enim non præsumitur habere animum delinquendi.l.meritò.ff.pro socio. cum non censeatur uelle fraudare socium portione sua interpellatus ad diuisionem, & consequenter ex mora usuræ ei deberi non possunt, neque etiā quia ex aliena pecunia lucrum consequatur: quia nec qui ex aliena pecunia suo nomine, & bona fide cōtrahit, alij quærit sed sibi.l.quamuis. C.de pig.cum simil. Ideo socius si ex pecunia cōmuni sine damno socij aliquid gerat suo nomine. modo id citra fraudem fiat, sibi quærit nec enim alteri quisquā prodesse cogitur, sed tantum obesse uetatur.l.in summa.§.itē Varus.ff.de aqua plu.arcen. diuersa itaque ratio est inter socium & malæfidei possessorē: nam

ille usuras perceptas ex communi pecunia sibi
8 *quærit, secus malæfidei possessor. † Item hæres fideicommissario non tenetur usuras pecuniarum hæreditariarum sicut nec etiã rerum cæterarum fructus restituere, cũ nulla eius mora intercessit: quod si fuisset mora contracta, & si periculum pecuniarum fæneratarum ad eum pertineret, idem quod in malæfidei possessore respondendum esset argumento. d. l. po-*
9 *stulante. § fin. † Ideo autem periculum pecuniarum ad possessorem pertinet, quia quid in genere debet, ideo non creditoris sed debitoris periculo cedit, quod non ita locum habet ubi species aliqua debetur. l. incendium. C. si cert. pet. l. quod te. ff. eo. nisi speciei alicuius certæ genus successerit, quia tunc idem quod in specie debita dicendum foret, ex sententia Bart. in. d. l. incendium. quæ mihi perpetua nõ uide-* 11
tur; nam & si pecunia debeatur propter pensionem locationis & fructus: peremptis tamen fructibus non semper permittitur debitori remissionem impetrare. l. si uno. ff. locati. quod & infinitis similibus posset comprobari. Et id menti contrahentium magis conuenire

malæfidei possessor quando interpellatur quod censuit Accur. constat itaque ex ea lege, periculum nauis peremptæ sine culpa possessoris malæfidei ad eum non pertinere. Neque illud admitto malæfidei possessorem, de quo in. d. l. si nauis, intelligi semper moram contrahere, & si teneatur restituere non tantum fructus quos percepit, sed etiam quos potuit ante petitionem percipere: quia illud fit propter malã fidem, non propter moram, nisi post interpellationem. l. nemo. §. post moram. de verb. oblig. de eo autem malæfidei possessore loquor, aduersus quem non nisi rei uindicatio competit, qui nullo iure obligatus est, sed tantum uindicatione tenetur. ut inquit Iustinianus. in. §. om-
12 *nium. Instit. de act. † nulla enim intelligitur mora ibi fieri, vbi nulla obligatio est uel petitio. l. nulla. ff. de regul. iur. l. lecta. §. sed cum sortis. ff. si cert. pet. Ideo fur re perempta non liberatur, quia personali actione, idest condictione furtiua tenetur. l. actionum genera. ff. de act. & oblig. & ex delicto tenetur fur. vt Inst. de oblig. quæ ex delicto nasc. in prin. Ideo periculum ad eu interitus spectat etiam ante-*

quam

quam ab eo aliquid petatur, cum personali actioni sit obnoxius. l. subtracto. C. de furt. l. si. C. de cond. ob turp. cau. l. ante oblationem. C. de cond. furt. l. in re furtiua ff. eo. actionis autem realis diuersa est natura, quæ re perempta sine dolo & culpa possessoris extinguitur. d. l. si nauis. ff. de rei vind.

Nunquid bonæ fidei possessor faciat fructus suos, quid in eo qui cœpit scire rem ad alium pertinere. Cap. XIX.

1 *Qui cæpit scire rem ad alium pertinere, an fructus suos faciat.*
2 *Lex qui bona fide ff. de adquir. rerum dominio. pugnat cum. l. qui scit. §. fin. ff. de vsur. sec. Didac.*
3 *Bonæfidei possessor fructus suos facit, & quomodo. num. 5 seq. & num. 9.*
4 *Lim. sec. Accur. et alios in fructibus naturalibus: quod confutatur. num. 5. & de sententia. l. bonafidei. ff. de adquir. rerum dominio.*
6 Separatur *possessor qui titulum habet lucratiuum. ab oneroso & num. 13.*
7 *§. si quis a non domino. Inst. de rerum diuis. sensus.*
8 *Goueā. & Cuia. oppiniones confutata.*

10 *Quomodo fructus suos faciat qui capit scire rem ad aliū pertinere.*

11 *Differt possessor qui capit scire rem ad alium pertinere interpellante domino ab eo qui citra interpellationem seu petitionem. & num. 14.*

12 *Euictus fundus aut res uidetur, cum spes habendi abscisa est.*

15 *Correctio Bart. seu ampliatio legis. si nauis. §. & generaliter. ff. de rei vind. non admittitur.*

16 *Ius. ff. quemadmodum conueniat cum iure. Cod. secundu Alciat.*

17 *Malæfidei possessor qui titulum habet excusatur a percipiendis fructibus, sec. Bart. cuius opinio vltramontanis displicuit, & meritò.*

18 *Titulus non excusat malam fidem.*

19 *Bonæfidei possessor an teneatur inquantum locupletior factus est, comm. opinio improbatur.*

20 *Perpetuum non est fructus augere hæreditatem.*

21 *Cur bonæfidei hæreditatis possessor, teneatur inquantū locupletior factus est non bonæfidei emptor.*

22 *Hæreditas etiam ascendentium, habetur titulo lucratiuo.*

1 *I. bonæfidei emptor antequam ab eo petatur cognouerit rem alienã esse, utrum ex eo tempore quo cæpit scire rem ad alium pertinere faciat fructus suos? quæritur, de qua re apud interpretes non leuis est contentio. Aliqui ex sententia Vlp. in .l. qui scit. §. fin. ff. de vsur. fructus ad bonæfidei possessorem pertinere uolunt donec ab eo euictus fundus fuerit: quia vsq. ad illud tempus, quod ad fructuum perceptionem attinet, bonæfidei possessori comparatur. Alij ex sententia Imp. in .l. certum. C. de rei vind. aliter statuendum existimarunt, a die litis cõtestatæ fructus vniuersos restituendos: incipit enim malæfidei esse post litis contestationem. l. si homo ff. de rei vind. Et non tantum perceptos, sed & quos potuit percipere. l. 1. C. de pet. hæred. Deinde fructus suos non facere eũ qui cæpit scire rem ad alium pertinere, ex rescripto Pauli in .l. bonæfidei emptor. §. in contrarium ff. de adquir. rerum dominio. plus quam manifestum est,*

quod

quod & a Vlpiani sensu non abhorret; in. l. qui bona fide. ff. eo. Cæterum inquit si possessor
„ cœpit scire eum alienum esse, vel liberum, vi-
„ deamus an ei adquirat. quæstio in eo est, vtrū
„ initium in eo spectemus, an singula momenta
„ & magis est vt singula momenta spectemus,
„ & generaliter dicendum est, quod ex re sua,
„ hoc est eius cui bona fide seruit, ei adquirere
„ nō potest, sibi eum adquisiturum, quod autem
„ ex re eius sibi adquirere non potest, ei adquisi-
„ turum; cui bona fide seruit. ita legit Cuia. eum tex. lib. 4. obser. cap. primo, circa fi. lectio autem Flor. habet quod autem nō ex re eius etc.
Quorum verborum ea est sententia, quod cū in possessore non initium sed singula momenta spectemus. si quid adquirat seruus eius qui scit alienum esse, vel liberum, ei tamen non adquirit. §. si quis alij. Inst. de inutil. stipul. ideò sibi adquirit si liber sit, vel domino si alienus sit. l. homo liber. §. quicquid de adquir. rerum dominio. bonæfidei autem possessori adquirit bona fide permanente. l. etiam furtiuus. ff. eo. Quod autem sibi adquirere non potest ex re eius qui iam scit eum alienum vel liberum esse, tunc

ei

ei adquirit cui seruit. Porrò autem ex re possessoris sibi quærere non potest, si seruitutem possessoris prædio, vel si vxorē ducturus pro possessore dotem seruus stipuletur, ideo possessori quærit. l. proinde. § fin. & l. seq. ff. de sti-
2 pul. ser. † Verum quod ad præsentem dubitationem pertinet, postquam scire cæpit rem ad alium pertinere fructus suos non facit: quod aduersatur Vlpiani responso in. d. l. qui scit. §. fin. vt constanter asserit Doctissimus vir. Didac. Couaru. lib. 1. Var. resol. cap. 3. cui nescio, an plus quam Iustin. credēdum: in. §. qui-
3 bus in prima Constitutione Cod. † Videamus interim nūquid bonæ fidei possessor omnes fructus suos faciat, quod non minorem habet dubitationē apud interpretes iuris ciuilis, quorū opinionibus prætermissis inuestiganda erit Iurecons. mens, illudque magis inter eos cōuenire videtur, vt omnes fructus suos faciat a solo separatos, non tantum industria sua perceptos, sed & omnes. l. bonæfidei, in princ. & in fin. l. qui bona fide. ff. de adquir. rer. domin. quia bonæ fidei possessor quo ad fructus percipiēdos loco domini penè est. l. qui scit. vers. porrò.

ff. de vsur. l. sequitur. §. lana. ff. de vsucap. Verum causam dubitationis præstitit Pompon. in l. fructus. ff. de usur. cui placuit eos tantum fructus bonæfidei possessori adquiri, qui ex operis suis, & eius facto nascuntur, veluti serendo; nam si pomum decerpserit, vel syluam cæciderit, eius fieri negauit.
4 *† Cuius auctoritate motus Accur. in. d. l. fructus. separandos credidit fructus industriales a naturalibus, ut illi, siue facto possessoris nascantur siue alterius, possessori adquirantur. naturales verò, idest qui ex facto hominis non nascuntur, non bonæfidei possessori, sed domino quæri, existimauitque ita restringendum Pauli responsum in. d. l. bonæfidei.*
5 *† Ego tam de naturalibus quam industrialibus (vt cum Accur. loquar) intelligenda Pauli verba arbitror, si generalia verba generaliter exaudienda sunt, etiam ubi maior est ratio in uno casu quam in alio. l. 1. §. quod autem de aleæ lusu & aleator. comprehendũt enim casus alioqui speciali aliquo priuilegio ſ. ltos. l. in fraudem. §. fin. ff. de milit. test. neq. ideò quæsitũ fuit a Paulo an fructus efficerentur omnes bonæfidei possessoris, siue eius dili-*

 gentia

gentia peruenissent, siue alterius; eo quia ab alio fati sint: cùm paria sint per se, vel per aliū facere. l. 1. §. deiecisse. ff. de vi & vi armata. sed illud potius in controuersiam deductū fuerat; an fructus qui sine possessoris facto, sed ex re ipsa sponte prodeunt, eius efficiantur. Ratio autem dubitandi illa fuit, quòd pro cultura & cura fructus possessori bonæ fidei quærantur. §. si quis à non domino. inst. de rerum diuis. quæ cessat in fructibus qui sponte prodeūt. d. l. fructus. de vsur. Ex qua factum est, vt Paulus responderit, bonæ fidei emptorem percipiendo fructus etiam ex aliena re, suos interim facere non tantum eos qui diligentia &
6 opera eius peruenerunt, sed omnes. Verum respondendum est ad legem fructus, & omissis varijs Doctorum interpretationibus credo, separandum esse ex mēte Iurisconſ. quod & summam sapit æquitatem, bonæ fidei possessorem, qui rem habuit titulo oneroso, vt emptor. d. l. bonæ fidei. ab eo qui rem ex causa lucratiua cō secutus est: qui fructus qui sine facto eius nascuntur suos non facit, sed pro industria & cura ius habet percipiendi eos qui ex facto suo proces-

processerunt. d. l. fructus. quod si titulum habeat onerosum bonæfidei possessor, pro cultura & cura fructus suos faciet qui inde ortum habuerunt, qui autem ex re ipsa siue eius facto prodeunt pro pecunia tradita quærit: æquum enim est plus tribui ei qui curam, & pecuniã suam impendit, quam ei qui curam tantum, cũ ille de damno vitando, hic de lucro captando
7 *contendat. † Ideo cum Iustin. in. §. si quis a non domino. Instit. de rerum diuis. tam de eo agat qui titulum habet lucratiuũ quam onerosum, non ita eius verba sumenda sunt, vt eum de omnibus fructibus loqui existimemus, sed de illis qui ex industria, quos industriales appellant, nati sunt: quod ex illis verbis pro cultura & cura ibi adiectis verisimile fit. Sed nõ ob id excludit quo minus bonæfidei emptori omnes quærantur. d. l. bonæfidei. industriales vtrique, tam ei qui emptionis, quam ei qui ex*
8 *titulo donationis possidet. d. l. fructus. † Neq. me mouent Doctorum virorum auctoritates. Goue. lib. 2. Var. lect. cap. 15. & Cuiacij. in. §. si quis a non domino. Inst. de rerum diuis. Nã Gouea. præsupponit ouium fœtus non oriri ex*
 homi-

hominum cura, quod falsum est. l. diuortio. §. fructus. ff. sol. matr. secundo asserit fructus industria possessoris perceptos extantes vindicari non posse, quod Iustin. aduersatur, in. d. §. si quis a non domino, de rerum diuis. & Paulo
9 in. §. lana. l. sequitur. ff. de vsucap. † Nam bonæ fidei possessor suos facit fructus, & fœtus consumptione, non consumptos vsucapione. d. l. sequitur. §. fructus. de vsucap. eo tamen distat ancillæ partus a fœtu, quod partus cum nõ sit in fructu, si conceptus & natus sit apud bonæ fidei possessorem, consumptione non efficitur bonæ fidei possessoris sicuti fœtus qui in fructu sunt, sed vsucapione. d. §. lana. l. qui uas. §. si ancilla. ff. de furt. l. 1. & l. 2. ff. pro suo. & Bart. ibi. & in. l. & ex diuerso. num. 5. de rei vind. quod Cuia. admisit etiam in fructibus, quorũ nomine voluit bonæ fidei possessorem re euicta teneri, quod non probo. hactenus de bonæ
10 fidei possessore. † Cuius argumento idem dicendum puto in eo qui cœpit mala fide possidere: nam si titulum habeat onerosum tunc faciet industriales fructus suos tantum, aut ex serui operis perceptos. d. l. qui scit. §. fi. de usur.

loquitur

loquitur enim ibi de eo qui seuit, ergo ex facto eius percepti sunt. d. l. fructus. quod & titulus sub quo illa lex posita est de vsuris nempè apertè indicat, quæ naturales fructus dici nequeunt. l. si nauis. ff. de rei vind. & si vicem fructuum obtineant. l. vsuræ. ff. de vsur. qui verò titulum habet lucratiuum, postquã cæpit scire rem ad alium pertinere, nullos fructus suos facit. l. quæsitum. ff. de adquir. rerum dominio. & de percipiendis tenetur. l. sed & si lege. §. de eo. ff. de pet. hæred. de quo possessore sensit Vlpian. in. d. l. qui bona fide. in quo singula momenta spectanda sunt, secus atque in eo qui titulũ habet onerosum. d. l. qui scit. §. fi. ff. de vsur. qui & si nõ faciat omnes fructus suos vt inquit paulus in. l. bonæ fidei. uers. in cõtrarium. de adquir. rerum dominio. facit tamen eos qui ex facto & opera sua nascuntur. d. l.
11 qui scit. † Neque me illud mouet, quod post litis contestationem efficiatur quis possessor malæ fidei, & consequenter teneatur omnes fructus restituere. l. certum. C. de rei vind. l. 1. C. de pet. hæred. quia sciendum est differre longe an quis propter petitionem domini dicatur es-

se in mala fide, quo casu cum constituatur in mora non negamus teneri non tantum perceptos, sed & quos potuit ex eo tempore percipere petitori præstare. l.2. C. de fruct. & lit. expens. Mora autem non ex re, sed ex persona fieri intelligitur, idest si interpellatus oportuno loco non soluerit. l. mora. ff. de vsur. ideo bonæ fidei possessor post petitionem non tantum videtur effectus malæ fidei. l. si homo. ff. de rei vind. sed & in mora constitutus, cum interpellatus non restituat. Ex mora autem nō tantum fructus, sed & vsuræ debentur. l. 1. C. de pet. hæred. d. l. mora. ff. de vsur. ideo post litis contestationem quilibet possessor vniuersos restituit fructus quos percepit, & percipere potuit. d. l. si nauis. de rei uind. neq. obest quod post litis contestationem nondum euictus sit fundus quod Vlpianus in. d. l. qui scit in. §. fin. exigere videtur, vt quis dicatur malæfidei possessor quod ad percipiẽdos fructus attinet:
12 *† quia tunc euictus videtur cum spes habendi abscisa est. l. Euictus. ff. de euict. quod potissimum per petitionem contingit, ex quo tempore constitutum est, vt censeatur malæfidei possessor.*

possessor. Aliud dicendum est in eo, qui ante interpellationem nouit rem ad alium pertinere, is enim nullam moram contrahit, ideo fructus ex facto suo perceptos si habet titulũ one-
13 rosum sibi quærit. d. l. qui scit. §. fin. † Rationem possessoris habentis causam onerosam vel lucratiuam habuisse Modestinum. in. l. homo liber. vers. at si iussu nostro. ff. de adquir. rerum dominio. cõstat: At si iussu nostro. inquit, quid in re nostra gerant, vel absentibus nobis quasi procuratores aliquid agãt, danda erit in eos actio non solum si eos emerimus, sed etiam si donati fuerint nobis, aut ex dotis nomine, aut ex legati causa pertinere ad nos cœperint, aut ex hæreditate idem præstabunt et cet. ampliat enim eius dictum non tantum in seruo empto, sed & in donato &c. ex quibus constat hanc distinctionem, & æquitate et iure niti. cum tamen hac de re plurimi scripserint, & quidem maximi iuris interpretes, liberum erit unicui-
14 que quam volet sententiam sequi † quod si interpellatione domini sit effectus malæfidei possessor, non tantum perceptos, sed & quos percipere potuit, præstare tenetur: quorum fru-

ctuum ratio habenda est ex persona eius qui maiores fuisset percepturus, siue petitor, siue possessor. Sit. l. si nauis. §. & generaliter. ff. de rei uind. l. apud. Iulianum. §. 1. ff. de leg. 1. quicquid dicat Bart. in. l. & ex diuerso. nume. 4. uer. in hoc magna est differẽtia. ff. de rei uind. Itaque si minores fructus possessor percipiat, quam fuisset petitor percepturus, tenetur eos præstare. l. sed & si lege. §. quod ait senatus. ff. de pet. hæred. Quod si maiores possessor percepit quam fuisset percepturus petitor, eos quoq. præstare re euicta tenetur quamobrem si inhonestos quæstus fecerit, quos non fuisset dominus facturus, ad eorum præstationem, nihilominus tenetur: ne honesta interpretatio, non honesto quæstu, lucrum possessori faciat. l. si possessor ex hæred. ff. de pet. hæred. idem dicendum est si maiores potuit percipere quam fuisset petitor percepturus, si tamen honeste potuit. l. domum. C. de rei uind. ne cogatur turpiter lucrari, id enim posse dicimur quod honeste possumus. l. nepos proculo. ff. de uerb. sign.
15 *† nullam itaque factam puto ampliationẽ, aut inductam correctionem iure codicis, quod cen*

suit

16 *fuit Bart. in d. l. & ex diuerso.* † *ius enim digestorum cum iure codicis conuenire exceptis quibusdam Constitutionibus, quæ in consulatu Paulini additæ sunt, quæ quemadmodum discerni possint eleganter tradit Doctissimus Vir Andreas Alciatus. lib. 6. parerg. cap. 14. qui inuehitur in Doctores nostros, qui ad huiusmodi*
17 *præsidium confugiunt.* † *Attamen quod dictum est teneri de percipiendis malæfidei possessorem limitatur per Bart. in l. & ex diuerso. num. 11. de rei vind. ex communi nostrorũ DD. sententia in eo, qui titulum habet, cuius prætextu excusandum putant malæfidei possessorem à percipiendis, & si percipi potuerint, nisi in casibus not. in l. si fundũ. C. de rei uind. Cuius Constitutionis argumento potissimum, nostri communiter in eam sententiam descendunt. si quis enim, inquit, non obstante denuntiatione sibi facta, quod fundus nõ esset distrahentis, vel alio modo malafide contraxerit, si deinde quispiam fundum suum esse probauerit, fructus quos malafide eum percepisse fuerit probatũ, tenebitur restituere. ex quo concludunt propter titulum a percipiendis eum excusandum*

ſandum. Verum opinio hæc Vltramontanis minime placuit, vt idem Bart. ibidem teſtatur, quibus ego aſſentior argumento.l.ſi nauis. in.§.fin. de rei vind. quam de omni malæfidei poſſeſſore ſumendam puto, cum nulla ſit ratio quæ diuerſum ius inter hos poſſeſſores poßit
18 *ſuadere.† titulus enim malam fidem non excuſat.l.ait prætor.§.per hanc.ff.quæ in frau.cre. l.2.§.ſeparata.ff.pro empt.gl.in.l.ſed. & partus.ff.quod met.cauſa.præterea bonæfidei poſſeſſor qui titulum habet, poſt litem inchoatam efficitur malæfidei, & etiam de percipiendis tenetur.l.ſed & ſi lege.§. quod autem ait ſenatus.&.§.ſeq.&.§.ſi ante litem.ff.de pet.hær. §.illorum autem.inſt.de officio Iud. ergo multomagis malæfidei poſſeſſor qui ſcienter contrahit, & ſi titulum habeat a percipiendis nõ excuſatur.data igitur hac inſtantia tollitur argumentum, vt tradit Accur.in.§.galinarum. Inſt.de rerum diuiſ. præterea is, qui titulo lucratiuo pro hærede poſsidet bona fide, ſi cepit ſcire rem ad alium pertinere, tenetur fructus etiam non perceptos reſtituere.d.l.ſed.& ſi lege.§. de eo. Itaque non admitto quemadmodũ*

noſtri

nostri, titulum excusare malæfidei possessorē,
nisi in casibus notatis in .d. l. si fundum. C. de
rei vind. quæ non concludit prout senserunt
ipsi, neque enim excluduntur fructus non per
cepti ea constitutione alijs iuribus inclusi, se-
cundum ea quæ superius tradita sunt. Ex qui-
bus constat possessorem in quo superuenit ma-
la fides post contractum onerosum, non teneri
de percipiendis, si litis contestatione malæfidei
possessor effectus non fuerit, quo casu etiam
de culpa cauere tenetur. l. si homo. ff. de rei
19 *vind.* † *Cæterum vt ad bonæfidei possessorem*
reuertamur, quæritur vtrum si factus sit locu-
pletior teneatur; & communiter sec. Bart. in
l. & ex diuerso. num. 7. ff. de rei vind. receptū
est vt possessor vniuersalis teneatur in quan-
tum locupletior factus est, cum in iudicio vni-
uersali prætium rei augeatur æstimatione fru
ctuum. l. si rem & prætium. ff. de pet. hæred.
l. sed & si lege. §. consuluit. & §. seq. ff. eo. se-
cus in rei vindicatione, in quo iudicio fructi-
bus consumptis cessat omne remedium, ipse au
tem Bar. nihil certi de hac cōtrouersia statuit.
mihi verò communis hæc sententia non proba

tur,

tur, tum quia regulariter quod in petitione hæreditatis locum habet; id quoque obtinet in rei vindicatione, nisi adducatur ratio diuersitatis. l. sin autem. §. sed & is. ff. de rei vind. §. illorum autem. Instit. de off. iud. Porrò diuersitatis ratio per eos adducta mihi in specie proposita non concludit: nam & si hæreditas augeatur æstimatione fructuum. d. l. si rem. & prætium. illud tamen certum est bonæ fidei possessorem conuentum a domnio teneri rem restituere & si nō sit factus locupletior, ita ut neque prætiū rei restituendum ei sit. l. mater tua. l. si mancipium. C. de rei vind. & si sumptus, qui excedant fructus, in rem factos teneatur dominus restituere. l. sin autem. §. in re petita. l. sumptus. ff. de rei uind. ne ditetur cum aliena iactura. l. nam hoc natura de cond. ind. non enim aliter sumptus restituere cogitur, quā si melior sit effectus fundus. d. l. sumptus. res autem restituenda eadem est. ergo si ob id factum esset, quia fructus augeant hæreditatem, vt teneatur in quantum locupletior est factus, sequeretur dicendum in petitione hæreditatis, quia hæreditatem restituere tenetur,

totam

totam etiam cum æstimatione fructuum re-
20 *stituendam, † si perpetuum illud est, fructus augere hæreditatem. quod ex Vlpiani responso in. d. §. consuluit admittendum non est: neq. enim bonæfidei possessor fructus ex hæreditate perceptos restituere tenetur, nisi sit factus locupletior, & si hæreditatem teneatur restituere, pretium tamen non succedit eorum loco. præterea & in iudicio quoque singulari pretium loco rei succedere potest. l. itē si uerberatum. vers. nam & si fructus. ff. de rei uin. Non est igitur satis idonea hæc diuersitatis ratio inter petitionem hæreditatis, & rei vindicationē, eo quia fructibus augeatur hæreditas.*
21 *† Quæ igitur erit differentiæ ratio? cum certū sit bonæfidei hæreditatis possessorem locupletiorem factum teneri? d. l. sed si lege. §. consuluit. de pet. hæred. an ergo idem dicendum in bonæfidei emptore, quem certum est suos fructus facere, vt supra diximus, quod non puto verum. Ea mihi ratio probatur quam supra*
22 *adduxi, nempe † quia bonæfidei possessor hæreditatis, rem habere soleat titulo lucratiuo, etiam si ascendentium fuisse prætendatur.*

iur. Vt tradit Alexand. in. l. inter stipulantem. §. si rem. ff. de verb. oblig. quem in hanc sententiā adducit præceptor meus. D. Crauet. consil. 225. num. 11. Imo etiam quo ad legitimā succedi titulo lucratiuo docuit eleganter Præses Cacher. Decis. Pedem. 148. num. 2. itaque cum agitur aduersus eum qui causam habet lucratiuam, naturali æquitati conuenit, ut actio in eum detur in quantum locupletior factus est. l. iure naturæ. ff. de regu. iur. Neque puto hac in re differre iudicium vniuersale a singulari, in quo si possessor titulum habeat lucratiuum, eos tantum fructus suos faciet, qui ex facto & industria sua percepti sunt. d. l. fructus. de vsur. ne cum aliena iactura ditetur. quod si titulum habet onerosum omnes fructus suos facit, etiam si sit factus locupletior: quia & is potest damnum sentire, quod secus est in alio. ideo secundum naturam est, vt eum commoda sequantur quem sequuntur incommoda. l. secundum naturam. de reg. iur. §. cum autem emptio. Inst. de empt. & vind. Domino enim prædium uindicante nō potest opponere exceptionem non oblati pretij, alter vero nullum

prætium præstitit, & si quid consumpsit retinet. consuluit enim Senatus bonæfidei possessoribus, ne damno quantum fieri posset afficerentur. d. §. consuluit.

Quomodo sumptus ab vno quoque possessore deducantur.

Cap. XX.

2 *Cuius sumptibus petitoris, an possessoris res sit restituenda. Bart. opinio refellitur.*

1 SI † quærendorum fructuum gratia sumptus facti sint, ab omni possessore siue bonæfidei, siue malæ sit deducuntur. l. fundus. 2. ff. famil. hercis. l. fructus. ff. sol. mat. fructus enim non dicuntur nisi deductis expensis quæ colle̅dorum, colligendorum, conseruandorumque eorum gratia fiunt, quod non solum in bonæfidei possessoribus naturalis ratio expostulat, uerum etiam in prædonibus. l. si a domino.

mino.§.fructus.ff.de pet. hæred. in iudicio tamen rei vniuersalis petitionis hæreditatis, eò distat bonæ, a malæ fidei possessore, quod bonæ fidei possessor deducit expensas, siue fructus collecti sint siue non, quod secus est in malæ fidei possessore, qui non nisi collectorum fructuũ expensas deducit.l. quod si sumptus. ff. de pet. hæred. Itaque cum tria sint expensarum genera, necessariæ, utiles, & uoluptuariæ.l.impensæ.de verb.sign.l. 1.2.3. & l. impensæ. ff. de impens.in reb.dot.fact.l. vtiles. ff. de pet. hæred.priora duo ab omni possessore deducuntur l.1.l.quod dicitur.de impens.in reb.dot.fac.& a malæfidei.l.domum. C. de rei vind. si tamen sine læsione rei tolli possint.l.Iulianus.ff.de rei vind.l.plane. ff. de pact. Crediderunt tamen aliqui vtilium expensarum nomine malæfidei possessori retentionem non compettere: nam qui sciens in aliena re nulla necessitate cogente impendit, donare videtur.§. & ex diuerso. Instit.de rerum diuis. imò nec necessarias eum retinere posse constat.in.l.1.C.de infan.exposit. vel si in colligendis fructibus factæ sint.l.si seruus.§.si olinam.ff.ad.l. Aquil. quod tamen

non est

non est admittendum ex sententia Cuia.lib.x. obser.cap.i. quo loci eleganter iuribus in contrarium adductis respondet. possessor autem bonæ fidei re extante, necessarias deducit, utiles non ita, positum enim idest in Iudicis arbitrio qui uariè ex causis personisq. constituet. l.in fundo.ff.de rei vind. tenetur tamen bonæ fidei possessor, sumptus cum fructibus compensare, quod si sumptus fructus excedant, prædio meliore constituto, cogetur petitor restituere.l.sumptus. ff. de rei vind. l. insulam.§. fructus.sol.matr. quod tamẽ locum non habet in expensis voluntarijs, quarum abrasio, uel deductio permittitur, si id sibi prosit, & sine detrimento domini fiat.l.pro uoluntarijs.ff. de impens.in reb.dot.fac.l.sin autem.§.fin.l.in fundo.de rei uind. Magis autem cõtrouersum est, in malæfidei possessore, qui dum sciens in aliena re impendit, nulla imminente necessitate, donare videtur.l. si quis sciens. C. de rei uind.§.& ex diuerso.&.§.seq.Inst.de rerum diuis. ideoque deducere illas non potest. l. domum.C.de rei uind. Verum cum in.l.utiles.ff. de pet. hæred. uoluptuarias impensas etiã a

malæ fidei poſſeſſore remoueri uel deduci poſſe, ſi id ſine domini detrimento fieri poſſit, ſit cautum. multomagis id uidetur habere locum in ſpeciali in rem actione, ubi ſolet poſſeſſor ex cauſa onerosa poſsidere, quod non ita frequenter cõtingit in petitione hæreditatis. quod & illud ſuadet, quia ubi aliquid nemini nocet & alicui prodeſt facilè concedi ſolet, & ſi ſit contra ſtrictam rationem diſputandi. l. in ſumma. §. itẽ Varrus. ff. de aqua plu. arcen. cui addÿcitur naturalis æquitas, ſecũdũ cuius regulas nõ cõuenit, cũ alterius detrimento locupletari quẽquã. l. nam hoc natura. ff. de cond. indeb. fauendumque magis eſt ei qui certat de damno vitando, quã illi qui de lucro captando contendit. l. iuris ignorantia. ff. de iur. & fac. ignor. quamobrem Bart. his fortè motus in. l. in fundo. num. 11. verſ. ſi verò facit expenſas. de rei. vind. ex ſent. Accur. in. d. §. & ex diuerſo Inſt. de rerum diuiſ. quoniam non poteſt euitare tex. expreſſum in. d. l. vtiles. Diſtinguit petitionem hæreditatis, a ſingulari in rem actione, eò quia magis ſit fauendum domino qui rem euicit ratione dominÿ, quam hæredi,

qui

qui euincit ratione tituli. Verum mihi nec diuersitas iuris, nec differentiæ rō admittēda uidetur. Cum vterque se dominum asserat, ob idque illis in rem actio ipso iure detur. l. in rē actio. de rei vind. §. omnium. inst. de act. nam in repetitione expensarum & fructuum computatione, ratio habetur potius possessoris quam domini: quia prout quisque bona vel mala fide poßidet, ita ratio habetur fructuum & sumptuum, & si vtroque casu æquè dominus sit qui vindicat. Quocirca puto a quocunque possessore deduci posse, si id sine damno domini fiat: nam in his non videtur habuisse animum donandi, cum ita positæ sint, vt sine rei detrimento quandocunque tolli poßint. d. l. vtiles de pet. hære. quod secus est si separari nequeāt. d. §. & ex diuerso. Inst. de rerum diuis. cuius rigor. in. l. planè. de pet. hæred. per Paulū temperatur. Et si idem in malæ fidei quod bonæ dicendum sit, quātum ad expensas has pertinet, separantur tamē in rei restitutione si mobilis sit, quæ arbitrio bonæ fidei poßeßoris restitui potest, vbi est, vel ubi agitur, sumptibus petitoris, qui extra cibaria in itinere uel nauiga-

tione faciendi sunt, nisi malit petitor suis sumptibus, & periculo ibi rem restitui ubi uindicatur: quia per possessorem de restitutione cũ satisdatione cauebitur. l. si res. cũ duabus seq. ff. de rei uind. quanquam Bart. hoc ita indistinctè non admittat. in. d. l. si res. Nam interdum petitorem agnoscere cibaria oportere, si fortè ipse seruus ex operis suis uel artificio suo solebat sibi alimenta quærere. argumento. l. sed et si. §. quo autem loco. ff. ad exhib. quod ego non probo, ac proinde puto differre exhibitionem a restitutione rei: nam ibi res exhiberi debet, ubi reperitur litis contestatæ tempore, & eo perferenda ubi actum est, periculo & sumptibus petitoris, quod secus constitutum est quando res est restituenda, quæ periculo petitoris non transfertur ubi actum est si nolit. d. l. si res. & seq. præterea is qui exhibere iussus est, non cogitur alimenta præstare, si seruus ex operis suis aut artificio uictum sibi quærebat, cum uacare per exhibitionem seruus cogitur, quod nõ ita obseruatur in eo qui restituere iussus est si maluerit ibi eum restituere ubi lis est contestata. dd. iuribus. Quod eò factum arbitror,

tror,

tror, quia propterea quòd exibere quis iubetur, non constat rem petitoris esse, ideo expensis eius id fieri debet, qui exhiberi rem desiderat, si propter exhibitionem vacet ab operis: nam cum non liqueat de iure petitoris, nihil in præiudicium eius, qui exhibere cogitur, concedendum est. l. 3. §. qui ad exhibendum. ff. ad exhib. porrò quando quis restituere iussus est, de iure petitoris constat, & cum iam euictus sit, domino quærit si quid ex operis suis adquirat. l. qui scit. §. fin. ff. de vsur. ac proinde si vacet nihil poßeßori præiudicat, cui non quærit, alere autem eum tenetur donec restituerit, cui restituere liberum est; ubi est. d. l. si res. deducet tamen sumptus ex lucro per seruum facto, cum per omnem poßeßorem deducātur, & sumptibus detractis lucrum dicatur. l. Mutius. ff. pro socio. ideo hoc quoque in malæ fidei poßeßore obtinuit, quando alio in loco rem nactus est, quam vbi lis contestata est: quòd si ibi rem nactus sit, & alibi eam transtulerit, sumptibus suis ibi eam restituere debet, vnde eam subtraxit. l. si verò. ff. de rei vind. & cū fur. sit, sumptus non deducit. l. 1. C. de infant. exp. quod

 secus

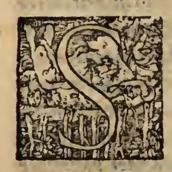
secus est in eo qui bonâfide rem nactus est, etiã si aliò eam transtulerit, extra cibaria, in quibus idem quod in malæ fidei possessore obseruandum est.

Nunquid in omni iuramento in litem taxationi sit locus.

Cap. XXI.

2 *Bartol. sententia improbatur.*

3 *Ex diuersitate loci & temporis delictum augetur.*

1
I quis postquam restituere iussus est, dolo desierit possidere, eum quantum aduersarius in litem iurauerit, sine vlla legis, sed Iudicis taxatione. Bartol. in. l. qui restituere. num. 3. ff. de rei vind. teneri respondit. ne abrepta occasione in infinitum iuretur, Iudicis taxatione iuramentum refrenatur. argumento. l. arbitro. ff. de dolo. l. in actionibus. §. fin. l. videamus. ff. de in lit. iur. nam cum in Iudicis arbitrio id esset positum, multo

magis

magis poterit iusiurando delato summam taxare intra quam iuretur.
2 *† quod tamen mihi videtur repugnare Vlpiani responso in. d. l. qui restituere. vers. si verò. Is enim inquit, qui dolo desiit possidere, cum restituere iussus esset, quantum aduersarius in litem sine vlla taxatione in infinitum iurauerit, damnãdus est. Non est igitur quod recedamus a generalibus Vlpiani uerbis.l.1.§.generaliter.de leg.præst. l.Iulianus.de leg.3.& negatiuis quæ ex DD. traditione, magis negant, quam affirmatiua affirment.l.si is qui ducenta.§.vtrum.ff. de rebus dub. ergo non est nobis aliqua taxatio, siue legis siue Iudicis comminiscenda. præterea in his iuribus quibus de huiusmodi iuramẽto tractatur, non fit taxatio aliqua à lege sed ex arbitrio Iudicis pendet. Quod si ex Vlpiani responso in.d.l.qui restituere constat, taxationi locum esse. taxationem quæ fieri solet a Iudice eum excludere, magis est verisimile, quod odio eius qui condemnatus dolo desijt possidere factum puto, vt fraudibus atque captionibus quantum fieri posset occurreretur. l. conueniri.de pact.dot.l. in fundo. ff. de rei vind.*

ideoq. differt hic iurisiurandi in litem modus a cæteris, in quibus Iudex non cogitur iusiurandum deferre, & etiam post iuramentum præstitum in arbitrio Iudicis positum est, minoris condemnare quã iuratum est. l. videamus. §. fin. in fin. & l. seq. ff. de in lit. iur. in hoc autem deferre eum iusiurandum lex iubet, nec minoris poterit reum cõdemnare, quã iuratum sit. d. l. qui restituere. nam cum deferatur propter dolum post condemnationem cõmissum, ne iudicato parere cogeretur, grauius in eum animaduertere oportuit, quàm si dolũ ante petitionem, vel condemnationem commisisset, tanquam grauius peccantem. l. fin. ff. de rit. nup. l. 1. C. de mal. & mathem. nec quicquam ad rem facit quod Marcianus in. d. l. in actionibus, etiam de actione in rem tractet: quia vti constat, agitur de dolo diuerso tempore commisso, quibus consequens fit iure diuersam fuisse pœnam impositam:
3 *†ex loco enim et tempore vnum & idem delictum augetur, & maioris pœnæ reus fit qui commisit. §. atrox. cum ibi not. Inst. de iniur. Quod si postquam restituere iussus est dolo nõ desierit posidere,*

condem-

condemnatur quanti res est, idest quanti aduersarij interfuit. d. l. qui restituere. vers. si uero. secundo. cuius argumento constat, superiore casu nullam taxationem fieri, alioqui tanti puniretur is qui nullo suo dolo desijt possidere, sicut qui dolo, in cuius odium taxatio quanti res est, idest quanti petitoris interfuit, excedere non debet: cum nec plus iurare debeat sua interesse, quam re vera interfit. l. nummis. ff. de in lit. iur. frustraque refrenaretur iusiurandũ actoris Iudicis taxatione, si ad id nõ reduceretur quod petitoris interfuit. tantum in eo prodesset, quod suo iuramento duntaxat, non alijs probationibus vti cogeretur, ad probandũ interesse.

An de euictione teneatur is qui litis æstimationem recepit.

Cap. XXII.

2 *Accur. & Bart. opinio refellitur.*

1 S qui litis æstimatione facta, prætium rei accepit ab eo qui dolo desyt poßidere, & si ut Accur. credidit in. l. et ex diuerso. §. petitor. ff. de rei vind. de euictione teneatur, tamen cauere non tenetur. quod Bart. in. l. 3. in fin. non admisit, & ante num. 2. ff. pro socio. Nam de euictione cauendum esse ait, quando euictio præstanda est, & quando litis æstimatio emptionem facit: saltem enim per repromißionem cauendum est. l. illud quæritur. l. emptori. l. si dictum. ff. de euict. nam cũ litis æstimatio emptionem faciat. l. 3. ff. pro empt. euictio præstanda est. l. si propter res. ff. rerum amot. iuncto tit. de euict. Deinde qui ex causa transactionis fundum præstitit de euictione tenetur. l. si pro fundo. C. de transac. sed vbi æstimatur res quanti actor in litem iurauerit, dominium ad eum transfertur qui æstimationem præstitit, quoniam ita transactum videtur. l. eius rei. & l. seq. ff. de rei vind. ergo euictio præstanda est quemadmodum in tran-

transactione. postremo æstimatione litis pro re petita, soluta, de eu ctione cauendum esse; apertè probare videtur .l. si donatæ. ff. de do-
2 *nat. inter vir. & vxor.* † *Ego omissis Accur. & Bart. traditionibus, puto in specie proposita, de euictione non teneri eum qui litis æstimationem recepit, ei qui litis æstimationem præstare maluit, quam rem restituere. vt à Paulo rescriptum est. in. l. & ex diuerso. §. petitor. ff. de rei vind. l. ideoque. ff. rerum amot. l. si seruus. §. cauere. de cond furt. is enim qui dolo fecit quo minus possideret, eo quoque nomine punitur, quod actor ei cauere non debet, actiones quas eius rei nomine habeat, ei præstaturum. l. is qui dolo. ff. de rei vind. quod tamẽ locum non habet, vbi culpa tantum intercessit possessoris. l. si culpa. ff. de rei uind. uel ubi dolus non intercessit postquam restituere iussus est. l. in depositi. ff. de re iud. quicquid dicat Accur. in. d. l. is qui dolo. de actione bonæ fidei & stricti iuris: Nam magis uindicatur dolus in contractibus bonæfidei, ut in casu. d. l. in depositi. quam stricti iuris, qui ex dolo ipso iure non rescinduntur, ut alij. l. & eleganter. ff. de dolo.*

dolo: præterea neque in.l.is qui dolo de iudicio stricti iuris tractatur: nam cum agitur de rei restitutione arbitraria actio dicitur.§.præterea.inst.de act. Itaque dominus qui iureiurando in litem præstito obtinuit prætium rei, neq. cauere de euictione, neq. de ea tenetur. Neq. obstant ea quæ in contrarium adducta sunt, quæ ex his quæ diximus nullo negotio dissoluuntur: Nam in.d.l.si donatæ animus donandi intercesserat, ideo speciale in vno denotat ius commune in contrarium.l.1. ad municip.

An partus ancillę furtiuæ conceptus, & editus apud bonæ fidei emptorem vsucapi posſit,& si emptor ante impleta vsucapionis tempora, nouerit ancillam alienam eſſe. Cap. XXIII.

1 *Mala fides superueniens post cæptam vsucapionem, emptori vsucapiendi causam non adimit.*

2 *Cuia. sensus ad.l. iusto. §. & si possessionis, de usucap. probatur.*

3 *L. si ancillam.ff.pro suo.sec.Bart. & Cuia. distinguit quòd fuit generaliter scriptum.in.l.4.§.de illo.uers. si ante.ff. de usucap. quòd non est admittendum.*

4 *Vsu-*

4 *Vsucapio pro suo differt ab usucapione pro emptore.*
5 *Quod emptum est, & pro suo possideri potest.*

VM partu ancillæ furtiuæ vsucapi posse certum sit, si apud bonæ fidei emptorem sit conceptus, & editus. l. si ego. §. partus. ff. de pub. in rem act. Controuersum est si ante vsucapionem impletam scire cœperit ancillam ad alium pertinere, nihilominus
1 *emptoris vsucapio perseueret. † Et cum satis notum sit, malam fidem post cæptam vsucapionem superuenientem, emptori usucapiendi causam non adimere, vt ex Pauli rescripto constat. in. l. bonæ fidei. ff. de adquir. rerum domin. cum in vsucapione pro emptore, contractus et traditionis tempus spectemus. l. 2. ff. pro empt. vsucapionem cœptam partus concepti & editi non interrumpi, idem scripsit. in. l. sequitur. §. de illo. vers. si ante ff. de vsucap. obijciuntur tamen huic rescripto. l. iusto. §. & si possessionis. ff. eo. nam & si antequam enitteretur coguouerit alienam esse matrem, non eò minus*

vsuc-

usucapietur puer. Itē.l. si ancillam.ff. pro suo. quo loci Pomponius ait, non usucapere emptorem partum apud eum conceptum & editum, si cognouit ante impletā usucapionem, matrē alienam esse, nec domino nunciauit cum pos-
2 *set.† ad.§.& si possessionem.Cuia. Bart. secutus in.d.§.de illo.respondet non tractari de ancilla furtiua.hoc admisso, quod non improbo.*
3 *Magis uidetur obstare.d.l.si ancillam.† neque enim admitto, eam legē distinguere quod scriptum est in.§.de illo.ut Bart.& Cuia.cum initium duntaxat usucapionis in partu ancillæ furtiuæ intuendum Paulus uelit in.d.§.de illo. in fin. & nonnunquam non initium possessionis, sed antiquior causa traditionis, quæ bonam fidem habeat inspicienda sit. d. §. & si possessionis.ergo quæ postea cōtingunt, usucapionem prædictam non interrumpunt, cum bona fide emisse, & bona fide possessionē emptorē adeptū fuisse sufficiat.d.l.2.pro empt. l. sed & si res.alias eum qui.§.bonam autem.ff. de*
4 *pub.† puto itaque usucapionem pro suo, de qua in.d.l.si ancillam.interrumpi, si ea pendente is qui pro suo usucapit, cognouit partum ab aliena an-*

na ancilla editum, nec domino nunciauit cum posset: quia eadem res pro suo, & clam possideri nequeat, ut inquit Pompon. in fin. eiusdem legis. quæ ratio non prohibet quominns pro emptore poßideri & usucapi poßit: cum is qui pro emptore usucapit, si emisse se putet, iustamque erroris causam habeat, etiã traditionis tempore usucapiat. l. quod uulgo. ff. pro empt. quod si iusta causa emptionis non subsit, non usucapiet pro emptore, sicut nec pro suo usucapit, qui scit rem ad alium pertinere. Nec mouet me si dicat quispiam, de ancilla empta tractare Pomponium. in. d. l. si ancillam.
5 *quod uerum est. † nihil tamẽ prohibet, ut quod emptum est, pro emptore uel pro suo poßideatur. l. 1. ff. pro suo. ex pluribus enim causis eandem rem poßideri posse, nihil uetat. l. 3. §. ex pluribus. ff. de adquir poss.*

An bonæfidei possessor sit qui in iure errat, et fructus suos faciat. Cap. XXIIII.

1 *Distinctio Bart. et aliorum iuris aßistentis, aut non resistentis iure non probatur. & num. 2.*
3 *Quare non poßit usucapere qui in iure errat.*

QVO-

VONIAM plerunq. non leuis contentio oritur, quemadmodum bonæ fidei possessor quis esse existimetur, ut constat ex his quæ Iason scripsit in. §. sed iste. instit. de act. num. 99. & seq. inter cætera illud maximè controuersum est apud iuris ciuilis interpretes. Nunquid is qui in iure errauit adeptæ possessionis tẽpore bonæfidei possessor sit.

1 †Hac in re Bart. in. l. sed & si lege. §. scire. ff. de pet. hæred. eiusdẽ. §. argumẽto existimauit, separandum eum qui in iure resistenti lapsus est, ab eo qui in iure quod & si non assistat, nõ tamen resistit, quoniam ille bonæ fidei possessor appellari non possit. Is uerò & si bonam fidem non habeat, non tamen rectè malæfidei possessor appellabitur. ut si quis adeat hæreditatem ex testamento solenniter non composito, cui neque legem assistere neque resistere putauit. neque ad restitutionem fructuum hæredem hoc titulo hæreditatem possidentem cõpellendum, Imò bonæfidei possessorem esse eũ, qui

qui in iure errauit modò mala fides absit, censuit. Craue. conſ. 6. num. 119. & fructus ſuos facere ita errantem frequẽtiori calculo probatũ
2 eſt. in addition. ad Bart. in. d. §. ſcire. † porrò illud magis probandum uidetur non poſſe bonæ fidei poſſeſſorem appellari eum qui in iure errat, cum vſucapere non poſſit. l. nunquã. l. ſi fur. §. 1. de vſucap. At bonæ fidei poſſeſſori uſucapiendi ius competit. l. 1. ff. de pub. puto hunc bonæ fidei poſſeſſorem non eſſe, & ſi nec ĩ malafide ſit. l. ſed & ſi lege. §. ſcire. ff. de pet. hæred. cum ius ignorare non liceat. l. leges. C. de ll. verum qui ius ignorando poſſidet exiſtimans ſe iuſte poſſidere, malæ fidei poſſeſſor nõ videtur, cum dolo careat. argu. d. l. ſi fur. §. 1. Bonam fidem nanque ius metitur ex eius ſcientia qui poſſidet. l. poteſt. & l. cum ius. ff. de uſucap. Verum illud non admitto eoſdem effectus parere: iuſtè enim magis in facto labimur.
3 † Neque mouet me quod vſucapere non poſſit: quia non illud ita ideo contingit, quod qui in iure errat, malæ fidei poſſeſſor ſit: ſed quia iuris ignorantia adquirere volentibus non proſit. l. iuris ignorantia. ff. de iur. & fac. ignor. adqui-

rere autem dominium velle eum qui vsucapere rem desiderat, satis ex eo constat quod si dominus esset iam cessaret vsucapio. l. 3. §. ex pluribus. ff. de adquir. poßess. l. 1. ff. de pub. in rem act. præterea neque illud probare poßum ius esse aliquod quod neque aßistat, neque resistat. l. legis virtus. ff. de. ll. Nam & testamentum non obseruatis solennitatibus a iure requisitis conditum, iure ipso improbatur. l. nemo potest. de leg. 1. sicut cæteri quoq. contractus in quibus solennitates exiguntur. l. nunquã. ff. de usucap. l. 2. §. si a pupillo. ff. pro emp. Nam malæfidei possessor est qui sciens aliquid contra legum edicta mercatur. l. quemadmodum. C. de agricol. & censit. cæterum & si errauerit in iure non tamen poterit fructus suos facere, cum & ad adquisitionem fructuum iuris ignorantia ei prodesse nequeat, & aliquando et bonæfidei possessor teneatur in quantum locupletior factus est. l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de pet. hæred. nullum tamen propter iuris ignorantiam damnum pati debet. d. §. consuluit. & . d. l. iuris ignorantia.

An publiciana pro rebus corporalibus duntaxat competat, & an quæcunque in ciuili actione in rem locum habēt in publiciana sint obseruanda. Cap. XXV.

1 *Publiciana ad exemplum uindicationis a prætore introducta fuit. num. 3*
2 *Publiciana datur ei qui habet iustam causam quærēdi dominij.*
4 *Differentia inter vindicationem ciuilem et publicianā per Ias. tradita improbatur.*
5 *Peculia & hæreditates quare non vindicentur.*
6 *Habentibus utile dominium publiciana non datur. sec. Accur. & Ias. quod non admittitur.*
7 *Publiciana cur legatarijs nondum possessionem adeptis detur.*
8 *Publiciana domino non competit sec. dd. nostros. Vltramontani aliter sentiunt quorum opinio nō probatur.*

NTER actiones quæ ex prætoris iurisdictione descendunt publiciana connumeratur per Imperatorem. in. § sed istæ. Inst. de act. † ad exēplum vindicationis introducta.

troducta.l.1.ff. de pub. quæ datur ei qui rem bona fide habuit a non domino, si nondum vsucœperit. Nam si ex iusta causa a domino traditam rem possidere quis desinat, vel si vsucapta res sit, ei publiciana nõ competit, cum habeat ciuilem in rem actionem, quæ datur ei qui iure gentium, vel ciuili dominium nactus est. l. in rem actio. ff. de rei vind. nam qui a domino sibi traditum possidet, iure gentium dominium nactus est. §. per traditionem. Inst. de rerum diuis. qui a non domino, si vsucœpit iure ciuili dominium adquisiuit. Inst. de vsucap. Inde illud traditionibus & vsucapionibus nõ pactionibus dominia transferri. l. traditioni-
2 bus. C. de pact. † Itaque ei qui nondum vsucœpit quod sibi a non domino traditum est, si modo in ea causa sit, vt vsucapere possit, ius ei a prætore rei vindicandæ concessum est. l. in honorarijs. ff. de act. & oblig. in. l. siue autem. §. hæc actio. ff. de pub. neque enim a prætore hæc actio datur, nisi præcedat iusta causa rei adquirendæ. l. 1. l. sunt & aliæ. l. quæcunque. ff. eo. quod illi non contingit qui non potest vsucapere, ideo & si creditoris qui pignus accepit

possessio

possessio iusta sit, & eius etiam qui precario possidet, tamē quia non ea mente ij possident, ut ex ea causa sibi dominium quærere velint, nec possunt usucapere, neque illis datur publicianum iudicium. d. l. quæcunque. §. interdum. sicut etiam si legibus, vel constitutionibus res alienari nequeat, ne prætor cōtra leges faciat. l. cum sponsus. §. si res. ff. eo. Quanquam autē vectigalia prædia usucapi non possint. d. l. cū sponsus. §. in vectigalibus. cum longo tempore adquirātur. l. si finita. §. si de uectigalibus. ff. de damn. infec. l. in omnibus. ff. de diuer. & temp. præscrip. quid ni publiciana utetur is qui iustam causam quærendi dominij habet? d. l. 1. l. sunt & aliæ. & l. quæcunque ff. eo. †.
3 Et cū publiciana a prætore, ad instar ciuilis actionis in rem introducta sit, quæcunque locum habēt in illa, eadem quoque & in hac erunt obseruanda. l. eum qui. §. in publicianam. ff. eo. ideo quemadmodum vindicationis finis est rei restitutio cum causa, idest fructibus, & interesse, vel si res non restituatur dolo aduersarij defe ratur iusiurādum in litem. l. qui restituere. ff. de rei vind. idem quoque in publiciana obser-

4 uatur. † Differunt tamen secundum Iasonem in. §. sed istæ. Instit. de actionib, num. 17. & sequen. quod vindicatio pro rebus corporalibus tantum competit. l. uindicatio. ff. de rei vindcatione. publiciana autem datur, & pro rebus incorporalibus. l. si ego. §. si de vsufruct. ff. de publician. & multa comminiscitur, vt reddat rationem diuersitatis, Verum uti differentia tradita per eum falsa est, ita quoque frustra laborat in quærenda ratione: nam æque incorporalium atq. corporalium ipso iure vindicatio datur. §. æque. Inst. de act. & l. 1. ff. si vsusfruc. pet. & toto titulo si ser. vind. neque me mouet adducta lex vindicatio: non enim illud sequitur, peculium nõ potest vindicari, aut hæreditas, ergo nullæ res incorporales: cum satis constet seruitutum uin-

5 dicationem ipso iure concessam fuisse. † peculij autem aut hæreditatis vindicatio non datur, quia iura sint. sed quia res uniuersas & diuersæ speciei sub se continent, & ad res singulas uindicatio datur. l. 1. ff. de rei uind. neq. ut gregis, ita & peculij uindicatio recepta est. d. l. uindicatio. l. 1. §. per hãc. eo. eiusdem enim qua

litatis

litatis sunt corpora in grege contenta. Item sicut actio in rem datur superficiario, uel ei qui fundum uectigalem possidet. l. 1. ff. si ager uectig. uel emphyt. pet. ita & publiciana. d. §. in uectigalibus: qui & si cõmuni. DD. sententia dicantur utiles domini, negant tamen communiter in. §. sed istæ. Inst. de act. & Ias. ibi num.
6 *54. post Accur. † habentibus utile dominium publicianam dari. quod non est admittendum, quando is, qui publicianam intentat habuit superficiem a non domino bona fide, uel fundum uectigalem, quod & si in præiudicium ciuitatis, uel municipij usucapi non possit, aduersus eum tamen qui in perpetuum conduxit usucapi posse nihil uetat: & si aduersus eum exemplo domini in. l. fin. ff. de pub. locum nõ habeat, sibi tamen aduersus cæteros quos comprehendit iudicium istud locum uindicabit, si iustam*
7 *causam habeant adquirẽdi. † Datur autem hæc actio non tantum si momento quis possederit. l. cum sponsus. §. fin. ff. de pub. uerum etiam legatarijs, aut fideicommissarijs qui nondum possessionẽ adepti sunt. d. l. cum sponsus. §. is cui. quod eo factum puto; quia & si legatarij, aut*

fideicommissarij nondum fuerint possessionem adepti, tamen uti dominis illis rei uindicatio datur. §. sed olim. in fin. Inst. de leg. l. 1. §. fin. ff. de pub. ideo nihil mirum si detur illis hæc actio antequam possessionem nanciscantur, cum causa dominij a testatore ad eos etiam ante adeptam possessionem transferatur agnoscendo legatum uel fideicommissum. l. a titio. ff. de furt. l. sed si damnum. §. sed & creditor. ff. de pecul. l. legatum. 82. eius tituli. de leg. 2.
8 quicquid sentiat Bart. in. d. §. is cui. † Quod si cui a domino legatum sit, uel ab eo rem emptã possideat, & fortuito aliquo casu a possessione cadat, utrum publiciano iudicio possit rem ipsam uindicare, ualde controuersum est. Qua in re dissentit ultramontanorum Doctorum a citramontanorum schola. existimantium, et domino quoq. hanc actionem competere. Ego magis probo. dd. nostrorum sententiam cum frustra introducatur a Prætore actio, ubi iure ciuili prouisum fuit. §. de cõstituta. inst. de act. nam is qui in rem agit, si concludat rei dominium ad eum pertinere, actione ciuili experiri debet. neque hac in re puto recedendum ab ex-
presso

presso Vlpiani responso in.l.1.ff. de publ. in rē act. Certo enim iure utimur publicianam non competere, ei qui non potest usucapere. ut sup. diximus. sed neque dominus potest rem suam usucapere, cum meum effici amplius nequeat: quod iam meum est. §. sed si rem legatarij. Inst. de leg. l. suæ rei. ff. de contrahē. empt. ergo nec domino competet publicianum iudicium.

Finis libri primi.

LVDOVICI VITALIS MONTISREGALIS PEDEMONT. CIVIS, IVR. IN TAVRINENSI Gymnasio interpretis:

LECTIONVM VARIARVM IVRIS CIVILIS

Liber Secundus.

De diuisione seruitutum.

Cap. I.

1 *Seruitutes, aut personales sunt, aut reales. nulla mixta.*
2 *Quæ sit seruitus personalis.*
3 *Seruitus quæ debetur a seruo fructuario personalis est, sicut & illa quæ debetur a re persona.*
4 *Quæ debetur domino proprie non est seruitus.*
5 *Quare seruitutes personales a realibus distinguantur.*

Doctores

OCTORES passim ante titulum generalem. ff. de seruit. constituunt seruitutum schematismū, in quo seruitutes in tres species diuidunt, alias enim personales, alias reales, alias mixtas appellant, sunt etiam qui mixtas sub simplicibus contineri uelint. † Ego
1 neque illorum, neq. horum sententiam probo, sed seruitutes diuido in personales, et reales; cū seruitutes, aut rerum sint, aut personarum. l. 1. ff. de seruit. neque inter has seruitutes eam referendam puto, quæ per Imperatorem in Inst. titulo de iure personarum, dicitur constitutio iurisgentium, qua quis dominio alieno contra naturam subijcitur. & in. l. 4. §. 1. ff. de statu ho
2 minum. nam illa ab istis est seiuncta. † & cum seruitutem personalem dicimus, de ea intelligimus quæ a re personæ debetur, ad diferentiā eius quæ debetur a re rei. d. l. 1. illa enim personarum sunt iura, ista rerum, quæ sine prædijs consistere nequeunt. §. ideo autem. Inst. de seruit. l. 1. ff. eo. Vbi eas personales seruitutes appellat

pellat Iurisconf. quas interpretes vulgo mixtas nominarunt, qui inepte a Iureconsultorum
3 *traditionibus recesserunt.† sed non inelleganter, posset quispiam obijcere, posse quem alieni serui habere vsumfructum. l. si seruo. §. si duos fructuarios. ff. de vsufruc. §. constituitur. Inst. de vsufruc. seruitus autem hæc debita est a persona personæ, & inter has seruitutes computatur de quibus tractamus, vt in titulo de oper. ser. cum similibus. ergo separāda non est. Et si verum sit inter has seruitutes hanc computari, & iure naturali inspecto omnes homines æquales sint. l. quod attinet. de regul. iur. ideoque dicatur hæc seruitus debita a persona personæ. tamen cum iure ciuili nulla sit serui persona, sed rerum appellatione contineatur. l. 2. ff. de vsufruc. earum rerum quæ vsu consumuntur. l. 3. ff. de vsufruc. & quēad. quis vta. hæc seruitus a seruo fructuario debita, inter has seruitutes connumerabitur, & personalem eam recte appellabimus. prout autem domino seruitus debetur a seruo, ab his separanda est, quia illa mortuo fructuario extinguitur, ideo personalis dicitur. §. finitur. inst. de vsufruc.*

ista uerò & si personalis sit iure naturali inspecto, tamen iure ciuili ad hæredes transit, ideo ab alia differt, a qua etiã seiungitur: † quia in specta persona domini propriè seruitus dici nequit, cum res mea mihi seruire non dicatur. l. 1. ff. quemad. seruit. amit. l. ut ifrui. ff. si usufr. pet. sed seruitus appellatur propter personam serui, non a seruiendo, sed a seruando dicta. §. serui autem. Inst. de iure person. aliæ uerò dicuntur seruitutes inspecta persona uel re cui debentur, ideò Marcianus. in. l. 1. ff. de seruit. dicit seruitutes aliæ rerum sunt, aliæ personarum. † neque etiam mouet me si quis dicat, uideri seruitutes omnes personales appellandas, cum non tantum seruitutes ipsæ, sed omnes omnino res personarum causa sint comparatæ, & principaliter (ut inquiunt,) non secundario. l. in pecudum. §. 1. de usur. l. 2. ff. de statu homin. Quia non eò distinguũtur personales a realibus, quod nõ æquè omnes hominũ causa comparatæ sint: sed quia ille cũ persona extinguũtur l. repet. §. rei mutatione. ff. quib. mod. usufruc. amit. istæ secus, sed res ipsas comitãtur. l. uia. §. si fundus seruiens. l. cũ fundo. ff. de seru. rust.

præd.

præd.l.cum fundus.ff.communia præd.l.& in prouinciali.C.de seruit.& aqua.l. & si forte. §.etiam.ff.si ser.vind. & extinctæ restituuntur.l.eũ debere.et.l.si testamẽto.ff.de ser.urb.

De seruitutum natura. Cap. II.

2 *Seruitus qualitas,an recte appelletur.*

3 *An cogatur qui seruitutem debet aliquid facere.*

4 *Habendi verbum dupliciter sumitur.*

5 *An vindicatio seruitutis alij quam domino,& non nisi aduersus dominum detur.*

6 *Negatiuam abundare. in.l.& si forte. §. hæc autem actio.ff.si seruit.vind.non est verum, & si aliter Accur.senserit.& num.8.*

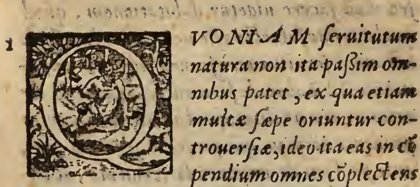
7 *Qui sit verus sensus.§.agi autem.in.l.si quis diuturno. ff.si seruit vind.& uera lectio.*

9 *Prætor dat actionem in rem ijs, qui nondum nacti sunt dominium.*

10 *Seruitutes quare in petitionem hæreditatis, non autem in restitutionem ueniant.probatur magis lectio Flor. in.§.seruitutes.l.& non tantum.ff. de pet. hæred.*

11 *An seruitus imponi poßit si nihil intersit seruitutem impositam fuiße,et de sententia.l.ei fundo.ff. de seruit.*

12 *Verbum præsentis temporis potest & futurum comprehendere.*

1 *VONIAM seruitutum natura non ita paßim omnibus patet, ex qua etiam multæ sæpe oriuntur controuersiæ, ideo ita eas in cōpendium omnes cōplectens describendas censui: Vt seruitutem appellem, Qualitatem rei, propter quam pati cogitur rē habens, in ea fieri, vel ipse non facere, quod hominum, uel prædiorum intersit, intra legitimum modum. Complector his uerbis tam personales, quam reales, & tam prædia dominantia, quam seruientia.*
2 *† qualitas igitur est prædiorum, seruitus. l. quid aliud. de verb. sig. & in vtroque prædio. l. qui fundum. ff. quemad. seruit. amit. & si iuris uocabulo speciales seruitutes diffiniantur, ut uia, iter, actus. & aliæ in titulis de ser. urb. & rust. tamen in genere cōmodius dicimus, seruitutes, seu iura prædiorum, prædia esse qualiter se habentia, ut bonitas,*

tas, salubritas amplitudo, nam corporales, & incorporales rerum qualitates complectũtur ideo generalior est istudque passim probatur, sed illud facere uidetur dubitationem, quod qualitas sine subiecto esse non poßit: l. 1. ff. de act. empt. seruitus uerò futuro ædificio imponi potest. l. Labeo. de seru. rust. præd. ergo seruitus nõ erit qualitas. quod admititur interim pendente ædificio, quo perfecto seruitus erit, ante pactum de imponenda seruitute, ut uoluit Accur. in. d. l. labeo. sicut etiam contingit in seruitutibus quæ sub die, aut conditione imponuntur, ut tradit Antonius Gouea. lect. var. lib. 1. cap. 9. & Coras. in. l. seruitutes. 3. ff. de seruit. Item rei appellatio generalis est, cõtinens quæcunque in patrimonio nostro continentur, in quibus seruitus consistit. l. 1. ff. de vsufruc. earum rerum quæ vsu consum. l. 3. ff. de vsufruc. & quemadm. quis vtatur. serui-
3 *tus itaque est qualitas rei, propter quam pati cogitur rem habens, uel ipse non facere: † nam ea non est seruitutum natura ut cogatur quis aliquid facere, ut uiridaria tollere, aut amœniorẽ prospectũ præstare, aut ut in suo pingere*
uel

vel pangere hoc est figere, uel deplantare arbores sec. Coras. in. l. quoties. §. seruitutum. nu. 8. ff. de seruit. Sed vt patiatur, aut non faciat aliquid. d. l. quoties. §. seruitutum. pati autem dicitur is iure seruitutis, si ille dominus non sit qui facit, quia alias iure suo faceret: cum res sua sibi seruire non possit. l. tria prædia. de seruit. rust. præd. vt etiam si res pluribus communes sint pro indiuiso, quod quisq. eorum facit, non iure seruitutis facit. l. si cōmuni fundo. ff. de seruit. rust. præd. & si proprio fundo per cōmunem seruitus deberi possit. d. l. si communi. nisi id fieret inuito, vel inscio socio. l. si quis duas. §. fin. cōmunia præd. l. sed si inter. de ser. urb. præd. obligatur itaque qui rem habet quæ seruitutem debet, non ad tradendum vt venditor, & donator. §. aliæ autem. Inst. de donat. & l. si quis argentum. §. fin. C. eo. cum similibus. sed ne faciat, uel vt patiatur fieri, uidetur tamē hac in re præualuisse Seruii sententia, ut possit quis defendere ius sibi esse cogere aduersarium reficere parietem, ad onera sua sustinēda, & si domino liceat rem derelinquere, tamen datur actio, vt qui seruitutem debet fa-

ciat,& onus sustineat. l. & si forte.§. etiam. de seruitute.ff.si ser. vind.quod & si admittamus tamen dicimus illud esse specialiter introductum contra seruitutum naturam, vt ex illis verbis constat. in proposita specie: speciale autem in vno arguit contrarium esse constitutum ex regula.l.1 .in fin. ad municip. de hac seruitutis specie tractat etiam Iureconsf.in. l. sicuti.§.competit.ff.si seruit.uind. cum in lege seu pacto ita scriptum sit, paries vti nunc est oneri ferũdo ita sit, satis apertè significatur in perpetuum parietem esse debere.l.eum debere columnam.de ser. vrb. Ea itaque non est seruitutum natura, vt cogatur facere, sed tantũ pati, vel, vt non faciat, rem habens, quicquid dicat Coras.in.d.§ seruitutum. non enim seruitus propriè est ea, de qua in tit. de aqua plu. arcen. sed quasi seruitus appellatur. l. 1. in fin. de
4 *aqua plu. arcenda. † & cum habendi verbum dupliciter accipiatur. l. stipulatio ista.§. habere.de verb. oblig. siue sit dominus is qui rem habet. siue pro domino habeatur, siue eius nomine possideat: nam aduersus omnes actio competit ei qui seruitutem habet, qui eum vti seruitute*

uitute paßi non fuerint, vel prohibuerint. l. si quis diuturno. §. agi autem. ff. si seruit. vind. l. 3. §. idem Iulianus ff. de itin. actuq. priuato. nam cui seruitus competere incepit, aduersus quemcunque prohibentem datur eius seruitutis uindicatio. l. 1. §. competit. de aqua quot. & æstiua.
5 † *Torsit tamen ualde. interpretum ingenia hac in re, quod scripsit Vlpianus in. l. & si fortè. §. hæc autem actio. ff. si seruit. uind. Hæc etiam actio in rem magis est quã in personam, & non alij competit quam domino ædium, & aduersus dominum, sicut cæterarum seruitutum intentio. ergo non aduersus quemlibet, nec cuilibet competet uindicatio seruitutis. quod & ea ratione probatur, cum in bonis nostris esse seruitutes non dicantur. l. 1. ff. de usufruc. leg. Neque ueniant in petitionem hæreditatis. l. & non tantum. §. seruitutes. ff. de pet. hæred. Fructuario etiam, quia dominus non est. l. rectè dicimus. de uerb. sig. non datur seruitutum uindicatio. l. uti frui. §. utrum. ff. si usufruct. pet. l. 1. §. item Iuliano. de remis. l. si ego. §. si de usufruct. ff. de pub. in rem act. hæc*
6 *difficultas male habuit nostros.* † *& ob id non*
 leuis

lenis est controuersia, quemadmodum legenda sit litera.in.d.§.hæc autem actio. Accur. uoluit negationem abundare in. d. §. hæc autem
7 quod ego non probo. † Alij contendunt de litera .d.§. agi autem.in.l. si quis diuturno. probo tamen illam eius.§: sententiam quæ admittit seruitutis uindicationem, aduersus quoscunque impedientes seruitutis usum. neque tamen ob id Accur. consentio qui negationem adimit in.d.§.hæc autem actio. in quo non nisi domino uindicatio seruitutis permittitur. Nec recedo a uerbis in hac descriptione propositis, nec minus ea generalia esse contendo, ut non tantum domino, sed & cæteris qui dominium non habent, seruitutis uindicatio competat: cũ ei, qui pignoris nomine fundum possidet, & si dominum eum non esse constet, tamen seruitutis uindicatio detur.l.ei qui pignori. ff. de seruit.l.creditori.ff.de noui oper.nunt. Nec quid
8 quam † obest Vulpiani responsum, in.d.§.hæc autem actio. Nã fateor ipso iure ei qui dominus non est, actionem in rem non dari. §. omnium.inst.de act. nec admittitur ad rem uindicandam, qui aut iure gentium, aut iure ciuili

non sit factus dominus.l.in rem actio.ff.de rei
9 *uind.*†*Et si Accur.in.§.æque.vers.altius in-stit.de act.quasi dominis dari ipso iure velit, quod non admitto. Ius enim prætorium dedit vtiles actiones ijs etiam qui nondum dominiũ nacti essent, varijs ex causis.§.sed istæ.& §.seq.Inst.de act. nam publiciana, & si in rem actio sit, datur tamen ei, qui nondum vsu cœpit.l.1.ff.de publ. in rẽ act.datur itẽ creditori pignus persequenti actio in rem.§.item seruiana.inst. de act. quæ. descendit ex iurisdictione prætoris. Similis quoque est actio illa quæ datur ad seruitutem vindicandam, nam non domino aduersus quoscunque impedientes vtilis datur.d.l.ei qui pignori.& d.§.agi autem. in quo de vtili actione loquitur, vt ex lectione.d.l.si quis diuturno apparet. ex quibus etiã videmus vsufructuario ius vindicandæ seruitutis iure ciuili non competere.d.l.vti frui.§.vtrum.ff.si vsusfruc.pet. utile tamen inter dictum a prætore propositum illi denegandum non est.si uelit seruitutem uindicare, non tantum aduersus dominum, sed etiam aduersus quoscunque.l.1.aliàs tertia. §. idem Iulianus.*

de itin. actuque priuato. l. 1. §. item Iuliano. ff. de remiss. Ex quibus constat non ualdè esse probabilia, quæ nouissimè tradidit Coras. in. l. ei qui pignori. num. 6 ff. de seruit. nam & prædictis casibus directa negatur iure ipso, utilis a prætore conceditur. † Neq. illud admitto quod non ueniant in petitionem hæreditatis seruitutes, in qua ueniunt omnia, siue iura, siue corpora quæ in hæreditate sunt. l. item uidendum. §. fi. ff de pet. hæred. sed seruitutes sunt iura prædijs inhærentia. l. 1. ff. si seruit. uind. quæ & si in bonis nostris non sint, tamen nec sunt extra bona d. l. 1. de usufruc. leg. & in bonis nostris computantur. l. rem in bonis. de adquir. rerum domin. prædiorum itaque dominis competũt seruitutum uindicationes, & ueniunt in petitionem hæreditatis. Neque in. d. §. seruitutes. l. & non tantum. de pet. hæredit. secũdum lec. Flor. Petitionem, legendum est, sed Restitutionem. sed frustra (inquiet aliquis) ueniẽt in petitionem, nisi in restitutionem ueniant, ut eorũ uerborum sit effectus aliquis, secundum regulam l. 1. §. 1. ff. quod quisque iur. cum ueniant etiam in interdicto quorum legatorum. l. 1. §.

quod

quod ait prætor.ff.quorũ leg.ergo & in restitutionem hæreditatis. sed ideò in petitionem hæreditatis ueniunt: quia in ea cõprehendũtur omnia quæ hæreditaria sunt, siue iura, siue corpora.l.regulariter.l.licet.ff.de pet.hæred. quibus restitutis, seruitutes quoque rebus ipsis cõpetentes restitutæ censentur. l.creditor.ff. de pig.act.l.si aliena.§.hoc iure.ff.de usucap.ideò non ueniunt in restitutionem, quia nihil est, quod eo nomine possit restitui.d.§.seruitutes. post aditam hæreditatem, hæreditatis petitio cessat. quod si non patiatur ire agere, propria actione conuenietur, hoc est confessoria, per quam intendet ius sibi esse eundi agendi, cum eo modo quo ueniunt in petitionem restitutæ censeantur, rebus ipsis restitutis, quo casu hæreditatis petitio cessat. Neq. obstat.d. §. quod ait prætor. nam ibi seruitus duntaxat relicta fuerat, & à legatario occupata, quia tunc res

11 *in pristinum est restituenda.* † *Addita sunt ea uerba, quod hominum uel prædiorum intersit, quia si nec hominum, nec prædiorum seruitutes sint, & nihil eorum intersit, seruitus non constituitur rectè. ueluti ne per fundum tuũ*

eas, ne ibi consistas, ne fundo tuo utaris, fruaris nihil agitur: aliter atque si mihi concedas, ius tibi non esse in fundo tuo aquam quærere minuendæ aquæ meæ gratia. itaq. ita demum valet seruitutis constitutio, si aut hominum, aut prædiorum intersit. l. quoties. ff. de seruit. Hac tamen in re scrupulum iniecit interpretibus quod scriptum est in. l. ei fundo. ff. eo. admittitur enim seruitutis constitutio, & si vtilis non sit adquirenti, veluti si alicui aquam ducere non expediret, Constitui nihilominus ea seruitus potest: quædam enim habere possumus, & si nobis vtilia non sint. ergo nihil seruitutis constitutioni obest, utilitas hominum aut prædiorum. Bart. in. d. l. quoties. putat, seruitutis impositionem valere, non tantum si tunc intersit quando seruitus constituitur, sed & si interesse aliquando possit: cum et illud constet futuro ædificio seruitutem imponi posse. l. si seruitus. §. futuro. ff. de seruit. vrb. præd. ita. & huius exemplo cedi potest, vt aquã quærere liceat, & inuentam ducere. l. Labeo. ff. de seruit. rust. præd. l. fin. si ser. vind. et si tunc non intersit, aqua tamen inuenta, intererit

tererit quod & locum habere vult. Bart. in d. l. ei fundo, quod si non poßit interesse secus est. d. l. quoties. hanc tamen Bart. distinctionem admittere non possum, & si aliquando poßit illud obtinere, non tamen perpetuum est, vt & si poßit interesse, valeat seruitutis constitutio, nam & si in futurum prædium habere possim, tamen non valet seruitus, nisi prædium habeam. l. 1. ff. communia præd. §. ideo autem. Instit. de ser. rust. præd. neque me mouet quod is qui fundum non habet, promittere seruitutẽ poßit. l. hæredes. §. an ea stipulatio. ff. famil. hercis. quia non ideo sequitur seruitutem impositam esse, aut constitutam, & si obligetur is qui seruitutem promisit, qui si ea non præstet quæ promisit, tenetur etiam de euictione. l. si fundum. §. si per alienum. ff. de euic. seruitus itaque non est, nisi prædijs existentibus, promitti tamen vtiliter futuris potest. Quod attinet ad iura prædicta ita statuendum est, quod aut seruitutes aliquid nobis, aut prædijs nostris adijciunt, & tunc vtiliter constituuntur: quia vel hominum vel prædiorum sunt, & si illa seruitus nobis vtilis non sit, non tamen

11

12

(a)

men

men eò minus eã habere possumus: nihil enim iuri contrarium introducitur, et si fateamur quædam nos habere posse, quæ nobis ʋtilia nõ sint: d.l.ei fundo, quod si quidquã mihi nec prædio meo quæratur, ʋt in.d.l.quoties. quoniam nec hominum, neque prædiorum seruitus est, iure imponi seruitus nõ potest: cum seruitutes ʋti relatum est, aut prædiorum sint, aut perso-
12 *narum.l.1.ff. de seruit. † rectè sanè diximus, quod hominũ ʋel prædiorum intersit: quoniã ʋerbum præsentis temporis potest & futurum comprehendere.l.fin.C.quæ res.pig. obli.poss. gl.not.in.l.si ita legatum. de auro & argento legato. quod ex uoluntate scribentis interpretandum est.l.uerbum erit.&.l.uerbum opor-*
13 *tebit.ff.de uerb.sig.† debent autem seruitutes, aut prædiorum, aut hominum esse.l. quod dictũ.l.si quid igitur.ff.de seruit.urb.præd. ideo calcis coquendæ, & cretæ eximendæ seruitus constitui non potest, ultra quam ad eum ipsum fundũ opus sit.l.ergo.de ser. rust. præd. sicut etiam seruitus prædij esse nequit, nisi quis prædium habeat.l.1.ff. communia præd. cum prædiorum hæ non personarum seruitutes*

tes sint. Sed id mirum fortè alicui uideri poterit, cum notissimi iuris sit, contractus ex conuentione partium legem accipere. l. cõtractus ff. de reg. iur. l. iurisgentium. §. quinimo. ff. de pact. sed & illud uerum est, pactis priuatorum ius publicum immutari non posse. d. l. contractus. l. si unus. §. pacta quæ turpem. ff. de pact. l. nemo potest. de leg. 1. l. pen. §. fin. ff. de cõtrahen. empt. l. Lucius ff. deposit. ita quoque non poterunt seruitutem imponentes, seruitutum qualitatibus a iure præscriptis non obtemperare, quod si secus fecerint perperã seruitutẽ cõstituent. sed quia conuentiones seruari tam naturalis quam ciuilis ratio suadet. l. 1. ff. de pact. l. 1. ff. de const. pec. & si pactis huiusmodi non sit seruitus constituta, cum excedat eius notissimos terminos, erit tamen integra obligatio, quamuis seruitutis nomen non sortiatur quod eleganter docuit. Iureconf. in. l. Caius. ff. de annuis legat. in. l. fin. §. fin. ff. de contrah. empt. l.
14 *mela. §. quidam. de aliment. & cib. leg.* † *Ex quibus iam satis cõstat quamobrem ea uerba, intra legitimum modum seruitutum naturæ conueniant, cadere enim in aliquam seruitutis*
speciem

speciem debet conuentio, aut concessio, vt seruitus dici possit: ex quo factum est, (quicquid dicat Coras. in. l. ut pomum. nu. 6. ff. de seruit.) vt non possimus ita seruitutem imponere, vt nobis in alieno pomum decerpere, cœnare, aut spatiari liceat. l. ut pomum. ff. de seruit. non ut (aliqui uolunt) quia nihil intersit, cũ etiã amœnitatis causa seruitus possit imponi. l. hoc iure. ff. de aqua quot. & estiu. Et propter amœnitatem, & gestationem mea interesse dicitur. l. competit. ff. quod ui aut clam. ergo & si intersit, non tamen sufficit ita ut seruitus constitui possit, & si aliquando huius affectionis, & delectationis ratio non habeatur. l. 1. §. & alias. ff. si quid in fraud. patr. debent itaque contrahentes ita conuenire, ut sit conuentio intra fines seruitutum posita. si uelint seruitutem constituere. casus aũt in. d. l. ut pomum propositi, neque inter seruitutes reales, de quibus non est dubium, neque personales, ut est usus, & usufructus. l. 1. ff. de seruit. constitui possunt: quia ne usus quidem cẽseatur concessus, cum latius pateat, & possit qui usum habet, prædij fructibus uti, ad usum quotidianum; neq. etiam habitatio

bitatio, ut constat ex. §. 1. Instit. de usu & habit. sicut nec uia rectè constituitur si tam angusti loci demonstratione facta concessa fuerit, ut neque iumentum, neque uehiculum ea ire poßit, sed iter magis quam uia, aut actus adquisitus uidebitur. Hactenus mihi uideor de generali seruitutū natura quid sentirem, potißimè dixisse.

Seruitutes diuiduæ, aut indiuiduæ, & de sentētia. l. vt pomū. §. fin. de seruit. & l. vnus ex sociis. de ser. rust. Cap. III

1 *Seruitutes pro parte retineri possunt.*
2 *Quomodo id intelligendum sit aduersus Accur. et nu. 3.*
4 *Vsus seruitutum temporibus secerni potest.*
5 *Vsusfructus simplex.*

VONIAM Vsusfructus seruitus est quæ diuidi potest. cæteræ autem omnes indiuiduæ. l. 1. §. si usufructus. l. si is qui quadringenta. §. quadam. & l. seq. ff. ad leg.

leg fal.l.stipulationes non diuiduntur.de uer. obl.uiæ enim, itineris, actus, aquæductus pars in obligationem deduci non potest, quia usus eorum indiuisus est.l uiæ.ff.de seruit.l.2.§.et harum.&.§.ex his &.l.4.§.cato.de uerbor. oblig.l.& per iusiurandum.ff. de aceptil. l. 5. ff.de usufruc.item usus pars legari non potest: nam frui quidem pro parte possumus, uti non possumus. l. usus pars. de usu & habit. Ideo nec pro parte dominij seruitus potest adquiri. l.pro parte.ff. de seruit. & retinendo partem totam retineo.l.una est uia.ff.de seruit. rust. præd.l.si stilicidij.§. is qui.&.l. seq. quemad. ser.amit.nam quando prædio seruitus debetur omnibus eius partibus debetur.et quãuis parti culatim uænierit, omnes eius partes sequitur. l.uia.§.quæcũque.ff.de seruit.rust.præd.quod si quis pro indiuiso fundi partem tradat, seruitus imponi, nec quæri potest, secus si regioni bus sit fundus diuisus; cum non sit pars fundi, sed fundus.l.si quis duas.§.si quis partem.ff.cõ munia præd.si personæ debeatur seruitus, diui dua est. si ea res in qua consistit diuidi possit. ideo usus fructus pars legari potest, usus uero

non

non potest.d.l.usus. Et si hæc aperto iure nitantur.
1 *tur.† Accur.tamen in.l.unus ex socijs. de ser. rust.argumento eiusdem legis.et.l.ut pomum. §.fin.de ser. voluit seruitutem, diuiso prædio communi, non in solidum, sed pro parte retineri, inde sequitur nõ esse seruitutes indiuiduas. Illud etiam potest Accur.sententiam comprobare, quod ad certam partem fundi seruitus, tam remitti, quàm constitui possit.l. ad certã. ff.de ser.& pro parte retineri.l.si quis ædes.§. si partem prædij.de ser.urb.præd.præterea nemo inficiatur aquæductum seruitutem dici.l. 1.ff.de seruit. rust. præd. sed aquæ diuisio fieri potest.l.si partem.ff.de ser.rust.præd. ergo nõ vsusfructus duntaxat, sed cæteræ quoque seruitutes diuisionem recipient.l.pluribus. §. &*
2 *si placeat.ff.de verb.oblig.† Et si maximæ auctoritatis sit apud omnes Accur. sententia, tanti tamen æstimanda non est, vt Iureconsultorum apertissimis traditionibus sit præferenda, neque enim ob id seruitus diuidi dicitur si diuiso prædio, pro parte prædij, retineri dicatur a Papiniano.in.d.l.si unus.quia nõ eò minus seruitus tota retineri dicitur, ut apparet*

ex verbis eiusdem legis. cum etiam [ut aiunt) seruitus sit tota in toto, & tota in qualibet parte. d.l. via. §. quæcunque. ff. de ser. rust. præd. Ita quoque sumenda sunt quæ scribit Paulus in. d.l. vt pomum. de ser. vt si prædium tuum mihi seruiat, siue ego partis prædij tui dominus esse cœpero, siue tu mei, per partes seruitus retinetur. idest prædij, licet ab initio per partes adquiri non poterat. Nam & si via pluribus prædijs debeatur, vna seruitus est, neque diuidi dicitur, quamuis vnum ex illis prædijs alienatum fuerit. d.l. via. §. quæcunq. de ser. rust. præd. idem dicendum quando partis prædij seruientis dominus factus sum: quia pro parte prædij seruitus retinetur integra, pro altera parte mihi quæsita, seruire non potest. eo quod res mea mihi non seruiat. l. si communi fundo. de ser. rust. præd. posset tamen quispiam obijcere, non posse. d.l. vt pomum. in. §. fin. in hunc sensum trahi, quod forte mouit etiam Accur. in. d.l. vnus. nam ideo per partes retineri non potuisse seruitutem ait, quia per partes quæri non poterat. ergo non de partibus prædij, sed seruitutis loquitur, cum per partes prædij, iam

3 retineri, quam quæri poßit. † Sed non ideo tantum per partes ibi quæri non poteſt, quia ſit indiuidua. (quod verum eſt) cum tota ſeruitus pro parte prædij quæratur. ſed ideo per partes non quæritur ſeruitus, quia ſi vnus ex ſocijs ſtipuletur iter ad communem fundum, inutilis eſt ſtipulatio: quia nec ei dari poteſt. l. ſi unus. ff. de ſeruit. ruſt. præd. nam cum ſeruitus ſit indiuidua, eius partem ſibi quærere non poteſt, nec etiam alteri, quia alteri non poßit ſtipulari. §. alteri. inſt. de inutil. ſtipul. ideo ab initio pro parte dominij, quæri ſeruitus non poteſt. l. pro parte. ff. de ſeruit. quia totam haberet, cum ſit indiuidua, & ſocio quæreret quod prohibitum eſt, alienis enim prædiis ſeruitutẽ quærere nemo poteſt. l. proprium. ff. communia præd. cum omnibus fundi partibus quæratur, conſtituta per partes prædii retinetur, quia nihil eſt quod retentionem neceſſariam pro parte ſocii prohibeat, cum nihil ſocio quæratur, ſed quæſitum non adimatur. l. pluribus. §. & ſi placeat. de uerb. oblig. faciliora enim ſolent iura eſſe ad concedendas retentiones, quã petitiones. l. licet. C. de adquir. poſſeſſ. l. patre

L furioſo.

furioso.ff.de his qui sunt sui vel alie. iur. ideo retinetur licet quæri non posset.d.l.uia.§.quæcunque.ff.de ser.rust.præd. Neque me mouet cætera, ex quibus sustineri videbatur sententia Accur.nam & si certæ rei, aut certo agrorum generi seruitus debeatur, nō eò diuidi dicitur.sed res cui seruitus debetur.l.si quis duas §.si quis partem.ff. communia præd.l. si quis ædes.§.si partem.de ser.vrb.præd. nam pro diuiso seruitus imponi potest, secus è conuerso. quia priori casu partibus fundi nō debetur, sed fundo: communi vero deberi non potest, quin omnibus eius partibus debeatur. Idem de aquæ ductu dicimus pluribus prædiis debito, nā ob id diuidi seruitus non dicitur, & si aquæ diuisio pro modo prædiorum fiat, sicut in uia.pluribus debita constitutum est.d.§. quæcunque.

4 †*Nam vsus seruitutum temporibus secerni potest.l.via.vers. vsus. de ser. & mensura.l. arbor.§.fin.ff.communi.diuid.& ideo per eundem locum seruitus pluribus concedi potest.l. qui per certum.ff.communia præd.eiusdem tamen speciei.l.per quem.ff. de ser.rust. præd. Differunt autem hæc seruitutum species ab*

vsufru-

5 *vsufructu, qui † vulgo seruitus personalis diuidua, ab interpretibus duplex etiam esse dicitur. formalis, & casualis. quod tamen iure mihi non probatur; nam eo casu quo ad dominum proprietatis reuertitur extingui dicitur. §. fin. inst. de vsufruc. neque seruitus amplius appellari potest, cum res sua nemini seruiat. l. vti frui. ff. de vsufruc. quem tamen. dd. inter seruitutum species referunt, & inter cætera. l. si cum testamento. §. pen. de except. rei iud. eorũ sententiæ aperte renitentem, ad confirmandã suam opinionem impellunt.*

Vtrum qui duas habet ædes posſit tradendo alteras, alteris ſeruas facere. Cap. IIII.

1 *Accur. opinio in. l. si cum duas. ff. communia prad. reprobatur.*

VBITATVM est nunquid dominus duarũ ædiũ possit seruitutem alteris imponere, si ambas tradat. causam autem dubitationis præstiterunt Vlpian. & Pompon. in. l. si quis

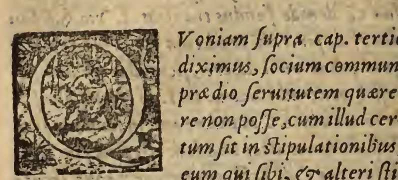
duas.§.duas autem.& l. si cum duas. ff. communia præd. Vlpian. dominum qui simul duas ædes tradit, alteris alteras seruas efficere posse, negat: quia adquirere alienis ædibus seruitutem, nec imponere poßit. Pompon. verò distinguit, & Vlpiani sententiam probat, si post peractam traditionem seruitutem imponat, quod si nondum traditione secuta seruitus imponatur, quoniam suis magis, quam alienis seruitutem imponit, vel quærit. seruitutis constitutionem admittit. quod tamen videtur iuri repugnare, cum eo casu quo suæ sunt alteras alteris seruas efficere non posit, quoniam res sua sibi seruire nequeat. l. tria prædia. ff. de
1 ser. rust. præd. † Accur. in. d. l. si cum duas. una atque altera utitur responsione, in uers. peractam. cuius sententiam probare non possum, cum præsupponat unas tãtum ædes fuisse traditas, uel impositam fuisse seruitutem in traditione unius, non utriusque, quarum ambæ falsæ sunt, ut ex proposita facti specie inibi constat. neque tamen contraria sunt, Vlpian. & Pompon. responsa. quid enim prohibet domino insularum, aut ædium, ante earum traditionẽ
quominus

quominus suis rebus seruitutem imponat, aut quærat? non ex re sua, sed aliena, ita vt cum sua cā deinde fundus transeat. l. via. §. si fundus. ff. de ser. rust. præd. cum poßit suis rebus legem quam velit dicere, sicut illas tradere potest. §. per traditionem. inst. de rerum diuis. l. in re mandata. C. mand. re autem nondum tradita, dominus alter nondum effectus est. l. traditionibus. C. de pact. traditione itaque secuta alienis ædibus non potest seruitutem imponere. d. l. si cum duas. alteras autem alteris etiam ante traditionem, seruas efficere non potest: quia sua res sibi seruire non poßit. l. quicquid. ff. communia præd. quæ est sententia Vlpiani in. d. l. si quis duas. §. duas autem. ff. eo. neque alteri seruitutem stipulatur, qui in suis ædibus tradendis, illis seruitutem imponit, sed promittit illi seruitutem, cui ædes tradit.

Cur in stipulatione seruitutis, socij adiectio magis vitiet stipulationem, quam extranei. an socius socio inuito poßit aliquid in re communi facere.

Cap. V.

2 *Socius socio inuito uti potest re communi fauore religionis.*

Voniam supra cap. tertio diximus, socium communi prædio seruitutem quærere non posse, cum illud certum sit in stipulationibus, eum qui sibi, & alteri stipulatur saltem sibi quærere. l. si mihi & Titio ff. de verb. oblig. & in seruitutis stipulatione inutilis est extranei adiectio, quia totum sibi quærit qui stipulatur. l. proprium. ff. communi

1 *diuid.* † *Quærit Bart. in. d. l. proprium. cur adiectio socij totam corrumpat stipulationem, non item extranei, præsertim cum pactũ cum vno ex socijs, alteri socio & prodesse, & obesse soleat. l. si duo rei. ff. de recep. arbitr. l. cum duo. & l. ex duobus. ff. de duobus reis. extranei autem conditionem deteriorem facere nõ possit. l. alterij. ff. de reg. iur. nec ei stipulari. §. alteri. Inst. de inutil. stipul. Bart. ideo ita constitutũ putat, quia in contractibus non sit locus iuri accrescendi. d. l. si mihi & Titio. sed decrescen di tan-*

di tantum. sed citra veri præiudicium, non potest hac in specie vindicare sibi locum ius decrescendi, aut accrescendi, cum seruitus sit indiuidua, neque ad plures nō nisi in solidum pertinere poßit. l. viæ. ff. de ser. l. loci corpus. §. si fundus. ff. si seruit. uind. magis est vt dicamus, id ex natura seruitutum descendere, quod sint indiuiduæ, ideo cum in sui persona stipulatio integra vtilis sit, quando sibi & alteri seruitutem stipulatur. d. l. si mihi & Titio. nihil mirum est si adiectio extranei superuacua sit, cū ei quærere non poßit, & cum indiuidua sit, totam sibi quærit. Quod si communi fundo stipuletur, alteri socio quoque stipulatur, cui non potest, & cum seruitus diuisionem non recipiat, ei tradi, qui seruitutem stipulatus est, non potest, quin socio quoque data videatur. l. si unus. de ser. rust. præd. in cuius personam stipulatio concipi non potuit, adiectio itaque socij utilem reddit stipulationē, extranei autem superuacua est.

2 *† item socio inuito alteri non licet quidquam facere in re communi. l. parietē. l. in re communi. ff. de ser. vrb. præd. l. quidam liberis. l. fistulam. & l. seq. l. sed si inter. in*

prin.& §.1.l.eos.ff.eo.l. an vnus ex socijs.ff. si ser. vind.l.Sabinus.communi diuid. Quibus obstare videntur.l.si ædes.ff. communi diuid. d.l.quidam Hiberus.§.parietem.et.l.fistulam. §.iuxta.ff.de ser. vrb. l.cum duobus. vel.l.si fratres.§.item mela.ff.pro socio.l.si ædibus.l. inter quos.l.in reficiendo.ff. de damno infec.l. si vt proponis.C.de ædif.priuat.l.cum duobus. §.idem respondit.ff.pro soc.l. vel quod.l.si plures.& l. sunt personæ. ff. de relig. & sumpt. fun. quæ ita generaliter separanda sunt: nam aut quis in re communi aliquid facit. quod neque societati nocet, neque eam conuertit ad alium vsum quam sit destinata, & inuito socio potest.argumento.l.arboribus. §. nauis.ff. de usufruc.& iuribus supra proximè adductis. Sed singulis respondendo.ad.l.parietem. nō pt test socius inuito socio reficere, aut demolir, ultra quā refectione, aut demolitione sit opu. d.l.si ædes communi diuid.quo sensu est exadienda.l.Sabinus.ff.eo. Bal. cons. 37. num 4. vol.5.l.in re communi. ibi si non toti societati prodest.de ser. vrb.principium autem eiusdem legis, nempè, socio ius non competere quīquā

scere,

facere,neq. aliũ posse prohibere.i.iure seruitu tis nõ posse intelligẽdũ est,ut ratio ibi adducta indicat,quod res sua nemini seruiat.ex quibus nobis innotescit,primã lecturã esse ueriorẽ in l.si fistulæ.ff.de ser.urb.uidelicet,quod iure ser uitutis ædibus meis iunctæ essent fistulæ, quo casu si mihi damnũ dederint, actione in factũ agendum esse. Pompon.ait:incrustationes autem si non noceant socio, possunt etiam prohibẽte eo fieri.l.quidam Hiberus.§.parietem.ff. de ser.Vrb. quod apertius indicat. l. fistula.§. iuxta.ibi, Si modo non impediat refectionem communis parietis.uel etiam si res ad id sit cõparata,socio prohibente pro socio agẽdum est. l.cum duobus.§.item mela.ff. pro socio. d. l. si ædibus.l.inter quos.& l.in reficiendo.de damno infec. Cogitur præterea socius contribuere pro portione sua,si uelit socius communem parietem reficere, modo tamen id utile sit societati.d.l.si ut proponis.C.de ædif. priuat.d.l.cũ
3 *duobus.§.idem respondit.ff pro socio. † fauore etiam religionis, utitur socius inuito socio re communi, ad alium usum quam sit destinata. d. l. sunt personæ.ff. de relig. & sumpt. fun.*

nam

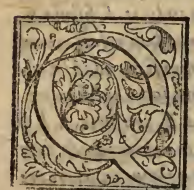
nam propter publicam utilitatem stricta ratio aliquando insuper habenda est.

Nunquid sententia lata aduersus vnum ex socijs, noceat cæteris.

Cap. VI.

2 *Bart. sententia in .l. si de communi. ff. si seruit. vind. improbatur.*

3 *Prætextu collusionis res iudicatæ retractantur.*

VONIAM si unus ex socijs compromittat, & arbiter aduersus eũ pronũtiet: socio nocere certum est. l. si duo. ff. de recep. arbitr. dubitatum fuit, nunquid idem in sententia dicendũ foret: nam cũ sententia pro eo fertur, cæteris socijs prodest, ita illud quoq. suaderi facilè potest, ut obesse poßit. l. loci corpus. §. si seruitus. ff. si seruit. uind. quod ita demum obtinet, si nulla culpa socij intercesserit. l. si de cõmuni. ff. si seruit. uind. præsertim si non sit aliquid quod poßit socio imputari,

quod

quod contingit, cum ex electione societas contracta est cum socio negligente. §. fin. Instit. de societ. nam si quis non ex uoluntate sua, sed casu, eo quia seruitus cõmuniter pluribus relicta sit, in societatem inciderit, aliud respondendum est, ideo si culpa sua litem perdat socius cæteris non nocet. l. de illo. l. ideo. ff. pro socio. imo si nec culpa quidem socij, contra quem calculus positus est intercesserit, cæteros afficit. l. supra. §. Caßius. ff. de aqua plu. arcen.
2 *† Bart. tamen contra sensit in. l. si de communi. ff. si seruit. uind. distinguens dolum & culpam, in dolo indistinctè admittit, sociorum præiudicium non posse sententiam reuocare, in culpa non item, si modo culpa sit huiusmodi, ex qua cæteris non obligetur socius qui culpam cõmisit: quia tunc idem quod in dolo statuendum putat. Bart. ea ratio mouit, quod cum socius obligetur ex suo facto consociis suis, aduersus eum agendum erit, non autem reuocandæ res iudicatæ quod probare non possum. Nam & si teneatur cæteris sociis is qui culpa sua litem perdidit, & poßint agere aduersus eum cæteri communi diuidundo, tamen ob id eos sententia*

non afficit aduersus socium lata. d. l. supra. §. apud ferocem. & §. seq. ff. de aqua plu. arcen. quid enim si is soluendo non esset, qui culpam commisit. & illud me magis mouet aduersus Bart. qui voluit non nocere socijs sententiam quando illis consultum nō est aduersus socium: quia ex culpa non obligetur, quo casu existimo cæteris nocere. d. l. supra. §. Cassius. datur enim actio communi diuidūdo socio qui litem perdidit, si huiusmodi culpa non intercesserit ex qua obligetur alijs socijs. §. fin. inst. de socie. & cum potuerit ita gerere socius, non possunt cæteri eius factum improbare. d. l. si duo. de recept. arbitr. Hinc etiam manifestius constat Bart. error, quod dolum socii, socijs nocere noluit, intercedente socii collusione. vt in specie d. l. si de communi. verum non animaduertit, incidisse se in notissimos iuris terminos. †
3 *cum prætextu collusionis res iudicatæ retractentur. toto titulo de col. detegen. sententia, itaq. vel culpa, vel dolo socij lata, sociis non præiudicat. in societate præsupposita.*

Vtrum

Vtrum vicinus posſit ita re ſua vti vt vicino noceat, & de ſeruitute altius tollendi. Cap. VII.

2 *Dominus poteſt ad uſum familiæ ſuæ ignem facere, & ſi uicino noceat ſec. Bart. quod non probatur.*
3 *L. pen. ff. de iniur. explicatur.*
4 *Aliquando non licet domino quidquam in ſuo facere, quod vicino noceat, & ſi nihil immittat in alienum prædium.*
5 *Prætorium quid ſit.*
6 *Exemplum ſeruitutis altius tollendi.*
7 *Cuia. correctio ad l. Imperatores. ff. de ſer. urb. præd. non admittitur.*

1

I plures eandem pro diuiſo rem poſſideant, uel corpus, quo caſu plures res exiſtimantur. l. ſi quis duas. §. ſi quis partem ff. communia præd. an poſſit ita vnus in ſuo facere, vt vicino noceat, agitari ſolet. Vt ſi quis dominus ſit partis inferioris domus, an poſſit ita in ſuo ignem facere, vt fumum im-
2 *mittat in ſuperiores ædes. † qua in re extat Bart.*

Bart. sententia: in. l. sicuti. §. aristo Cerelio Vitali. ff. si seruit. vind. ita existimantis: posse dominum ad vsum consuetum familiæ suæ in suo ignem facere, & si fumum ad superiorem ædium dominum trasmittat, nisi id ēt iniuriæ causa faceret, aut supra vsum, quo casu ex sententia Bart. non licet in suo facere, ita vt vicino noceat. in hanc sententiam inuexit Bart. l. pen. ff. de iniur. iuncto. d. §. aristo. Ego Bart. opinionem probare non possum. cum Vlpian. in. d. §. aristo. responderit, non licere domino partis inferioris, immittere fumum in superiora ædificia, nisi seruitus huiusmodi sit īposita. si seruitus est hæc; non poterit dominus partis inferioris fumum immittere, in superiorē partem. sicut nec superiori, in inferiora ædificia immittere aquam licet fumi autem sicut aquæ immißio est, ideo agi potest, ius illi non esse, id ita facere, sicut nec etiam potest quis ita in suo lapidem cædere, vt in meū fragmenta cadant. d. §. aristo. l. fistulam. ff. de ser. urban. l. statuas. C. de relig.
3 *†. Neque sententiæ nostræ Iulianus refragatur. in. d. l. pen. de iniur. quæ Bart. in diuersam sententiam induxit: nam & si neget*
ibi

ibi, iniuriarum actionem ei competere, aduersus eum qui ex superiori parte domus in inferiorem immitit, aut contra, si iniuriæ causa ita non immittat, non tamen negat quominus posit, is in cuius partẽ immittitur, agere, ius non esse illi id ita facere, quod Vlpian. probat. Nam iniuriarum actio non datur, vbi animus non intercessit iniuriæ inferendæ. l. si non conuitij. C. de iniur. l. illud relatum. §. sanè. ff. eo. Sed agendum erit propria actione, hoc est confessoria, aut negatoria. sicut in cæteris seruitutibus uindicandis, pro quibus iniuriarum actio non datur, & si quid contra ius seruitutis aut libertatis sit factum, nisi id iniuriæ causa fiat. d. l. pen.
4 *† Hæc tamen ita perpetua non sunt, vt aliquando, & si seruitus non debeatur, & nihil etiam in alienũ immittatur, tamen non liceat domino in suo facere, quod uicino noceat l. fin. §. fin. C. de ser. & aqua. & ideo in prædijs rusticis, non licet in suo ædificare, si id noceat prætorio uicini. l. 2. ff. de ser. rust. præd. & hoc ita, propter fructuum utilitatem constitutum est. d. §. fin. ideoque neque prætorio vicini nocere potest vicinus altius tollendo: quia in eo*
fructus

fructus, & res aliæ necessariæ reponi solent.
5 *l.nulli.C.de officio rect.prouinciæ.† Prætoriũ autem sec. Alciat. Parerg.iur.lib. 4. cap. 12. dicitur domus patrisfamilias, quam ruri separatam ab operariis habet. Bud. uide in. l. videamus.ff.locati.†*
6 *Qua in specie elegans patet exemplum seruitutis altius tollẽdi, de quo.dd. ut retulit Coras.in.l.1.num.6. ff. de seruit. & alii alibi paßim plurima effuderunt non ualde probabiliá, cum illud generale sit, vnicuiq. in suo licere altius vsque ad cœlum ædificare. l.altius.C.de ser.& aqua.l.cum eo & .l. Imperatores.ff.de ser.urb.præd.†*
7 *quam Cuia.lib.1. obser.cap.4.ita corrigendam censuit.& loco. Nulli, ait Luminum, esse legendum.quod mihi non probatur. Cum nullius Codicis auctoritate nitatur, ideo non ita facile ab eo iure recedendum est, quod diu obseruatum fuit.l.in rebus.ff. de const. principum. Ratio illa eum ad correctionem induxit.quod nemo unquam dubitauerit, licere domino ædificia sua altius tollere.quod si admittatur, & illud quoque fateri nos oportet.l.altius.C. de ser. & aqua. cum similibus, eodem morbo laborare. Præterea*

neque

neque ita est de indubitabili, vt constat ex his quæ diximus, quod non semper liceat altius tollere, quod in areis potissimum locum habet, de quibus etiam agit ibi Papirius, & si loquatur quando dominus areæ in ea ædificat, tamen quia vicinus non potest ita ædificare, vt vsum areæ impediat, quæ alterius sit, ideo ne inæqualis esset eorum conditio, dubitabatur ẽt an ius competeret ei qui aream habebat, ita in ea ædificare, vt vicino insulæ domino nocere posset. nam cum introducta sit seruitus altius tollendi. l. 1. ff. de ser. vrb. præd. §. æquè. inst. de act. ergo non semper dominis licet, sua ædificia altius tollere, etiam si seruitus imposita nõ sit. ideo qui luminibus uicinorum officere, aliud ue contra eorum commodum facere volet, sciat se formam, ac statum antiquorum ædificiorum, custodire debere. l. qui luminibus. ff. de seruit. urbanorum præd. ergo etiam citra seruitutis impositionem, quandoque non licet dominis altius ædes tollere, quo casu si conuentum fuerit inter nos, vt liceat mihi altius tollere, seruitus erit altius tollendi. nam eo casu quo ne altius tollantur ædes seruitus

 imposita.

imposita est. Si inita deinde inter eos conuentio sit vt altius tollere liceat, ius seruitutis aliquod non cōstituitur, sed pristinam libertatem ædes potius recipere dicuntur: neque enim ita ædes meæ seruire dicuntur vicinis ædibus, et si vicinus possit ædes suas altius tollere, sicut ego possum. neque ea seruitus altius tollendi dicitur, quæ cogat aliquem altius tollere, cum ea nō sit seruitutum natura, ut faciat aliquid qui seruitutem debet; sed uel vt non faciat aliquid vel vt patiatur fieri. l. quoties. §. seruitutum. ff. de seruit. l. 2. ff. de ser. rust. præd.

Quare proprietarius, etiam consentiente fructuario, non possit seruitutem imponere. Cap. VIII.

2 *Seruitus seruitutis esse non potest.*
3 *Fructuario seruitus deberi non potest.*
4 *Proprietarius utiliter seruitutem constituit si non fiat deterior conditio seruitutis.*
5 *Et fauore religionis.*

VM certo iure vtamur posse socium socio consentiente seruitutẽ imponere communi fundo.l. per fundum.ff. de ser. rust. præd.l.fin.ff. communia præd. & liberum sit iuri pro se introducto renuntiare.l. apud.§.quæsitum.ff.de except.dol. quod & in fructuario specialiter constitutum est.l. cum fructuarius.ff.de vsufruc.mirantur interpre-
1 *tes, † Cur proprietatis dominus, etiam consentiente fructuario, non poßit seruitutem imponere.l.sed si quid inædificauerit.de vsufruc.in §.fin.id aliqui ea ratione ita constitutum volunt:quia non habeat proprietarius integrum ius ea de re statuendi, cum illi vsusfructus desit. nemo autẽ potest fundo seruitutem imponere, nisi qui dominus omnino est.l.1.ff.cõmunia præd.neque consensus fructuarij, plenũ dominium transferat hac in re. quod mihi non probatur. Quia nec socij plenum dominium singuli habeant.l.parietem.ff. de ser. vrb. eis tamen consentientibus seruitus imponi potest.*

 d.l.fin.

d.l.fin.communia præd. Præterea etiam si deterior fructuarij conditio non fieret, ea ratione seruitus imponi non posset.quod falsum est. l.nisi qua.de vsufruc.illud non inficior, obligationem personalem ortam esse, cum & is promittere seruitutem possit qui fundum non
2 *habet.l. hæredes. §. an ea stipulatio. ff. famil. hercis.† Quamobrem ego id ex eo pendere puto, quod seruitus seruitutis ipso iure constitui, etiam volente domino nequeat.l.1. ff. de usufruc.leg. ideo nec vsusfructus, viæ, itineris, actus legari potest.quod si imponeretur seruitus ei fundo, cuius vsusfructus alienus est, cum vsusfructus sit seruitus, esset cõstituere vsum seruitutis, quod ipsum ius non admittit.l. cum essent.§.per plurium.ff.de ser.rust.præd.cum seruitutes aut hominum, aut prædiorum sint.*
3 *l.quoties.ff. de ser. non seruitutum seruitutes. † ideoq. & fructuario seruitus deberi non potest.l.1.l.vtifrui.§.vtrum.ff.si vsusfruc.pet. & iter quod fruendi gratia fructuario præstatur, seruitus non dicitur.l. 2. §. rectè. ff. si ser. vind.nam cum prædium non habeat fructuarius, seruitus ei prædiorum deberi non po-*
test.

test. l.1.ff. communia præd. † Sed inquiet ali-
4 quis semper illud remanet, posse proprietariũ seruitutem constituere, modo ne deterior fructuarij conditio fiat. d.l. nisi. de usufruc. quo casu, erit etiam seruitus seruitutis, quod non admitto, cum proprietatẽ duntaxat respiciat, non usumfructum, in quo nihil constitutum est nihilque ad usumfructum constituta seruitus pertinet, ideo seruitus seruitutis non est. sed proprietas ipsa est, quæ seruitutem debet, ut exemplo ibi declaratur. † Fauore tamen religionis, hoc casu, stricta ratio iuris insuperhabenda est. l. locum. ff. de usufruc. Itaque sicut fructuario seruitus deberi non potest, ita nec debere poterit.

An hodie seruitus aquæ hauriẽdæ, vel ducendæ, ex quocunque loco concedi posit, & si perpetuam causam non habeat. Cap. IX.

1 *Qui aquæ haustum ex flumine publico concedit nihil agit nisi iter cedat. secus in fonte priuato & quare.*

2 *Hodie non tantum ex capite, sed ex quocunque loco constitui solet ius aquæ hauriendæ, vel ducendæ. & de sententia. l.2. ff. communia præd. (uidenda.*

3 *Aqua ex flumine publico pro modo possessionum est di-*

1

VI, aquæ haustum ex flumine publico concedit nihil agit, nisi iter quoque cedat, aliud, si ex fonte priuato conce datur haustus, cum & iter concessum censeatur. l. 3. §. qui habet. ff. de ser. rust. præd. nã qui ex re sua seruitutem, aut aliquid aliud con cedit, censetur ea quoq. cõcessisse, sine quibus concessio elusoria redderetur. l. si iter. de ser. l. 2. §. rectè ff. si ser. uind. l. refectionis. ff. com munia præd. l. 2. ff. de iur. omnium iud. qui verò haustum ex flumine publico cedit, quoniã id vnicuique ipso iure competit, nihil agit. l. vnica C. de thesaur. lib. x. l. Imperatores. ff. de priuil. cred. neque via concessa censetur fundi priuati, hoc casu, sicut in superiori, haustu concesso, quia ad publicum flumen, publicus quoque pateat aditus, ideo non dicitur antecedens necessarium iter priuatus, ad flumen publicũ, sicut in flumine priuato, ex quo aquæ ductus cõcedi potest, si habeat perpetuam causam. l. foramen. §. omnes. ff. de ser. vrb. præd.

ideo

ideo neque ex lacu, neque ex stagno concedi, aquæductus potest, si aquam viuam non habeant. sicut nec locum habet interdictum de fonte, in quo & illud exigitur vt habeat perpetuam causam. l. 1. §. hoc interdictum. ff. de
2 *fonte.* † *& hodie non tantum ex capite ipso, sed ex quocunque loco cõstitui solet, ius aquæ hauriendæ, vel ducendæ. l. seruitus. ff. de ser. rust. præd. si habeat perpetuam causam alias ipso iure seruitus non consistit, & si eum prætor tueatur, qui hoc ius possedit. l. 2. ff. communia præd. cuius sensum etiam maximi iuris interpretes ignorarunt. Ideo autem seruitus ipso iure non consistit, quia perpetuam causam non habet, flumina enim interdum exiccãtur, quod maxime in priuatis contingit. l. 1. §. fluminum. ff. de flum. sicut aqua quæ in castello cogitur, perpetua non est, ideo ipsum ius seruitutem non admittit. d. l. foramen. §. omnes. ff. de ser. vrb. si verò perpetuam habeat causam ipso iure, non tantum ex capite, aut fonte, sed ex quocunque loco hodie seruitus ipso iure constitui potest. d. l. seruitus. cuius argumento fortè labeo existimauit, posse me ex meo aquæ du-*

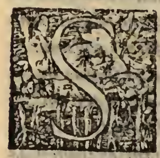
ctu, cuilibet vicino commodare. vt Pompon. retulit in. l. ex meo. ff. de ser. rust. præd. & si procul. contra senserit, vt ne ad aliam fundi partem aquam ducere possim, quam ad eam, ad quam seruitus adquisita sit, cuius sententia a Pomponio probata est; non eo quod nō liceat ex quocunque loco, huiusmodi seruitutem constituere: sed quia mihi non liceat vti aqua, nisi quatenus mihi concessa est, & ad vsum prædij mei. d. l. ex meo. & l. ergo. ff. de ser. rust.
3 *præd.† si quis verò aquam ex flumine publico ducat, pro modo possessionum ad irrigandos agros diuidenda est, nisi proprio quis iure plus sibi datum iri debere ostenderit. l. Imperatores. ff. de ser. rust. ita tamen aqua ducenda est, vt id sine alterius iniuria fiat. d. l. Imperatores. & si aquæductus per Principem concessus sit. l. 2. §. si quis a Principe. ff. ne quid in loco publico.*

Vtrum seruitute legata, electio ad heredem, aut legatarium pertineat.

Cap. X.

2 *Hæres*

2 *Hæres censetur minus grauatus quam fieri posit. amp.*
3 *Quo casu electio seruitutis legata ad legatarium pertineat.*
4 *Semel seruitus electa mutari non potest per legatarium secus in dominis.*

1

I seruitus alicui legata sit agitari solet, nunquid electio legatarij sit, an vero hæres possit pro arbitrio, per quam fundi partem uelit, seruitutem cōstituere. & ex communi Doctorum sententia relatū est. per Cepol. tract. de seruit. cap. 23. testatoris voluntatem esse seruandam si de ea constet. l. planè. §. si ita Titio. ff. de leg. 1. l. Lucio, Titio. ff. de leg. 2. l. si ita relictum. §. fin. de leg. 2. l. si via. ff. de ser. rust. præd. quod & in contractibus locum habet, quando de mente eorum constat. l. plerunque. in fin. ff. de iur. dot. l. si sic stipulatus fuero per te non fieri. ff. de uerb. oblig. Quod si mens seruitutem constituentis incerta sit, separandos putant contractus, ab ultimis uoluntatibus; in illis, electionem ad debitorem in his, ad legatarium pertinere volunt. Ego

contra

contra puto. Primo argumento communis Doctorum sententiæ. quod valeat argumentum de contractibus, ad vltimas voluntates, vbi nõ inest diuersitatis ratio. late Euerard. in suo tract. argumentorum, sed nullam adducunt rationem diuersitatis hac in re, imo id multo magis in hærede locum habere fateri cogimur.
2 *† cum hæres censeatur minus grauatus quam fieri poßit. l. si seruos. §. qui Margaritam. ff. de leg. 1. l. unũ ex familia. §. si rem. ff. de leg. 2. Quod adeo verum est, vt etiam legatum inualidum interpretari poßimus. Crau. conf. 32. nu. 3. ex. l. meuius. ibi, sanè constitutio Principis. de leg. 2. idem. conf. 167. num. 14. in dubio igitur electio, ex verisimili mente testatoris potius ad hæredem quam ad legatarium pertinebit: Cum & si tempus in testamento adiectũ sit, in dubio, hæredis gratia adiectum censeatur. l. si ita relictum. §. pegasus. de leg. 2. igitur & seruitute simpliciter per fundum legata, in hæredis arbitrio potius, quam legatarij positum erit, per quam fundi partem seruitutem constituat, si modo nulla captio hæredis intercedat, aut fraus legatario fiat. vt expresse constat.*

ſtat.ex.l.ſi via.ff.de ſer.ruſt.præd.qua non interueniente,non poteſt eligere ſeruitutem legatarius. l. ſi cui. ibi,non enim. ff. de ſeruit. debet enim fieri minore ſeruientis fundi detrimento,& conſtitui ciuili modo.
3 *† eo igitur casu duntaxat electio ad legatarium pertinet, quoties non fuit bona fide per hæredem conſtituta,quod ſi diſſentiãt,tunc arbiter dandus eſt qui viam conſtituat.l.certo generi.§.1. verſ. & ſi iter.ff. de ſer. ruſt. præd. quod ſi electio ſeruitutis ex legatarij arbitrio penderet, (vt uolunt interpretes) non daretur arbiter, qui ſeruitutem conſtitueret.d.l.planè.§.ſi ita Titio.de leg.1.& l. Lucio.de leg.2.ex quibus nititur,communis Doctorum ſententia.cum in illis caſibus ex mente teſtatoris,electio legatario competat,ideo locus non eſt coniecturis. vulgata.l.continuus.§.cum ita.de uerb.oblig. Neque abhorrent hæc a traditione Coraſ. in l.ſi cui.num.6.ff.de ſeruit.quem poſt hæc ſcripta uidi. porrò arbiter non datur, quando ex mẽte teſtatoris, totus ager ſeruituti obnoxius eſt, in quo nihil facere poteſt dominus quod ſeruituti ſit impedimento. d. l. certo generi.§.*

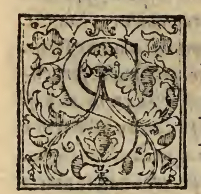
1.ff.de

1.ff.de ser.rust.præd l. nam satis. §. cæterum. 4 ff.quemadmodum seruit.amit. † Semel autem *electa via, aut directa, ea ire agere debet, neque amplius mutandæ eius potestatem habet. d.l.si cui. vers. verum. & d.l.certo generi. §. 1. & ita sumenda sunt verba Pauli in.l. si mihi, de ser.rust.præd. Dominus autem variare potest, si id sine incommodo legatarij fiat. l. 2. §.pen.ff.de relig. ex quibus aduersus receptam dd. sententiam concludo, in dubio hæredi potius, quam legatario, ex mente seruitutem legantis, seruitutis eligendæ facultatem competere. d.l.si via. cum possit & semel impositam seruitutem mutare. etiam ex communi Doctorum sententia si nulla captio legatario fiat, neque eius incommodo. facile enim quod nemini nocet, & alicui prodest, etiam contra strictam rationem disputandi, concedi solet. l. in summa. §. item Varrus. ff. de aqua plu. arcenda.*

Vtrum is qui non potest seruitute vti, intra tempus legitimum, ipso iure seruitutem amittat. Cap. XI.

1 *Vsus*

1 *Vsus seruitutes conseruat.*
2 *Non ualenti agere non currit praescriptio. tam in rebus corporalibus quam in incorporalibus. & num. seq.*
3 *Quomodo pereant seruitutes non utendo.*
4 *Alluuio transfert dominium rei & adimit.*

1
ICVT seruitutes usus potißimũ tuetur. l. usu. cum .ll. seq. ff. quemad. ser. amit. siue dominus, siue alius suo nomine utatur. l. 3. §. uti. ff. de itin. actuque priuato. neque quicquam interest utrum iustè, necne poßideat, aut malæ fidei possessor sit. l. licet. & l. qui fundum. ff. quemad. ser. amit. Nam satis est fundi nomine itum esse. l. nam satis. ff. eo. ut interdictum seu utilis actio, fundi domino competat, uel ei qui fundum habet. l. fin. eo. si suo iure uti se crediderit, ita & non utendo pereũt. l. fin. C. de ser. l. si sic. ff. quemad. ser. amit. quod tamen in itinere sepulchro debito, locum non habet. l. iter. ff. eo. ex quo magis confirmatur regula contraria. l. 1. in fin. ff. ad municip. Ideo & si sine facto meo casus contingat, ex

quo

quo ita impediatur seruitus, ut ea uti non possim ipso iure extinguitur ut si locus per quem uia, aut iter, aut actus debebatur, impetu fluminis occupatus sit, & tẽpus præterierit, quod ad amittendam seruitutem sufficit, ipso iure seruitus perijt, & si eam renouare cogẽdus sit. l. si locus. ff. quemad. ser. amit. l. unus ex socijs. §. si fons. & l. seq. ff. de ser. rust. præd. scrupulum tamen iniecit Accurs. & cæt. in. d. §. si
2 *fons. † quod constitutum sit, non obesse ei præscriptionem, qui neque in agendo sit negligẽs. l. 1. §. fin. C. de annal. except. ideo neque uideri amisisse eum seruitutem, qui ea constituto tempore, sine culpa sua, uti non potuit quod eò illos*
1 *inuexit, ut separandam putauerint, præscriptionem seruitutũ, a præscriptione rerum corporalium, in quibus exigitur titulus, bona fides, possessio, & negligentia non petentis. in seruitutibus autem, ex eorum sententia, sufficit eum seruitute nõ usum, qui sibi seruitutem*
3 *deberi asserit. † quod ego ita generaliter non admitto, nam seruitutes quorum libertas vsucapi potest, vt sunt seruitutes urbanorum prædiorum. ita demum non vtendo pereunt, si simul*

mul earum libertas usucapiatur. l. 4. §. libertatem. ff. de usucap. l. hæc autem iura. l. si ædes. §. libertas. ff. de ser. urb. l. si quis alia. §. si cum ius. ff. quemad. ser. amit. rusticorum itaq. prædiorum seruitutes, non utendo amittuntur, urbanorum si earum libertas usucapiatur, ideo facto eius qui seruit opus est, in aliis, sufficit si is cui debetur seruitus non utatur: non enim uidetur potuisse libertatem ædium suarum usucepisse is, qui ius tuum non interpellauit. d. §. si cũ ius. at in rusticis cum prædio dominus fruatur liberè, uidetur ius eius cui debetur seruitus continuò interpellare: ideo per non usum amittuntur. differunt præterea, quia in his seruitutibus, in quibus libertatis usucapio exigitur tẽpus quod prodest ad usucapiendum domino, nõ prodest ei qui in eius locum succedit. d. l. si ædes. §. libertas. de ser. urb. in his autẽ quæ non utendo pereunt, tempus quo usus non est fundi dominus, nocet ei qui in eius locum successit. d. l. si quis alia. §. 1. ff. quemad. ser. amit. eleganter de hac re Cuia. tradit. in. l. 4. §. libertatem. ff. de usucap. quæ adieci ad improbandam dd. distinctionem. Neque enim ob id ipso iure extin-

extinguntur seruitutes præscriptione, quod is vsus non fuerit, cum eius negligentia non intercesserit, sicut nec in rebus corporalibus, quas, quo ad hanc rem pertinet, separandas non puto: nam in illis æquè atque in his, non valenti agere, non currit præscriptio. itaque dicendum puto, non vi præscriptionis tantum extinctam seruitutem ipso iure fuisse, cum cõstet eum non fuisse negligentem, nec præscriptio exigatur. ideo non obstat quod non valenti agere non currat præscriptio cum non utendo pereant, nec vlla præscriptio currat. sed cum id ita contingat, quia fons exaruerit, vel ex ui alluuionis, quæ vti valet ad dominium transferendum, ita & adimendi dominij potestatem habet. §. præterea. inst. de rerum diuis. extincta itaque seruitus est alluuione. d. l. si locus. sed quoniam id sine culpa amittentis euenit cessante causa, propter quam vti seruitute non potuit, idest alluuione. et si seruitus fuerit extincta et nõ usu & legitimo, tẽpore iusta tamẽ ex causa restituitur. d. §. si fons. & l. seq. l. 1. §. si quis. ff. de itinere. actuque priuato. tempus autem amittendarum seruitutum, difinitũ

est,

est, in. l. pen. C. de ser. & aqua. Itaque illud generale est, non currere praescriptionem, si quis experiri & docere de iure suo non possit, non minus in rebus incorporalibus, quam in corporalibus.

Quae actio confessoria sit, quae negatoria, quis partes petitoris, quis possessoris sustineat. nunquid vsus triginta dierum sat sit. Cap. XII.

1 *Quomodo differat rerum corporalium a seruitutum vindicatione.*

2 *Quomodo legendus sit. vers. sane. in. §. aeque. inst. de act.*

3 *Accur. opinio improbatur.*

4 *Quis possessoris partes sustineat.*

5 *Vsus triginta dierum solus possessorem non constituit aduersus Bart.*

6 *Qui petitoris partes sustinet debet de iure suo docere quicquid Doctores uelint.*

1

EI vindicatio non tantum rerum corporaliũ, sed & seruitutum ipso iure datur. §. omnium. & §. seq. inst. de act. & toto tit. ff. si ser. uind. differt tamen haec ab illa,

 quia

quia nunquã illa poßessori datur, quipe cum sufficiat ei quod poßideat. l.1.§.interdictum. ff. vti poßidetis. hæc verò quandoque posseßori datur, ideo duplex est confessoria, & negatoria.† itaque in.d.§.æquè.vers.sanè,pro
2 *bo magis Iacobi Cuia. emendationem in not. ad inst.in d.uers.ut ita legatur sanè (hoc vno casu.) Nam si vnus esset casus in controuersiis rerum corporalium,quo possessori actio daretur per quam negaret rem ad alium pertinere non ita generaliter scriptum fuisset in.d.§. æquè.& in.d. §. interdictum. nunquam vltrò possessori actionem dandam. præterea verisimilius à Iustin.expressum fuisset, aut saltem locum designaßet, si casus ibi comprehensus non fuisset. sed cum nullus sit, nec hactenus potuit ab interpretibus reperiri, qui quot quot de hac re locuti sunt nouũ casum cõminiscũtur. cum tamen expressum sit ibi, & in lib.ff.in.l. & si forte.§.sciendum.ff.si seruit. uind.ut tra*
3 *dit Gouea.lect.var.lib.1.cap.41.† Confessoria autem, a negatoria, non ex verbis affirmatiuis aut negatiuis cognoscitur, vt voluit Accur. in.d.§.æque.vers.tollendi. sed si quis seruitu-*

tem

tem sibi deberi asserat, confessoria experiri eum recte dicemus, & si contendat ius tibi nõ esse altius ædes tuas tollere, si modo id tibi competere neget, quia sibi seruitutem deberi intendat quod si ita experiatur, quia suum prædium seruituti obnoxium neget. ut in casu.l.2.ff.de ser. rust. præd. & similibus, negatoria rectè eũ experiri existimabimus. l. 2. l. si quãdo.§. cum in domo.ff. si ser. vind. & negatoria etiã actio, cõtraria appellatur.l. sicuti.ff.eo. in qua idem & iuris possessor, & petitor dicitur.l.et
4 si forte.§.sciendum. si ser. vind. † Possessoris autem partes sustinere eum dicemus, aduersus quem aliquid circa seruitutem innouatum est. vt si is qui liberas ædes habebat depressas, voluerit altius tollere. Et prohibitus fuerit, ex hac innouatione dicetur possessor is qui prohibuit non illud in præsentiarum tracto, an iusta vel iniusta possessio sit, quod si patiente eo cui seruitus debebatur, innouatum sit, aut ædificatum, ædificans possessor effectus erit.d.§.sciendum. Item in seruitute tigni immittendi, is possessoris partes sustinebit, qui seruitutem sibi de... ri contendit, si tigna immissa sint. quod si nõ

sint immissa, is possessoris partes sustinebit, qui negat se seruitutem debere, siue agat, siue cõueniatur. l. sicuti. §. sed si quæratur. ff. si ser.
5 *vind.* † *Quod si neque innouatum sit aliquid, neque immissum, quod arguat seruitutis possessionem, vsus possessorem faciet eum, qui neq. ui neque clam, neque precario saltem triginta diebus vsus eo anno seruitute fuerit. l. 1. ff. de itin. actuque priuato. ex quibus constat falsam esse Bart. traditionem in. l. sicuti. §. sed si quæratur. num. 3. vers. quædam sunt seruitutes. ff. si ser. uind. neque enim sufficit, ut quis probet usum triginta dierum, ut ipse asserit. sed neq. ui, neque clam, neque precario usum se doceat necesse est, & ut id etiã iure suo fecerit. d. l. 1. §. Iulianus rectè ait. l. fin. de itinere actuq. pri*
6 *uato.* † *Ex quibus sequitur, quicquid dicant dd. in. l. si prius. ff. de no. op. nunt. ut is qui petitoris partes sustinet, de iure suo docere necesse habeat. l. si prius in fin. ff. de noui oper. nunt. sicut in rebus corporalibus uindicandis, traditum est, in l. in rem actio. ff. de rei uind. &. §. omnium. inst. de act. Iniquum enim esset, partes possessoris sustinentem, cogi de iure suo do*

cere:

cere:cum explorati ſit iuris, in dubio pro poſſeſſore pronuntiandum.ideo rem uindicare cu pientibus conſulitur, ut antequam ad agendũ procedant, animaduertant an aliquo interdicto poßint poſſeßionem adipiſci.l.is qui deſtinauit.ff.de rei uind.neque in uerſ.ſanè.inſt de act. ideo dictum eſt, poſſeſſorem actoris partes ſuſtinere, quia cogatur probare: ſed quia poſſeſſor ſit, & ad iudicium prouocare poßit. quod in controuerſiis rerum corporalium, tra ditum non eſt, quo caſu non datur actio poſſeſſori, per quam neget rem actoris eſſe, (ſanè iniquum eſſet arctari ad probandum eum, qui ex poſſeßione habeat intentionem fundatam.] et cum illud eorum fauore introductum ſit, in eius odium retorqueretur. præterea hunc ſenſum ſuadet.d.l.& ſi fortè.in.§.ſciendum.ff ſi ſer.uind. ubi eſt caſus in .d. uerſ.ſanè relatus. Qui autem in poßeßione eſt, ſi ſeruitute uti prohibeatur, agere poterit etiam interdictis à Prætore propoſitis.de itin.actuque priu.& de aqua quot.& æſtiu.& ſimilibus, ſi uerò is qui prohibuit ne alter ſeruitute uteretur, ſui pote ſtatem non faciat, ne ſecum agatur, tunc Præ-

tor causa cognita iubere debet, bona eius poßi dere eum qui fuit prohibitus, qui non ante ea remittet, quam ius seruitutis cum omni damno, prohibens restituerit. l. is cuius familia. ff. si ser. uind. de cuius sensu late dd. tractant in. d. l. si prius. de no. op. nunt.

Seruitutes continuæ, aut discontinuę. Cap. XIII.

1 *De qua seruitute tractetur. in. l. foramen. ff. de seruit.*
2 *Iuris auctores sæpe improprie locuti sunt.*
3 *Seruitus quæ sit continua, quæ discontinua.*
4 *Seruitutes rusticorum prædiorum usucapi non possunt.*
5 *Aliud est seruitutes usucapi aliud longo tẽpore quæri.*
6 *Qui longa quasi possessione ius seruitutis nactus est, an titulum aliquem probare, aut allegare teneatur remißiue.*

ASON in. §. æquè. nu. 19. seruitutum alias habere causam cõtinuã, alias quasi continuam, quasdam discontinuam ait, quem multi ex nostratibus sequuntur.

Ego

Ego verò continuam habere possessionem, aut
1 *discontinuam didici: † Nam ea de qua Paulus in.l.foramen.ff.de ser.urb. non est quasi continua, ut ipsi uolunt, sed perpetuam causam habens. Cæterum eorum sententiam non probo, qui studio contradicendi Doctores nostros reprehendunt, cum seruitutum causam, aliam continuam, aliam discontinuā appellant; quod & ex Iureconsultorum responsis probatur, si causam pro possessione sumamus, (prout ab ipsis factum est.) quod & nos sequi oportet. l.*
2 *si quis intentione de iud. † neque tam magnum peccatum est, & si uerbo causæ impropriè usi fuerint familiaris doctrinæ causa: nā & apud ipsos iuris auctores, uoces non paucæ offenduntur contrariam, uel prorsus diuersam significationem habentes. ut in .l. si seruus. 34. ff. de usurp. & usucap. Insciente. pro sciente ponitur ut notauit Cuia. Item disiuncta pro cōiunctis, & coniuncta, pro disiunctis sumuntur, ut in .l. sæpè. ff. de uerb. signif. l. penult. C. de uerb. signif. l. generaliter. C. de inst. & subst. Tela, pro instrumento textorio accipi. obseruauit Gouea. in. l. si cui lana. de leg. 3. mens enim spe*

ctanda non uerba.l. non ideò minus.C. de hæred.inst.cum simil.† Continua itaque seruitus
2 est,cuius possessio ita cõtinua est,ut nullo tempore interpellari uideatur ex sententia Pauli in.l.seruitutes.4.ff.de seru. igitur quæ ex cœlo cadunt,cum ex naturali causa fiant, perpetuo fieri existimantur.ideo eius seruitutis possessio,continua dicitur. d.l. foramen. seruitutes autem,quæ propter earum usum hominis factum exigunt,discontinuæ dicuntur possessionis. quia non aliter quis illas possidere dicitur, nisi uel cum ipse utitur, uel alius suo nomine. d.l.seruitutes, ita autem continuo uti non potest,ut nullo momento possessio eius interpella
3 ri uideatur. † ideo seruitutes rusticorum prædiorum,cum sui natura intermissionẽ habeãt. nec olim poterant, nec hodie usucapi possunt. d.l.seruitutes. nam usucapio possessionem requirit.l.sine ff.de usucap.ideo & si cum ædificijs possint, per se tamẽ secus.l.si aliena. §.hoc iure.ff. de usuc.l.seruus.§.incorporales.ff. de adquir. rerum dominio urbanorũ autem prædiorum iura,olim usucapi poterant cum possessione retinerentur.l.seruitutes. ff. de ser.urb.

hodie

hodie autem non usucapiuntur prohibente lege scribonia.l.4.§.libertatem.ff.de usucap. Quæ et moribus recepta est.d.l.si aliena.§.hoc iure. ff. eo.quod innuit Paulus in .d.l.seruitutes.4. de seruit. & hoc idem in seruitutibus urbanorum obseruatur

4 *† aliud autem est seruitutes usucapi, aliud longo tempore quæri. l. cum hæres.ff.de diuer.& temp.præscrip.ut elegantissimè docet Ia.Cuia.in.d.§. libertatem.de usucap.& Coras.in.d.l seruitutes.4.num. 23. & seq.ff.de seruit.*

5 *† Qui diuturno usu, & longa quasi possessione ius seruitutis nactus est, nec titulum aliquē probare, neque allegare necesse habet ut ex Vlpiani sententia in .l.si quis diuturno.ff.si ser.uind.aliqui probāt.et si nō desint qui contrarium uerius existiment. in.l. seruitutes.4.ff.de seruit. ubi Coras. late num. 26. & sequent.*

An creditor conditionalis in possesionem mitti posit, & an cæteris creditoribus preferatur post misionem, & quare in venditione præferatur cui res tradita fuit secus in pignore.

Cap. XIIII.

4 *Si pluribus eadem res simul pignori data sit quis præferendus.*

1

I † quis sub die uel conditione pecuniā crediderit, interim debitore effecto suspecto, an in possessionem bonorum eius creditor mitti posit, ualde fuit cōtrouersum apud Accur. in. l. in possessionem. ff. ex quibus cau. in poss. eatur. quæ uulgo pugnare existimatur, cum. l. pen. eo. titulo illa enim, creditorem conditionalem in possessionem mitti posse probat, quod hac non admittitur. Accur. tamen in eius ultima solutione, earum legum sensum assecutus est sec. Cuia. nam ea quæ in possessionem creditorem mitti posse negat, ita est declaranda, hunc mitti non solere, ut posit bona uendere: neque enim creditori conditionali hoc permissum est. l. fulcinius. §. si in diem. ff. eo. sed tantum custodiæ, & rei seruandæ causa mittitur in possessionem. d. l. in possessionem. & l. cum unus. ff. de bon. auth. iud. posid.

2 *possid.† ideo nec etiam is cæteris creditoribus præfertur.l.qui autem.§.sciendum.ff. quæ in frau.cred.l.is cui.§.qui prior.ff.ut in poss.leg. quod secus foret, si quis ex causa iudicati, pro præsenti debito in possessionem mitteretur: cæteris enim creditoribus posterioribus præferẽdus est, ut.l.& si iure iudicatum.ff. qui pot. in pig.l.si decreto.C.eo. perinde enim est ac si pignus ex conuentione haberent, quibus ex cã iudicati pignus conceditur.l.1.& l.fin. C.si in*
3 *caus. iud.pig. cap. sit. † at explorati iuris est, ex conuentione pignus habentes, cæteris posterioribus præferendos. toto tit. qui pot. in pig. habe. & si posteriori res fuerit tradita. l. si prior.§.fin.ff.qui pot.in pig. quod tamen in uẽditione non obtinuit.l. quoties.C. de rei vind. cum inter vendentes agatur, ut dominiũ transferatur, quod sola conuentione transferri nequit.l.traditionibus.C. de pact. ideo ei quæritur res, cui prius tradita est. At in pignore, sola conuentione ius quæri creditori potest, & si propriè dicatur quando ad creditorem possessio transit.§.item seruiana. inst.de act. & .d. §.fin.ideo is præferendus est, qui prius de pignore,*

gnore, aut hypotheca pactus fuit. neque obstat l. 1. C. de ijs qui in priorum cred. loco. suc. vbi postremus creditor, cuius pecunia primus dimissus est, qui conuenit de hypotheca, praefertur priori, idest secundo. quia illud non ex ui conuentionis tantum fit. sed quia ex conuentione, & pecunia posterioris, primus dimissus est creditor, in cuius locum tertius successit. Secundus autem semper in eodem gradu stat. nec quidquã in eius praeiudicium fit, & si ex pecunia tertij qui sibi de pignore cauit, primus creditor dimittatur, aliter dicendum foret, si secundo fuisset vendita, neque enim tertius. hoc casu in locum prioris succederet: cum rem
4 alienam pignori acceperit. l. 2. ff. de pig. † quod si pluribus eadem res pignori data sit simul, pignus pro quantitate debiti datum censetur, & obligatur. l. si fundus. §. si duo pariter. ff. de pig. nisi in contrarium actum sit, vel duobus in solidum eadem res pignori data sit: quia melior erit causa possidentis, si creditor aduersus creditorem agat. l. si debitor. ff. de pignor. Aduersus extraneos autem, vnusquisque eorum rectè in solidum aget. d. l. si debitor. Si

verò

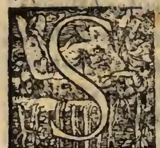
verò nihil de solido, vel partibus dictum sit, pro quantitate debiti obligatur pignus.d. §. si duo. quod si separatim pignus acceperunt, aduersus extraneum insolidum agent, inter eos melior erit conditio possidentis.

An creditor posſit pignore vti, & poſsit aliquid de fructibus rei pignoratæ retinere, pro vſuris, ſi nihil conuentum ſit. & de ſententia. l. cum debitor. ff. in quibus ca. pig. vel hyp. ta. contrah.

Cap. XV.

2 *Fructus, seu partus rei pignoratæ quando intelligantur pignori esse.*
3 *An posſit creditor fructus rei pignoratæ vice usurarum retinere.*
4 *Fructus pignoris minuunt sortem.*
5 *L. cum debitor. ff. in quib. cau. pign. vel hyp. ta. contrah. explicatur.*
6 *Antichrisis tacita & expressa.*
7 *Fructus minuunt sortem detractis tamen prius vsuris.*

SI quis

I quis pecuniā crediderit, et pignore accepto utatur furtum eum committere responsum est. l. si pignore. ff. de furt. nisi aliter inter eos cōuentum sit, ideò creditor pignus locare potest. l. creditor. ff. de pig. præterea & ususfructus pignori dari potest. l. si is qui bona. §. usus fructus. ff. eo. quinimo creditor culpæ reus fit, si non utatur seruitute, ad usum prædij destinata. l. creditor. ff. de pig. furtum enim non committitur, nisi quis contra domini voluntatem re vtatur. §. furtum. inst. de oblig. quæ ex delic. nasc. itaque si creditor vtatur fundo pignori dato, cum videatur quoque conuentum, vt fructus pignori essent. l. Paulus. §. si mancipia. ff. de pig. non est absurdum fundum eum locare posse. l. si pignus. ff. de pig. act. l. quamuis. C. in quib. cau. pig. vel hyp. ta. contrah. præterea quicquid pignori accedit, in causam pignoris cadit, ideo partus, si quid per alluuionem fundo pignori dato adyciatur, si usus fructus cum proprietate consolidetur, omnia pignori obligantur. d. l. Paulus. §. si mancipia. l.

pia. l.

pia.l.si fundus.ff.de pign. l.si conuenerit.§.si
2 *nuda.ff.de pig.act.†.hæc tamen locum non habent, si partus, seu fructus rei pignoratæ apud creditorem, vel debitorem, uel eorum nom.ne possidentes nõ nascantur.l.1.§.cum prædium. primo.l.Paulus.§.si mancipia.2.responso. de de pig.quia cum nunquam fuerint in bonis debitoris, pignori esse nequeunt. Neque me mouet, quod scriptũ est, in.l.si conuenerit.§.si fundus.ff.de pig.act. ubi si fundus pignoratus uænierit, manet tamẽ pignoris causa, quia res trãseat cum sua causa, sicut in partu ancillæ qui post venditionem natus sit. ergo & si apud alium dominum pepererint non minus pignori obnoxiæ sunt. Quod ex.l.potior.§.si de futura.ff.qui potior.in pig.hab.magis constare videtur: nam si expresse cõuentum sit, quod partus, aut fructus pignori essent, illud quæritur, an tempore obligationis ancilla, vel ius vtendi fruendi, sint in bonis debitoris.ergo illud admittendum non videtur, vt si apud alium dominum pepererint, non sint pignori obligati. quibus ita respondendum est: nam si quæramus an pignoratio partus, uel fructus futuri ualeat,*

ualeat, illud tunc spectandum est, an ancilla, vel ius vtendi, sit penes debitorem tempore obligationis. d. §. si de futura. Aut verò quærimus, an partu postea nato penes alium, possit creditor illũ tanquam sibi pignoratum uindicare, quo casu, aut fuit in bonis debitoris, & vindicatio dabitur, alias secus. d. §. cum prædium: fructus autem, aut partus, vt in bonis debitoris fuisse dicantur, necesse est ab eo, vel ab alio, eius nomine perceptos fuisse, vel a malæ fidei possessore, qui fructus suos non facit. §. si quis a non domino. instit. de rerum diuis. quod si a bonæ fidei possessore capti sint, nunquam fuerunt in bonis debitoris, neque in causam pignoris cadunt. d. §. cum prædium. & si tempore obligationis ancilla, vel ius vtendi, fuerit penes debitorem, neque obstat. d. §. si de futura ex qua non sequitur, partum non debere esse in bonis debitoris, vt rectè ibi sensit Accur. at si apud bonæ fidei possessorem partus sit natus, repeti non potest. d. §. si mancipia nisi vtili Saluiano interdicto, id fieri posse ad-
3 mittamus. l. 1. ff. de sal. interd. † Cæterum illud ualdè incerti iuris est. an quidquam creditori

quæratur

quæratur, saltem retentione fructuum pro usuris pecuniarum creditarum, si ne pactum quidem, de usuris præstandis interpositum sit. quod interpretibus absolutißimum videtur, non licere. cum quicquid pignori accedit, debitori quæratur. l. si inter. §. quicquid. ff. de pig. neque usurarum petitio, aut retentio detur, nisi mora contracta sit, vel stipulatione, aut pacto, promissæ sint. l. 3. & l. seq. l. creditor per retentionem. C. de usur.

4 *† præterea illud certum est, fructus pignorum debitori prodesse, ad consumptionem debiti, cum sortem principalem extenuent. l. 1. C. de distr. pig. Idē enim de pignore, quod de pignoris partu, statuendum est. sed pignus restitui debet, quamprimū creditori fuerit satisfactum. l. soluitur. & l. seq. ff. quibus mo. pig. vel hyp. sol. ergo post solutionem debiti, non poterit creditor quidquam retinere, cum usuræ, neque in pactum, neque in stipulationem deductæ sint, nullo iure debentur, ut elegāter docet. Didac. Couar. lib. 3. variarum resol. cap. 1.*

5 *† Verum hæc ego probare non poßum, cum euidenter pugnēt, cū sentētia Pauli in. l. cum debitor. ff.*

in quibus cau. pig. vel hyp. ta. contrah. Cum debitor, inquit, gratuita pecunia vtatur, potest creditor de fructibus rei sibi pignoratæ, ad modum legitimum vsuras retinere, nec est quod pactum intercessisse, cum Accur. comminiscamur: nam ea uerba (gratuita pecunia) contrarium indicant. sumenda autem est. d. l. cum debitor. secundum naturam tituli sub qua situata est vulgata. l. Imperator. in fin. ff. de in diem adic. itaque cum inscriptus sit ille titulus in quibus cau. pig. vel hyp. ta. contrah. verisimile est, & si nihil super vsuris conuentũ sit, tamen ex vi & natura contractus, vsque ad legitimum modum creditori licere vti retentione fructuum. pactum itaque inest, non quidem expressum. sed tacitum: secundum naturam eius tituli, in quo de tacitis cõuentionibus pignorum tractatur. & cum accessorium principalis rei naturam sequatur, & vsuræ sorti accedant, nihil mirum est, si de tacita accessorij obligatione tractetur. in. d. l. cum debitor. Neque obstat, gratuita pecunia non vti debitorem. si vsuras etiam ex tacito pacto soluat. quia non eo minus gratuita dicitur cum

conuen-

conuentum expreſſe de vſuris præſtandis non ſit, ſicut mãdatum quod gratuitum eſſe debet. l. 1. ff. mand. recipit tamen ſalarium & remunerationem. l. ſi remunerandi. l. ſalarium. ff. eo. ideo dicuntur hæ vſuræ indebitæ; cum promiſſæ non ſint creditori, ſed ſorti deberi dicuntur ab Vlpiano, in. l. ſi non ſortem. ff. de cond. indeb. & legitimæ vſuræ dicuntur. l. ſi pupillis. §. fin. et. l. ſeq. & l. qui ſine. ff. de neg. geſt.

6 † *Permittitur itaque creditori, de fructibus rei pignoratæ, ad modum legitimum vſuras retinere, ſi de vſuris præſtandis nihil dictum ſit, ex tacita antichreſi. quæ ab expreſſa differt, quia iſta dicitur pignus quod ſub eo nomine accepit creditor, vt eius vſum & fructum pro vſuris ſibi computet, ita Alciat. diſpunc. lib. 2. cap. 3. l. si ea pactione. C. de vſur. quod si ager pignori detur, nec quidquam ſuper vſuris, aut fructibus conuentum ſit, tunc tacitè videtur conuentio inita de antichresi. itaque fructus vſurarum loco creditor retinebit, modo ne ſupra legitimum modum retinere uelit. d. l. cum debitor. at si de vſuris pactus ſit creditor, fœnori primum deinde ſorti, fructus*

imputabit.l.2.C.de par.pig.gratuita autem pecunia est, non tantum de qua conuenit, vt gratuita esset, sed de qua hoc non conuenit, si modo de vsuris nihil conuentum sit. eleganter de hac re Cuia. lib.8. obser. cap.17. quem locum post hæc scripta indicauit mihi. sūmæ expectationis adolescēs Clemēs Viualdus. His ita cōstitutis nō obsunt quæ in cōtrariū aducta sunt. nā lex per retentionē. C.de vsur. de retētione rei
7 *ipsius, non fructuū tractat. † neque mouet me quod fructus sortem extenuent, quia prius vsurarum ratio habenda est.l.2.C.de par.pign. l. cum sortis.ff. de pig.act. neque tenetur creditor in grauiorem causam, idest sortis. hoc casu fructus referre, sed potest etiā in eam quantitatem quæ natura tantum debetur.l.Paulus. §.Paulus.ff.de sol.consulitur enim hac in parte creditori.l. si vsuras.C. de vsur. cætera ex his quæ supra diximus, facile dissoluuntur.*

Vtrum si creditori pignus surreptum sit, eius culpa, si quid agendo actione furtiua fuerit consecutus, debitori quæratur. quid in commodatario.

Cap. XVI.

2 Papinianus

2 *Papinianus sibi contrarius. in ea quaestione nunquid teneatur commodatarius restituere quod actione furtiua fuit consecutus negatiua opinio probatur per Iustin.*
3 *Vlpianus in pignore creditori surrepto contrarium existimat.*
4 *L. secundum naturam. ff. de reg. iur. limit.*
5 *Ratio differentiae inter commodatarium, & creditorẽ.*
6 *Expensae necessariae repetuntur. Vtiles non nisi iudicis arbitrio.*

1
I quis pecunia credita pignus acceperit, quod sui culpa ab aliquo surripiatur, pro quo recuperando creditor aduersus furem expertus fuerit. disputatum est, an si ex ea actione duplum, aut quadruplum fuerit consecutus, id sibi, an verò debitori quaerat atque in debitum id imputare teneatur, quod regula naturae suadente negatum fuit à quibusdam. cũ secundum naturam sit, commoda cuiusque rei eum sequi, quem sequuntur incõmoda. l. secundum naturam. de reg. iur. §. cum

autem emptio.inst.de empt. & vend.§.1. de legit.patr.tut.sed culpa creditoris facit, vt periculum rei subtractæ ad eum pertineat.§. fin. inst.quibus mo.re contrah. oblig.l. sicut vim. C.de pig.ergo & commodum ad eum pertine-
2 *re debere, naturalis ratio suadet.† Quod & argumento commodatarij comprobatur, in quo post varias Iureconsultorum sententias, nec sibi ipsi constitit Papinianus. illud tamen per Iustinianum fuit comprobatum: vt si commodatario res commodata surrepta fuerit, qui actione furtiua aliquid vltra rem commodatam fuerit consecutus, id non teneatur commodanti præstare.l. fin.§.sed cum in secunda.C.de furt. ergo multo magis in creditore locum habere debet: cum commodatum gratia commodatarij tantū fiat, pignus autem gratia vtriusque.§.fin.inst.quib.mo.re.contr.oblig.ideo autem cōmodatarius sibi quærit, quia ibi commodum esse debet vbi periculum. d. §. sed cum in secunda.sed & ad creditorem quoq. periculum pignoris surrepti pertinet, sicut ad commodatarium.l. si cum venderet. §. fin. ff. de pig. act. venit enim in hanc actionem, &*

dolus, & culpa sicut in commodato, venit etiã custodia. itaque si æquiparantur ratione periculi, si ratio periculi fecit, vt commodum ex actione furtiua prouenientes, ad commodatariũ pertineret d.§.fin. quid ni idem erit in credito
3 *re statuendum.? † Nisi in contrariam sententiam nos adigat Vlpian. in.l. si pignore. ff. de pig. act. ex cuius responso constat, creditorem teneri debito imputare, quidquid perceperit ab eo qui furti conuictus fuerit, & si debitum id excedat, actione pignoratitia debitori præstãdum erit. l. creditoris. ff. de furt. quod verò ad eum pertinere commodum debeat, qui periculo obnoxius est, locum nõ habet si eius culpa intercesserit. d.l. si cum venderet. §. fin. sed ex culpa sua non debet creditor lucrum consequi.*
4 *† & ratione culpæ, commodum ad aliũ pertinet, ad alium verò emolumentum. l. si negotia absentis. ff. de neg. gest. ratione itaque culpæ, emolumentum ad creditorem non pertinebit, & si ad eum pignoris sui culpa surrepti peri-*
5 *culum pertineat. † secus autem in commodatario dicendum ad quem etiam nulla eius culpa intercedente, periculum rei ablatæ spectat:*

cum teneatur præstare exactissimam diligentiam; neque eum talem adhibere sat est, qualẽ suis rebus adhiberet, modo alius diligentior rẽ seruare potuisset. §. at is. inst. quibus mo. re cõtrah. oblig. l. in rebus. ff. comm. creditor verò huiusmodi diligentiam præstare non tenetur. d. §. fin. ideo commodatarius emolumentum sibi adquirit, quia ad eum periculum pertinet, culpa eius non interueniente. Accur. in. d. §. sed cum in secunda. vers. peruenire. creditor autem de culpa tantum tenetur, sed non leuissimam præstat, ut commodatarius: uenit enim dolus & culpa in creditore, sicut in commodatario, sed non diligentia eadem in vtroq. exigenda est. Hæc autem cessarent debitore pignus surripiẽte. d. l. si pignore secundo respon
6 *so. † expensarum autem necessariarum repetitio datur. l. si necessarias. ff. de pig. act. vtiles si nimijs onerent debitorem non prestãtur quod ex Iudicis arbitrio pendet. l. si seruos pignoratos. ff. de pig. act.*

Vtrum si quid sub conditione, vel die debeatur, liceat creditori interim pignus persequi. Cap. XVII.

1 L. quæsi-

1 *L. quæsitum.ff.de pig.per Bart. & Accur. distinguitur.*
2 *Pendente conditione debiti hypotheca peti non potest.*
3 *Bart.& Accur. opinio reprobatur.*
4 *Differt conditio a die.*
5 *Pignus & hypotheca quomodo differant.*
6 *Suspicione superueniente cautio peti potest.*
7 *Ante diei euentum pignus distrahi non potest.*

VM ab Vlpiano in .l. quæsitum.ff.de pig.scriptum sit licere creditori pignus persequi, & si nondum dies præstandæ Pensionis venerit:
1 *† Bart. Accur. secutus credidit illud non ita indistinctè admittendũ, sed ita demum suspicione aliqua superueniente. argumento iudiciorum bonæ fidei, in quibus & si nõdum dies præstandæ pecuniæ venerit, si agat creditor ad interponendam cautionem, ex iusta causa condemnatio fit .l. in omnibus.*
2 *ff.de iud.† quam opinionem sustinent Marcianum secuti, in .l. grege.§. si sub conditione.ff. de pig.nam si sub conditione debiti sit obligata hy-*

ta hypotheca pendente cōditione, nihil peti potest: quia nihil interim debeatur. quod ab eodem apertius probatum est. in. l. soluitur. §. si paciscatur. ff. quibus mo. pig. vel hyp. sol. paciscente enim creditore ne intra annum pecuniā petat, intelligitur de hypothecā quoque idem pactus esse. ergo pendente die non poterit creditor, nulla causa superueniente pignus perse-
3 *qui.† quorum sententia ab Vlpiani sensu, & uerbis aliena omnino mihi uidetur. in. d. l. quæsitum, cum ne verbum quidem de suspicione, aut alia quauis causa dicat. ergo nulla etiam existente causa suspicionis permittendum puto ei qui sub die pecuniam credidit, pignus persequi, quando de pignore conuenit: cum sibi hoc modo creditor cōsultū duxerit, magisq. ei prosit rei incumbere, quam in personam agere. §. fin. inst. quibus mo. re contrah. oblig. non video cur à conuentione contrahentium recedendum sit. cum necesßitatis sint in contractibus, quæ ab initio sunt voluntatis. l. sicut ab initio. C. de act. & oblig. & ex partium conuentione contractus legem accipiant. l. contractus. ff. de reg. iur. Neque me trahunt in sententiā*

Accur.

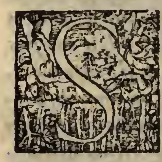
*Accur. & Bart.in.d. l. quæsitum. Marciani responsa; nam quod pertinet ad.d.l.grege.§.si
4 sub conditione. † sciendum est differre conditionem a die, nam propriè illa conditio est, quæ ex futuro euentu pendet: nam qui sub conditione stipulatur quæ omnino extitura est, purè videtur stipulari.l.si pupillus.§. qui sub conditione.ff.de nouat.& deleg.& ideo conditiones quæ ad præteritnm vel præsens tempus referuntur, non morantur obligationem, licet apud nos incerta sint. §. conditiones. instit. de verb.oblig. Ideo pendente conditione, cum incertum sit, an existere debeat, nihil interim debetur, neque pecunia neque pignus. d. §. si sub conditione. at cum dies extitura sit pensionis, et si nōdū uenerit, licet tamē creditori interim pignus persequi.d.l.quæsitū.pertinet enim interim pignus ad creditorē, et ideo nō obstat secūdū Martiani responsum, in.d.l.soluitur.§.si paciscatur. vbi de hypoteca non de pignore tra
5 ctat, † quibus & si Iureconſ. promiscuè sæpè uti soleāt. tamen hac in re differunt, quia pignoris natura ea est, ut ad creditorem transire eius possessio debeat. hypotheca autem nuda*

conuen-

conuentione tenetur, neq. eius possessio ad creditorem transit. §. item seruiana. inst. de act. l. plebs. §. pignus. de verb. sig. l. si rem alienam. §. proprie. ff. de pig. act. ideo pactus ne intra annum pecuniam petat, idem quoque de hypotheca pactus intelligitur cum non transeat hypotheca ad creditorem, nisi in defectum solutionis. l. si fundus. §. in vindicatione. ff. de pig.
6 *† suspicione tamen superueniente hoc casu, cautio peti poterit per creditorem, quæ iudicis arbitrio præstanda erit. d. §. si sub conditione.*
7 *† neque etiam his obstat, quod si sub die pecunia debeatur non possit interim pignus vendi, aut distrahi. l. cum soluendæ. ff. de distrac. pig. quia ex eo non infertur rectè pendente die peti non posse; nam & si is qui pactus est ne ante diem pecuniam petat, videatur quoq. pactus ne ante diē pignus distrahere liceat, nō tamen illud huiusmodi cōuentione cōtinetur ne sibi interim pignus persequi aut possidere liceat. d. l. quæsitum. cum pignoris possessio ad creditorem sui natura pertineat. d. §. item seruiana.*

An pignoratitiæ actioni sit locus sorte soluta, si in eam duntaxat pignus obligatum sit. Cap. XVIII.

2 *Accur. opinio confutatur.*
3 *Quando liceat creditori pignus retinere etiam si pro ea quantitate pro qua obligatum est, ei sit satisfactum.*
4 *Commodata res vel deposita prætextu debiti quando possint retineri.*

1

I quis mutuæ pecuniæ acceptæ nomine tantum pignus dederit, postmodūq. creditori satisfactum sit, an si quid usurarum nomine debeat, vel quouis alio modo obligatus sit personaliter, citra pignoris traditionem, vel conuentionem, possit pignoratitia actione experiri aduersus creditorem, vt pignus cōsequatur, an uerò possit per retentionem pignoris creditor sibi consulere, donec omnia nomina sint dissoluta. quod Accur. & plerisq. alijs in. l. solutum. §. si in sortem. ff. de pig. act. placuit si pro usuris pignus tantū obligatum sit, non e conuerso, si in sortem duntaxat: 2

xat: quia ea soluta locum pignoratitiæ actioni fore existimauit. quorũ opinio ex eodem. §. si in sortem refellitur: nam si in sortem duntaxat, vel in vsuras obstrictum est pignus, eo soluto propter quod obligatum est, locum habet pignoratitia. quod sentiens Accur. ibidem, si pro sorte tantum pignus datum sit, retentionẽ pro vsuris, aut alio debito creditori denegandam credidit. nam cum pignoris obligatio cesset, neque retentioni locus esse potest; cum ea quæ pignori obligata non sunt debiti cuiusuis nomine retineri non possint. l. si non inducta. C. in quibus cau. pig. vel hyp. ta. contrah. Explorati namque iuris est, actus contrahentium vltra eorum consensum non extendi. l. nõ omnis. ff. si cert. pet. l. quicquid astringendæ. ff. de verb. oblig. quod & iuri maximè & æquitati conuenit, cum obligationes ex consensu substantiam capiant. l. obligationum substantia. ff. de act. & oblig. † Verum mihi probabilior
2 videtur eorum sententia, qui creditori fauendũ putant retẽtione pignoris, quod etiã ob chirographariã pecuniam retineri potest. l. vnica. C. et ob chirogr. pec. pign. posse ret. quod &

argu.

argu. eius comprobatur, cui res per errorem soluta est superans debitum, qui potest donec sibi satisfactum fuerit, retinere rem solutam, ut in Vlpiani responso continetur. in .l. si non
3 *sortem.§.si centum.ff.de cond.indeb.† Non tamen inficior pignoratitiam debitori competere.d.§.si in sortem. sed retentioni locum esse, exceptione doli opposita aduersus debitorem, actione pignoratitia pignus repetentem. d.l. vnica.exceptio enim actionem præsupponit antecedentem, actionis enim exclusio est.inst.in titulo de except.l.1.ff.eo.quod & in.d.l.si nõ sortem.§.si centum.ff.de cond. ind. locum habet; nam & si condictio indebiti ei detur, qui plus debito soluit per errorem, põt tamen exceptione opposita creditor, retentione, uti donec sibi satisfactum sit. Neq.retentioni locus est, propter obligationem pignoris, sed doli exceptione opposita: cum dolo facere videatur is qui suum consequi desiderat, nisi se aduersario satisfacturum offerat.argumento.l. Iulianus. § offerri.ff.de act. emp. quod tamen perpetuũ non est: nam vbi nulla præcessit pignoris obligatio, neque ex consensu debitoris res eius per*

uenit

uenit ad manus creditoris, hoc casu non licet propria auctoritate retentione Vti, sibiq. ius dicere. argumento. l. si quis in tantam. C. Vnde Vi. & in titulo ne quis in sua cau. etiam si ita conuentum foret Vt liceret propria auctoritate occupare. Vaud. lib. 1. uar. quæst. 13. & si quidquam sibi deberi creditor probare posßit, huius solutionem solenniter fieri conuenit: neque enim prætextu debiti rei, aut mancipiorum non obligatorum restitutionem morari oportet. dicta. l. si non inducta. C. in quibus cau. pig. uel hyp. ta. contrah. quod si res ex facto domini Vel alterius eius nomine, ad creditorem peruenerit. potest retineri, si pro ea re quæ in domini utilitatem uersa est retineatur, quando domini factum non intercesßit. l. 1. C. si res alien. pig. data sit, nam si intercesserit domini Voluntas, eius Vtilitatis ratio nulla habenda est. d. l. si non sortem. §. si centũ.
4 *ff. de cond. ind.* † *in commodatis autem Vel depositis rebus, retentio prætextu debiti concedenda non est: iniquum enim est Velamento debiti commodatarum, aut depositarum rerũ dominum exactione fraudari. l. fin. ff. cõmod.*

§. in

§. in bonæ fidei. inst. de act. Nisi fortè propter impensas in re commodata factas retentione vti velit. l. in rebus. § possunt autem ff. commod. saluam enim faciunt huiusmodi impensæ totius rei causam. l. interdum. & l. seq. ff. qui potior. in pig.

An qui ad rem emendam pecuniam credidit, tacitam habeat hypothecam, sicut qui ad reficiendam. Cap. XIX.

1 *Res empta ex pecunia pupillorum militum, & mulierum eis tacitè obligantur.*

2 *Pecunia ita mutuo data vt res aliqua comparetur non efficit, vt res empta obligetur mutuanti. sec. comm.*

3 *Communis opinio confutatur.*

4 *L. licet. C. de pig. sensus.*

5 *Qui soluit creditori pro pignore redimendo quando ius pignoris sibi quærat.*

1 *Vm specialiter in fauorẽ impuberũ militiæ mulierũ intoductũ sit, vt res earũ pecunia comparatas tacitè illis hypothecæ nomine obligentur. l. 55. de don. inter*

vir. & vxor. l. si vt proponis. C. de rei vind. l. idemque ff. qui potior. in pig. hab. l. si tutor. C. de ser. pig. dat. man. ius commune in contrarium firmatum esse euidens est argumentum. l. 1. in fin. ad municip. nam qui rem sibi emit, & si aliena pecunia comparata sit, sibi, non pecuniæ domino quærit. l. si ex ea pecunia. C. de rei vind. l. quamuis. C. in quibus cau. pig. vel hyp. ta. contrah. l. quamuis tertia. C. de pig. nec mihi obligatur. l. procuratoris. §. plane. ff. de
2 *tribut. act.* † *quod & si ex pecunia mutuo accepta empta sit locum habet, & si ita data mutuo pecunia sit vt res comparetur, quo casu nec tacitæ hypothecæ locum fore communiter Doctores existimarunt. vt testis est Didacus Couar: lib. 1. var. resol. cap. 7. num. 3. argumento. l. licet. C. de pig. quo loci scriptum est, debere sibi cauere creditores super re empta. ex pecunia sua specialiter, ut res sit pro pecunia obligata, quo casu potior etiam priori-*
3 *bus creditoribus. & præferendus est.* † *Verum ego horum sententiam probare non possum, æquè enim puto cautum ei qui ad nauem, vel prædium emendum pecuniam credidit tacita*
hypo-

hypoteca, sicut ei qui ad reficiendam.l.1.ff. in quib.cau.pig. vel hyp.ta. contrah.l. creditor. ff.si cert.pet.l.1.ff.de ces.bon.l.si ventri.§.diuus.ff. de priuil. creditorũ.nam qui in nauem reficiendam uel emendã credidit, priuilegium habet.l.qui in nauẽ.l.quodquis ff.eo.nam si is qui ad rem reficiẽdam credidit tacitam habet hypothecam, vt omnes fatentur, multo magis qui ad emendam: cum is qui ad refectionem pecuniam credidit, saluam tantum rei partem, vt plurimum faciat, qui ad emendam semper uniuersam rem, qui ne sua pecunia perderetur voluit expresse dare ad rem comparandam; alioquin non daturus, nisi rei emptæ hypotheca niteretur.comparantur enim ij quorum pecunia res emptæ sunt, vel refectæ. auth. quo iure.C.qui potior.in pig.hab. nam si nõ mutuauerim ad reficiẽdum, licet res refectæ ex mea pecunia sint, non tamen mihi obligantur sicut nec res ex pecunia mea emptæ.l.quamuis.3.C. de pig. huiusmodique est hæc tacita hypotheca, ex qua possunt posteriores prioribus præferri: specialiter enim sibi creditores cauisse super re empta ex pecunia sua uidentur, et si sim-

pliciter ad rem emēdam crediderint, tacitam tamen hypothecam habent.d.l. qui in nauem. & etiam personali priuilegio nituntur.l. priuilegia.de priuil.cred. præferunturque personalem actionem habentibus, anteponendiq. sunt creditoribus prioribus habentibus hypothecam priorem generalem, in qua comprehēduntur futura.l. & quæ nondum. §. quod dicitur.de pig.l.fin. C. quæ res pign. oblig. poss. nam specialis hypotheca esse non potest, cum res ex mea pecunia ad rem comparandam data, empta sit, non potuit tempore conuentionis initæ cum priore creditore fuisse in bonis debitoris, quod ad uim specialis hypothecæ exigitur.l.i.de pig.cum similibus, nec quidquam de iure prioris creditoris detrahit, sicut nec et is qui ad rem reficiendam mutuam pecuniam dedit. qui præfertur etiam specialem, et priorem hypothecam habentibus. l. interdum. & l.seq.ff.qui potior.in pig.hab. cum aliis supra
4 *adductis.† neque obest quod specialiter res empta, pignori obligata esse debeat.d.l.licet.quia cum constet hypothecæ nomine obligatam esse quando ita pecunia data est, ut res compare-*

tur,

tur, non nisi specialis hypotheca esse potest rei emptæ scilicet, ita enim cōuentū uidetur secus atq. si neq. ad rē cōparandā pecuniā dederim, neq. specialiter de hypotheca conuenirim, quo casu nulla hypotheca contrahitur. d. l. licet. C. qui potior. 5 † *sicut nec is qui soluit creditori pro pignore redimendo, absentis amici negocia gerens, pignoris ius quærit, eo tamen possidente exceptione doli pignus repetentem debitorem repellere potest. l. prim. 1. ff. quibus modo pig. vel. hyp. sol. aliter respondendum foret in eo qui suum negotium gerens pignus redimit. vt cōtingit in posteriore creditore priori debitum offerente. l. si prior. §. sciendum. ff. qui potior. in pig. l. 1. C. eo. l. fin. C. de his qui in priorum cred. loco suc.*

Vtrum fiscus qui post generalem alterius priuati hypothecam contraxit, præferendus sit in bonis post primam obligationem quæsitis. Cap. XX.

2 *In dubio contra fiscum pronuntiandū declaratur. nu. 6.*
3 *Fiscus præfertur priuato in rebus post fisci obligationem quæsitis.*

 4 *Accur.*

4 *Accur. responsio ad. l. fin. ff. qui potior. in pig. improbatur.*

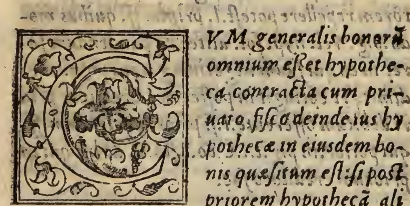
5 *Fiscus habet priuilegium ratione præsumptæ fraudis cui occurrendum est.*

7 *Fiscus tacitam habet hypothecam si contrahat, limit.*

8 *Fiscus habens tacitam hypothecam, prius tamen debet conuenire debitores quam tertios possessores.*

9 *Non eodem iure priuatus vtitur qui expressam habet hypothecam.*

10 *An id obtineat iure nouissimo.*

1

VM generalis bonorũ omnium esset hypotheca contracta cum priuato, fisco deinde ius hypothecæ in eiusdem bonis quæsitum est: si post priorem hypothecã aliquid adquisierit debitor, dubitatur num in his bonis fiscus, an priuatus sit potior. quod magis dicendum videtur: illud enim in toto pignorũ tractatu constat, priorem tempore, esse potiorem. l. si fundum l. si generaliter. C. qui potior. in pig. & ff. eo. l. si ignorante. C. de remiss. pig. quod communi vtilitate suadente statutũ est. sed

2 † *sed quod pro communi omnium vtilitate introductum est, atque omnibus prodest, Imperator voluit fisco, & rei suæ priuatæ præferri existimans proprium commodum subditorum l. vnica. §. fin. C. de cad. tol. ergo & hoc casu priuatus fisco præferendus erit, cum in generali obligatione ueniant præsentia & futura. l. fin. C. quæ res pig. oblig. poss. Denique præferri priuatum fisco in bonis et post obligationem quæsitis, probatur in. l. fin. ff. qui potior. in pig. præterea & si dubia uideri possit hæc quæstio in dubijs tamen quæstionibus Modestinus existimauit, non delinquere eum qui contra fiscũ facile pronuntiauerit. l. non puto. ff. de iur. fisci. l. iustas. C. de iur. fisci lib. x. Verum magis*
3 *est probanda contraria sententia, ac proinde si quis mihi obligauerit quæ habet habiturus ue esset, deinde cum fisco contraxerit, in re postea quæsita fiscus potior esse debet. l. si is qui ff. de iur. fisci. habet enim priuilegium in proposita quæstione fiscus, ne sub specie generalis hypothecæ fraudari possit. ideo contra fiscum obligatio rerum futurarum admittenda non est. quamobrem cessat generalis regula quod*

potior sit prior, ut euitetur fraus, quæ facile fisco fieri posset, fraudi autem occurrendum est. l. in fundo. ff. de rei uind. l. conueniri. de pact.
4 dot. † ad. l. fin. ff. qui potior, ibi Accur. respondet præferri priuatum propter priuilegium tutelæ & temporis, secus in. d. l. si is qui ubi priuilegium tantum temporis priuatus habet, & ideo priuilegiatus contra priuilegiatum priuilegio non utitur. l. uerum. §. fin. cum. l. seq. ff. de minor. l. 2. C. de priuil. fisci. quā ego responsionem admittere nō possum, sed puto illud ita fuisse constitutum, in. d. l. fi. quod creditor erat is, (cui bona omnia tam præsentia quam futura obligata fuerant) necessarius, non uoluntarius: fuerat enim condemnatus tutor propter
5 administrationem rerum pupillarium. † quamobrem cum cesset ratio fraudis propter quam introductum est fisci priuilegium, cessat &
6 lex id disponens. † Cæterum in dubio contra fiscum pronuntiandum est, quotiescunque dubitatur, an habeat priuilegium fiscus, cum priuilegia stricte interpretanda sint. §. sed & quod Principi. inst. de iur. nat. gent. & ciuil. porro, extra hos terminos cum passim uideamus

*mus tot esse fisco priuilegia indulta non ita fa-
cile contra fiscum pronuntiandum erit; nisi a-
gat de lucro captando. argumento. l. vnicæ. in
§. final. C. de cad. tol. vide Didac. lib. 1. var.
7 resol. cap. 16. num. 2. & seq. Inter cætera † fi-
sci priuilegia illud omittendum non est, habe-
re eum res eius cum quo contrahit pignoris iu-
re obligatas, & si specialiter id non fuerit ex-
pressum. l. certum. C. in quibus ca. pig. uel hyp.
ta. contrah. l. 2. & 3. C. de priuilegio fisci. l. au-
fertur. §. fiscus ff. de iur. fisci. nisi successerit in
locum priuati. l. fiscus prima. ff. eo. nondum ta-
men relato nomine inter debita seu nomina fi-
sci, ex eo enim tempore priuilegio vtitur. d. l.
fiscus. in fin. illud enim æquitas suadet donec
inter nomina debitorum fisci obligatio relata
non est, vt subrogatum eodem iure vtatur,
quo is in cuius locum successit. l. si eum. §. qui
iniuriarum. ff. si quis caut. Idem dicendum est
si pœnam exigere desideret. l. quod placuit. ff.
eo. fisci enim priuilegium in pœna exigenda
contra creditores non exercetur. l. in summa.
ff. eo: ei enim magis fauendum est, qui de dam-
no vitando, quam qui de lucro consequendo
conten-*

contendit.l.iuris ignorãtia.2.ff.de iur.& fac. ignor.odia enim restringenda sunt.l.cum qui-
8 dam.de lib. & posth. † quanquam autem tacitæ hypothecæ priuilegium habeat fiscus, prius tamen conuenire debet debitores, quam tertios pignorum possessores. ideo si hæres eius qui erat fisci debitor alienauerit. vel rem vendiderit, hæres prius est conueniendus.l. moscis
9 ff.de iur. fisci. † quod multo magis in priuato locum habere videtur, qui nullo priuilegio utitur, & si de hypotheca conuenerit. quod tamen admittendum non est, stante expressa cõuentione hypothecæ a priuato facta.l. distractis.C. de pig. in cuius arbitrio positum est, an aduersus debitorem, an verò aduersus tertios pignorum possessores experiatur.l. persecutione.C. de pig. diuersa enim est ratio tacitæ hipothecæ, qua nititur fiscus, atque priuatæ expressæ: ne priuilegia ad consequentiam trahantur.l.& quia.ff.sol.matr.satisque illi cautum dicitur cum deficiente debitore possit aduersus tertios possessores experiri.argumento l.prior tamen.§.fin.ff. de administr. rerum ad
10 ciuit.pertin. † Quod an hodie id quoque in pri

uato obtineat in controuersiam a plerisque tra-
ctum est. cum iure nouissimo cautum sit in . §.
ad hoc. in auth. de litig. debitore ex prætio pi-
gnoris distracti non satisfaciente, creditori rē
pignoris nomine suppositā habēte permissum
esse, eandem rem vindicare, donec ei satis pro
debito fiat, ergo non erit excutiendus debitor.
quod & eo comprobatur, vitandas esse corre-
ctiones. l. præcipimus. in fin. C. de appel. neque
enim ita facile ad eas descendisse iuris aucto-
res præsumendum est. l. non ad ea. ff. de cond.
& demonstr. l. Stichus, imo Pamphilus. ff. de
man. testamento. Cæterum & si id aliquando
obtinuerit, hodie tamen obliteratum esse con-
stat. l. persecutione. iuncto auth. hoc si debitor
possideat. C. de pig. nam persecutione pignoris
omissa, debitores actione personali conuenire
debitor vrgeri non potest, si debitor possideat,
alio vero possidente inhibetur hypothecaria
donec cum reo, & intercessore personaliter
actum sit. ad. §. ad hoc. Accur. in. d. auth. hoc
si debitor. octo modis respondet nouissimam
tamen probat, quem & cæteri sequūtur a quo-
rum sententia non est recedendum. nam cum
lite

lite contestata pignus distrahat debitor, & si vitium litigiosi verè non contrahatur, eo tamen res incidit, ut conueniri possit emptor, si ex prætio pignoris uenditi, satis creditori factum non fuerit; cum uideatur id in fraudem creditorum hypothecam petentium factum.

Nunquid mandatum post obligationem contractam obliget mandantem.

Cap. XXI.

2 *Accur. sensus in. l. si verò. §. si post. vers. planè. ff. mand. reprobatur.*

1 V*lgaris est inter fideiussore, & madatem differētia, quod ille præcedere obligationē & sequi pōt. §. fideiussor. inst. de fideius. l. quoniā. §. fin. ff. de usufr. earum rerū quæ us. consum. at qui mandat non nisi ante obligationem contractam mandati obligatur. l. si uero non remunerandi. §. si post. ff. mand.*

2 † *quod tamen perpetuum non esse Accur. in d. §.*

d.§.si post.uers.planè existimauit, argumēto eius uers.1.iuncta.l.si mandauero tibi.§.interdum ff.eo.quod ego non probo, neque enim ex illis uerbis iurecõs.Planè si ut expectares, nec urgeres debitorem ad solutionem mandauero tibi ut ei des interuallum periculoque meo pecuniam fore dicam. probatur mandatum post obligationem contractam intercessisse. uerùm puto omnē nominis periculū debere ad mandatorem pertinere, mandat enim in hac specie ut suo periculo dilationem concedat debitori. sed ante huiusmodi mandatum nullo iure cogebatur debitori tempus aliquod ad soluendum concedere, quod tamen non est admittendum suscepto mandato: quo casu expectandi obligatio contrahitur. non igitur mandatum sequitur obligationem sed præcessit. nam post contractam obligationem interueniens mandatū nullum est. ideo si post creditam pecuniam, mandauerit quis ut credat, mandatum non obligat.d.§.si post. neque enim quidquam fecit creditor ex mandato alterius, cum id quod mandatur sponte sua creditor fecerit, ideo creditori non obligatur. mandans, si post dilatio-

nem

nem debitori concessam mandauerit. idem ait §. interdum respondendum est.

Vtrum naturalis obligatio soluti repetitionem impediat. Cap. XXII.

1 *Naturaliter debitum per errorem facti solutum repetitur, per errorem iuris non item. sec. communem reprobatur. num. 5. & seq.*

3 *Quod ex fideicommisso hares detrahit naturaliter fideicommissario debetur. sec. communem reprobatur. num. 8.*

4 *Naturaliter debitum per errorem facti promissum exigi non potest.*

5 *Naturaliter debitum solutum quouis errore non repetitur.*

6 *Quando repetatur omnino indebitum solutum.*

7 *Locum quis. C. de iur. & fac. ignor. explicatur.*

8 *Obligationes oriuntur ex consensu.*

9 *Hares non obligatur naturaliter vltra consensum.*

10 *Quare hares prastans integra legata per errorem iuris, repetere non possit quod poterat retinere permittente lege falcidia.*

11 *Hareditas etiam ascendentium haberi dicitur titulo lucratiuo.*

12 *Filius familias contra authoritatem Senatusconsulti Maced. mutuam pecuniam accipiens naturaliter obligatur.*

13 *Quomodo solutum possit repetere qui exceptionem perpetuam habet.*

1

AXIMI momenti quæstio est apud Iuris interpretes, si is qui naturaliter tantum obligatus est soluat, possit
2 *solutum repetere. † quæ in re ita apud eos obtinuit; aut enim solutio eius, quod naturaliter duntaxat debetur, per errorem iuris, aut per errorem facti sequuta fuit, priore casu repetitionem denegandam, secundo soluenti per facti errorem, repetitionem dandam putant. Accur. & cæteri in. l. cum quis. C. de iur. & fac. ignor. argumento Primo eiusdem legis. nam si legata naturaliter tantum debita persoluat hæres per errorem facti, repetere potest. nam error facti non impedit repetitionem quartæ ex fideicommisso non retentæ. l. error.*
3 *C. ad. l. fal. † cum id quod ex fideicommisso detrahitur naturaliter debeatur ei cui ex fideicommisso res restituenda est, vt communi do-*

ctorum

ctorum calculo probatum est. quod is natura debeat, quem iuregentium dare oportet, cuius fidem secuti sumus. l. is natura. de reg. iur. vt contingit in testatore qui hæredis fidem sequitur, dum eum rogat vt hæreditatem restituat. & ideo is qui soluit quod permittente lege falcidia retinere poterat, non videtur plus debito soluisse. l. 1. C. ad l. fal. & tamen legatum, seu fideicommissum per errorem facti solutum repetitur si naturaliter duntaxat debitum dicatur. l. fideicommissum. C. de cond. ind. l. fidei
4 *commissum. ff. eo. † præterea naturaliter debitum si per errorem facti promissum sit, exigi non potest. l. fin. ff. ad Maced. ergo & solutum per errorem facti repeti poterit. vt ipsi colli-*
5 *gunt. † Verum cum indistinctè a iuris auctoribus traditum sit, naturaliter debitum solutū repeti non posse. l. fideiussor. §. fideiussor. de fideiuss. l. naturales. ff. de act. & oblig. nobis non est commiscenda distinctio. l. de prætio. de pub. l. in fraudem. §. fin de mil. test. nam eo repetitio huiusmodi debiti non datur, quia & si naturales debitores minus propriè debere dicantur, per abusionem tamen possunt intelligi*

debitores

debitores, & qui ab ijs pecuniam recipiunt, debitum sibi recepisse dicuntur. d. §. fideiussor. quamobrem non video, cur minus debitum recepisse dicatur, is cui solutum est per errorem facti, quam is cui solutum est per errorem iuris: metienda etenim res hæc est a recipiente, qui quouis modo solutum sit, semper debitum sibi recepisse dicetur. l. hoc iure. §. si quis seruo ff. de donat. & ideo repeti non poterit. cum in pari casu melior causa poßidentis iudicetur. l. 3. ff. de cond. ob turp. causam. §. commodum.

6 *inst. de interd.† nisi ab eo solutũ sit qui omnino non debet, & si ei solutum sit cui debitum erat quid in genere, quia repetitio competit. l. si pœnæ. de cond. indeb. aliud dicendum esset specie soluta. l. repetitio. ff. eo. & si alij aliter senserint. Neque me ab hac sententia abducere possunt, quæ a diuersæ opinionis auctoribus ad*

7 *ducta sunt. † & primo. d. l. cũ quis. ubi indebitũ per errorem facti solutum repetitur, si iuris non ita, quoniam omnino esse indebitum constat. ex verbis eiusdem legis, indebitam enim pecuniam solutam ait. at naturaliter debita pecunia, præsertim quando soluta est, indebita*

Q non

non dicitur.d.§. fideiußor. Verum inquiet aliquis, non esse omnino indebitam in specie .d. l.cum quis. pecuniam, ex eo constat, quod si iuris errore soluta sit non repetitur: cum illud in confesso sit, iuris ignorantiam suum repetentibus non obesse.l.error. vers. cæterum.de iur.& fac.ignor.l.iuris ignorantia. eo. Quia & si repeti non poßit pecunia soluta per errorem iuris, eo casu, non tamen ideo fit, quia sit aliquo modo debita, sed alia ratione, de qua mox dicam. Sed prius illud scire nos oportet; legum sensus ambiguos ex legibus præcedentibus, & subsequentibus declarandos.l.non est nouum.cum.ll.seq.ff.de.ll.leges autem proximè præcedentes. d. l. cum quis. de eo tractant qui soluit quod in minus solenni testamento relictum erat, quo casu obtinet distinctio erroris facti, & iuris supra tradita.d.l.error.C. ad.l.fal.l.regula. §. si quis ius ignorans. ff. de. iur. & fac.ignor.& ita etiam sumenda est.d. l.cum quis. vt præcedentibus legibus conueniat distinctio.quamobrem autem in proposita specie, error iuris repetitionem impediat, error autem facti minimè, cum id sub obscuru

esset eò induxit. Doctores nostros, vt existimarent, errorem facti naturalis debiti repetitionem impedire non posse. In hunc errorem
8 *præterea illos inuexit alius iuris error, † quod detractum ab hærede lege falcidia permittente, legatariјs semper naturaliter debitum putent, quod admittendum non est: quia solutum siue facti siue iuris errore repeti non posset.*
9 *† Cæterum cum illud explorati iuris sit, tam in contractibus quam in vltimis voluntatibus, ex consensu contrahentium, vel adeuntium obligationem oriri. l. obligationum substantia ff. de act. & oblig. §. hæres. inst. de oblig. quæ ex quasi contrac. nasc. l. apud Iulianum. §. fin. & l. seq. ex quibus cau. in poss. eatur: neque enim quando cogitur hæres adire hæreditatem obligatur oneribus hæreditariis. §. sed quia hæredes scripti. inst. de fideicommiss. hæred. Ita etiam hæres adeundo hæreditatem, ex sola testatoris dispositione non astringitur vltra eius consensum, in his quæ hæredi adeunti hæreditatem, ipso iure conceduntur: cum ex consensu oriatur naturalis obligatio. l. 1. ff. de cõstit. pec. in his quæ ex nostro arbitrio, & vo-*

luntate pendent.l.1.ff.de pact. sed cum hæredi permissa sit falcidia, vel trebellianicæ detractio, nisi voluntatem testatoris sequatur, & eius dispositioni consentiat, non obligatur etiã naturaliter, ad integram legatorum, seu fideicommissorum præstationem. Hæres itaq. qui per errorem soluit non obligatur, neque ciuiliter, neque naturaliter: cum error consensum non inducat.l.si per errorem.ff.de iur. omniũ iud.l.non idcirco minus.C.de iur.& fac.igno
10 *ran. † ideo ei repetitio datur, nisi errore iuris ad solutionem prosilierit.d.l. regula. §.si quis ius ignorans.in fin.de iur.& fac. ignor. nõ eò quidem quod naturaliter sit debitum: sed quia errantium in iure conditio differt ab ijs qui in facto lapsi sunt.d. §.si quis ius ignorans. nam de lucro tractantibus iuris ignorantia nõ prodest.l.iuris ignorantia.2.& l.seq.ff. de iur. & fac.ignor. Ideò facilius donatum, traditum quam venditũ in fraudẽ creditorũ reuocatur. l.1.l.qui autem.§.simili modo dicimus.ff.quæ in fraud.cred. longe enim diuersa ratio lucri, & damni est.l.fin.C.de codicil.§.si quis verò. quamuis autem in casu proposito contendant*

ambo

ambo de lucro, melior erit tamen conditio pos-
11 *sidentis iudicanda. † hæreditates autem etiam ascendentium titulo lucratiuo haberi dicũtur, vt tradit Aymo Crau. præceptor meus. cons. 225. num. xi. quod & in legitima admittendũ credidit. Octau. Cacher. Decis. Pedemon. 148. num. 2. qua in re subsisto. propter. d. §. si quis verò. Cæterum si voluntati testatoris hæres consenserit, sciens prudensque soluat quod lege falcidia permittente poterat retinere, naturaliter eũ obligatũ dicere absurdũ non erit: cũ neq. dicatur plus debito soluisse. l. 1. C. ad. l. fal. ex cõsensu enim hæredis debitũ dicitur. l. si spõsus. §. si quis rogatus. ff. de donat. inter vir. & ux. et. d. l. fideicõmissũ. de cõd. ind. neq. dicitur fidem hæredis testator secutus qui non promisit, cum nec naturaliter ad adeundam hæreditatem obligetur. nam si diceretur testator hæredis fidem secutus, ex promisione sua, hæres obligatus diceretur. d. l. is natura. de reg. iur. Neque hanc sententiam probat. d. l. fin. ad Maced. quo loci nihil de repetitione, quia solutum non est quicquam, sed per errorem promissum duntaxat. ideo semper obstat exceptio, quæ fa-*

 cilius

cilius quàm repetitio datur.l.cum & soluta.C.
12 *de cond.ind.† & quanquam filiofamilias contra Senatusconsulti Macedoniani auctoritatē pecunia credita sit naturaliter tamen obligatur.l.sed & si paterfamilias.§.non solum. & l.seq.ff.ad Maced.quocunque errore siue iuris siue facti soluat non repetit.l. qui exceptionē.*
13 *ff.de cond.ind.† Nam qui exceptionem perpetuam habet solutum per errorem repetere potest, sed hoc non est perpetuum, nam siquidem eius causa exceptio datur cum quo agitur. solutum repetere potest. Vt accidit in Senatusconsulto de intercessionibus mulierum, quibus prohibitum est, ne pro alio intercedant, & siue soluant per errorem iuris, siue facti repetere possunt, sicut & is etiā qui pro ea, quæ pro alio intercessit fideiussit, quia totam obligationem Senatus improbat.l. si mulier.§. si ab ea. ff.ad Veleian.l.mulierem.C.eo. hoc ita stante quod ibi tam de errore facti quam iuris tractetur. & sequentia eius legis verba ita quoq. sumenda erunt, dum inquit. Vbi verò in odiū eius cui debetur exceptio datur, perperam solutum non repetitur, veluti si filius familias contra*

tra Macedonianum pecuniam acceperit, & paterfamilias factus soluerit, non repetit. siue iuris, siue facti errore solutum sit, sicuti nec cæteri naturales debitores. l. naturaliter. l. si id quod. ff. de cond. ind.

An purè, rectè constituatur pro ea pecunia quæ sub die vel conditione debetur. Cap. XXIII.

1 *Constitutum eadem conditione suspenditur qua debitum principale.*
2 *Constitutum non valet si excedat debitum.*
3 *Tempus est pars pretij. & num. 9.*
4 *Constituens se soluturum purè quod in diem debetur statim obligatur.*
5 *Debitum ante diem solutum non repetitur.*
6 *Differt conditio a die.*
7 *Omnis exceptio constitutum non infringit.*
8 *Naturali obligationi rectè accedit constitutum.*
10 *Debitum vno loco alio constitui potest.*
11 *Fideiussor non potest etiam tempore plus debere quam debeat principalis.*
12 *Pœna adiecta constituto non potest excedere id quod interest. quicquid Accur. dicat.*
13 *Quando oblatione debiti purgetur mora op. Bar. refutatur.*

14 *Quis intelligatur satisfecisse.*

15 *Tempus in dubio gratia debitoris adiectũ censetur etiam in constituto, & si id neget Accur.*

16 *An si constituat quis se soluturum vnam ex rebus alternatiuè debitis pereat facultas eligendi. & num. seq. & num. 21. concluditur affirmatiuè.*

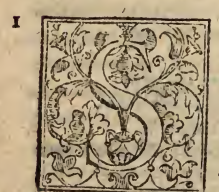
17 *Qui duas res alternatiuè promisit, & ambas per errorẽ soluit, potest repetere quam velit. & num. 22.*

18 *Accur. hac in re non satis sibi constitit.*

19 *L. planè. ff. de cond. indeb. explicatur.*

20 *Qui duobus alternatiuè debet si vni eorum se soluturum constituat, alteri nihilominus rectè soluet. & num. 24.*

23 *Non valet argumentum de persona ad rem. sicut nec cætera huiusmodi de quibus per Euerard.*

1

I quis pecuniã in euentum conditionis debitã se soluturum constituat siue purè, siue sub conditione eadem conditione suspenditur, & existente conditione tenetur ut scriptum est, in. l. id quod. ff. de const. pec. idem itaque dicendum videtur, si quis quod intra annum

annum debet purè constituat, vt eodem anno suspendatur constitutum. Nam qui exceptione tutus est, & si se soluturum constituat nihil agit. l. quod si maritus. §. si quis. ff. de const. pec. at is qui in diem obligatus est, ante euentũ diei exceptione tutus est. l. 1. in fin. ff. quan. dies vsufr. leg. ced. ergo frustra constituet se soluturum ante quam cedat, & veniat dies
2 *præstandæ pecuniæ. † præterea cõstitutum nullius momenti est, si cõstituatur quod debitum nõ est. l. eum qui Ephesi. §. quod exigimus. ff. de const. pec. vel etiam si quis plus debito constituat, non tenet quod vltra debitum constitutum est. l. hactenus. §. si quis centum. ff. de const. pec. & ideo si quis sortem & vsuras quæ non debentur constituat, in sortem duntaxat*
3 *tenebitur. † itaque cum nec accessorium principalis debiti constituere possimus, multominus quòd in diem debetur, ante diem constituendi facultas cõpetet: cum tempus pretij pars sit, & plus petere dicatur qui ante tempus petit. §. plus autem. inst. de act. Qua enim ratione qui tardius soluit quam soluere debet minus soluere intelligitur, & ideo ad interesse*

condem-

condemnatur, ita quoque qui præmaturè petit plus petere videtur ita nec ante diei euentum poterit quis vtiliter se soluturum constituere: cum idem iuris esse de parte quo ad partem, quemadmodum de toto quo ad totum, relatum
4 sit, in. l. quæ de tota. ff. de rei vind. † Verum et si disputatio hæc iuris subtilitate sustineri posse videatur, non tamen recedendum est. ab Vlpiani, & Pauli responsis, ex quorum sententia, & pro pecunia in diem debita constitui vtiliter potest, & tenetur constituens etiam ante quam dies debiti principalis venerit. in. l. quod si maritus. §. fi. & l. seq. ff. de const. pec. cũ propter has potissimum pecunias quæ nondum peti possunt constituta introducta sint: habet enim vtilitatem, vt ex die obligatus constituendo se eadem die soluturum teneatur
5 † nam & in diem debitor adeo debitor est, ut in diem solutum repetere non possit: l. in diem. ff. de cond. indeb. qua in re differt a fideiussore constituens, quoniam ille nec etiã plus tempore potest pro alio intercedere. §. fideiussor. vers. item si ille. inst. de fideius. Neque uis facienda est, quod eadem conditione suspendatur constitutum.

6 *stitutum.† Diuersa enim natura est conditionis atque diei: nam conditione pendente nihil interim debetur, cum incertum sit, an extitura conditio sit. l. grege. §. si sub conditione. ff. de pig. Quod si sub die debetur petere statim quidem non possumus, sed ita demum cum dies venerit, & si statim debeatur. §. omnis stipulatio. inst. de verb. oblig. l. centesimis. ff. eo. certum enim est diem extituram, & ideo statim debetur, & si eius exactio differatur: nam pendente die obligationis cessit dies sed nondum venit, at conditione pendente neque cessit, neque venit. l. cedere diem. de verb. sig. ea enim propriè conditio est quæ a futuro euentu pendet, incertaque est an sit extitura; nam si ad præsens uel præteritũ tempus referatur proprie conditio non est, neque actum suspendit. §. conditiones. inst. de verb. oblig. l. cum ad præsens. cum. l. seq. ff. si cert. pet. quæ aut statim infirmat omnino obligationem, aut omnino non differt. ita aut constitutum in his statim valebit, aut infirmabitur. quod si ad futurum tempus conditio pertineat, quæ omnino extitura sit; purè videtur quis stipulari, nec propriè*

propriè conditionis appellatione continebitur. l.si pupillus.§.si sub conditione. ff. de nouat. de
7 *qua idem, ac de die iudicandum est. † Neque me mouet quod sit exceptione munitus, is qui in diem debet: quia nō semper exceptio impedit constitutum. sed ita demum si perpetua sit, quo casu cum nihil debeatur.l.3. de const.pec. non valet constitutum. l. hactenus. de const. pec. Neque etiam illud perpetuum est, vt omnis exceptio perpetua inutile constitutum reddat, vt contingit quando exceptio datur in odium eius cui debetur, quando quis credidit filiofamilias contra auctoritatem Senatusconsulti Macedoniani, ut traditum est ab Accur. in.d.l.quod si maritus.§.si quis.vers.per exceptionem.de const.pec.quod verum puto, cum filiusfamilias naturaliter obligetur. l.qui exceptionem.ff.de cond.indeb.l.quia.ad Maced.*
8 *† naturali autem obligationi rectè accedit constitutum.l.1.§.fin.de const.pec.nisi per errorē paterfamilias factus promittat, quo casu ei in*
9 *factum exceptio datur.l.fin.ad Maced. † neq. etiam obstabit quod plus debito constitui nequeat. quia cum propter has potissimum pe-*
cunias

cunias quæ nondum peti possunt constituta in
troducta sint, & si iure ipso ita cautum sit, vt
plus is petere dicatur, qui ante tempus petit:
Prætor tamen qui hanc actionem constitutæ
pecuniæ introduxit. §. de constituta. instit. de
act. temperans rigorem iuris ciuilis, cum pro-
prie, neque naturaliter plus soluere dicatur,
qui ante tempus soluit: cum id potius intelle-
ctu percipiatur, quã quod re vera ita sit, cum
propter temporis lapsum non liceat in fraudẽ
vsurarum de plus petendo pacisci, ideo et usu-
ræ fructus ciuiles, & iure non natura percipi
10 *dicantur. l. si nauis. ff. de rei vind.* † *Ita Prætor*
naturalem rationem secutus. l. 1. ff. de const.
pec. permisit, vt ex voluntate contrahentium
etiam ante euentum diei constitui debita pecu-
nia posset; vt etiam antequam cedat dies obli-
getur is qui se soluturum constituit, sicut in lo
co quoque admissum est. l. eum qui Ephesi. ff.
de const. pec. & si loci vtilitatis iure ipso ra-
tio habita sit. d. §. plus autem. non tamen idem
Prætor admisit, vt veram & naturalem de-
biti summam excedere posset constitutum. d.
l. hactenus. §. si quis centum. de const. pec. & si
aliud

aliud pro alio constitui permiserit, adeo tamẽ eius concessio extendenda non est, vt id quod pro alia re constitutum est, excedat summam, aut prætium rei debitæ. l. 1. §. an possit. de cõst.
11 *pec.* † *Ideo cum fideiussoris obligatio a iure ciuili substantiam cœperit, non potest is etiam tempore plus debere quam debitor principalis, sed cum constitutum ex Prætoris iurisdictione descendat, etiam ante tempus vtiliter*
12 *constituitur.* † *ex quibus sequitur non valere adiectionem pœnæ, si sua die pecunia constituta soluta non fuerit, neque poterit excedere id quod interest; quicquid senserint Accur. & Bart. in l. sed & si alia die. ff. de const. pec. quo loci ideo moræ purgationem admittendam arbitrantur; quia dies duntaxat apposita fuerit non pœna. Cuius sententiæ non existimo fuisse Prætorem, ex constituto actionem dantem. qui non solet tueri constituta debitum vel usuras sorti debitas, aut interesse excedentia. d. l. hactenus. §. si quis centum. continet enim hæc actio rei persecutionem non pœnam. vt ab Vlpiano ex sententia Marcelli relatum est. l. item verba. illa. §. e re autem. ff. de const.*
pec.

13 pec. † *Ideo si nulla iusta causa actor, idest quia ius eius deterius factum non fuerit, post diem constituti oblatam a debitore pecuniam recusauerit, succurrendum reo est æquitate ita suadente ei exceptione cōcessa, ut recusatio actori noceat, donec eum interpellauerit coram Iudice. l. si duo. §. ait. prætor. & §. ergo. vers. hæc autem verba. ff. de const. pec. & l. sed & si alia. eo. & si Bartolo. ibi contrarium visum fuerit: nam cum omnia iudicia sint absolutoria. §. fin. inst. de perp. & temp. act. existimauit, posse reum moram purgare sola oblatione ante litis contestationem facta. argumento. d. l. sed & si alia, post verò, oblatione & solutione seu depositione sententia nōdum lata moram quoque purgari. quod iuri repugnat, cum satis constet post litem contestatam offerendas esse etiam expēsas litis & interesse sortis principalis, nisi habeat iustam causam litigandi. l. eum quem temere. ff. de iud. nam & ex sententia imperat. in. d. §. fin. vt absolui reus Iudicis officio poßit, debet actori satisfacere.*

14 † *satisfecisse autem non est intelligendus is, qui consignat debitum tantum principale, nisi expen-*

expensas litis & interesse offerat actori, Nisi satisfactionem debiti admitteret actor.l.item liberatur.§.qui paratus.ff. quib. mo. pig. vel hyp.sol.l.promissor Stichi.§. fin. de const.pec. præstandum etenim est id in quo ius actoris ex mora deterius factum est.d.l.sed & si alia.&
15 l.& si post tres.ff.si quis caut.† Illud hoc in capite omittendum non est, sicut in cæteris obligationibus tempus in dubio debitoris gratia adiectum censetur.l.quod in diem. ff. de sol.l. quod quis.ff.de act.& oblig.l.si ita relictum. §.pegasus.de leg.2. idem in constituto obtinere.d.l. item verba illa.de const. pecu. & si ibi Accur.contra senserit vers. ad diem.respondens.d.l.quod in diem. quæ sol. mihi non probatur:tempus enim constituti inspici non debet, vt dicamus per actorem stetisse quominus pecuniam reciperet, si ante tempus constituens obtulerit creditori pecuniam, quam nulla ex iusta causa creditor respuerit, cum liberum sit creditori etiam ante tempus offerre, quod inspiciendum erit nulla oblatione præcedente: cum non possit ante tempus petere, per eum stetisse non dicemus. & ea verba neque

per

per eum stetisse ad diem constituti referenda sunt. d. l. item verba illa. non oblata ante per debitorem pecunia. non est igitur quod dicamus cum Accur. tempus gratia stipulatoris, vel eius cui constituitur appositum fuisse. in d. l. item verba. cum in dubio debitoris gratia adiectum censeatur, nec quidquam sit quod creditoris causa tempus adiectum suadere possit. in specie ibi proposita. Idem dicendum est in rebus alternatiuè debitis; nam cum id in gratiam debitoris factum sit, in arbitrio eius positum erit, quam malit soluere. l. plerunque in fin. ff. de iur. dot. & si ambæ in obligatione sint. l. si illud, aut illud. de leg. 2. vnam tamen præstando liberatur. §. si plures. inst. de hæred. inst. l. cum illud, aut illud. ff. quando dies leg.
16 *ced. † quamobrem videretur dicendum si debitor constituat se soluturum vnam ex rebus alternatiuè debitis, non ideo peremptam esse facultatem eligendi, debitori competentem. primo quia non debeat vt supra diximus constitutum debitum excedere, vt hoc casu contingeret perempta per constitutum eligendi*
17 *facultate. secũdo. † magis urgere uidetur quod*

scriptum est in.l. si quis seruum.C. de cōd.ind. quo loci relatum est, grauiter altercatum fuisse inter iuris auctores, vt si quis seruum aut quādā solidorū quātitatē uel aliā rē promiserit, atq. cū liceret ei unū ex his soluēdo liberari, vtrunq. per ignorantiam depēderit, dubitabatur cuius rei daretur a legibus ei repetitio, utrū ne serui, an pecuniæ et utrū stipulator an promissor habeat huius rei facultatem. & Vlpianus quidē electionem ei præstat qui utrūque accepit, ut hoc reddat quod sibi placuerit, & tam Marcellum quam Celsum sibi consonantes refert, quos ea potuit ratio mouere, quod vtrunque in alternatiuis sit in obligatione, & vtrunque rectè deberi dicatur, & si vnius solutione liberatio contingat. verum qui sibi debitum accipit, & si naturaliter tantum debeatur, retinere potest. l. fideiussor. §. fideiussor. ff. de fideiuss. ergo multo magis huic permissum erit solutum sibi retinere, quod naturaliter & ciuiliter debebatur. qua ratione moti crediderunt, Vlpian. Marcell. & Celsus, electionem creditori competere. quod & auctoritate Pauli in. l. plane. ff. de cond. ind probandum

bandum videtur. is enim putauit, si duo rei fuerint constituti, qui non eãdem pecuniã debeãt, sed alternatiuè obligati sint Stichum, aut Panphilum dare, & ambo pariter soluerint, non poterunt partes repetere, quia nec ab initio sic soluere poterant. pertinet itaque hac in specie ad creditorem electio ex prædictorum Iureconsultorum sententia, quamuis Papin. contra senserit vt relatum est in. d. l. si quis seruum. ipsi enim qui vtrunque persoluit electionem dat, cum & ei antequam dependeret eligendi ius esset, huius etiam sententiæ sublimissimum adducit testem Saluium Iulianum summæ auctoritatis hominem, & prætorij edicti perpetui ordinatorem. quorum sententiam probauit Iustin. cui placuit eum habere electionem recipiendi qui habuit & dandi. Neque obstãt quæ pro Vlpiano, Mercello. Celsoque adducta sunt. quia alternatiuè debitum simpliciter debitum non est, sed semper inest electionis conditio, ideo quod ad electionem pertinet, debitum nõ dicitur sibi accepisse creditor, neque propter solutionem vtriusque per ignorantiam debitoris factam, transfertur electio ad creditorẽ

 reti-

18 retinendi quod malit. In.l. planè. Accur.† hac in re non sibi valde constitit, respondens vno atque altero modo, dum eam correctam inquit. quod tamen non existimans tutum refugium, ait differre species earum legum, quod
19 & verum est.† Et omissis his quæ per eum adducuntur, puto ego specialiter in.d.l. planè introductum fuisse, quod ex illis verbis hoc casu in fin. eiusdem legis colligo. nam speciale in vno arguit ius commune in contrarium.l.1.in fin.ff.ad municip. & vnius inclusio sit exclusio alterius.l. cum prætor. de iud. quod ita constitutum existimo, quia cum plures rei, alternatiuè debitum soluerint, quod in partes repetere non poterant, cum nec ab initio sic potuissent soluere, ideo ne quilibet prætendere posset soluti repetitionem in solidum, electio creditori datur soluendi quod velit, vt alterius repetitio impediatur. cum non vni reo magis quam alteri electio competat. Cæterum vt reuertamur vnde digressi sumus, in cæteris casibus ex Papin. responso electio pertinebit ad debitorem repetendi, ad quem & dandi competebat. quod multo magis in constituente

vnam

vnam ex rebus alternatiuè debitis dicendum videtur, ut ob id non amittat electionem soluendi, cum competat id ei etiam in repetitione, quæ non ita facile permitti solet, vt retentio. l. naturales. ff. de act. & oblig.

20 *† Tertio & eò comprobatur quod si quis duobus alternatiuè debeat, & si vni se soluturum constituat; non tamen ei perit soluendi facultas cui malit l. si ita stipulatus sim. ff. de sol. idem quoque dicendum videtur, si plures res alternatiuè debitæ sint, ut ideo non amittatur electio soluē di, & si ex illis vnam debitor se soluturum cō stituat: cum ex communi doctorum sententia valeat argumentum de persona ad rem. l. si quis inquilinos. §. si ita. legatum de leg. primo.*

21 *† Verum ego verius puto eum qui illud aut illud debuit, si alterum se soluturum constituat non esse audiendum si hodie velit fidem constitutæ rei frangere: ex Papin. sententia in l. illud aut illud. ff. de const. pec. sicut aliud pro alio. d. l. 1. §. an possit. & citeriore die se soluturum quis vtiliter constituat. l. sed & si citeriore. ff. de const. pec. & cum vtrunque sit in obligatione, constituendo, electioni sicut tem-*

22 *pori renuntiare potest. † Neque obstat quod competat electio repetendi ei, qui vtrunque alternatiuè debitum soluit. d. l. si quis seruum. quia cum per errorem soluat, non censetur renuntiare electioni sibi competenti; cum nihil consensui tam contrarium sit quam error qui imperitiam detegit. l. si per errorem. ff. de iur. omnium iud. quod secus est in constituente, ex cuius consensu electioni renuntiatum est.*

23 *† quod pertinet ad rationem postremo loco adductam cum passim illud dd. fateantur data instantia argumentum subuerti. §. galinarum inst. de rerum diuis. frustra admittunt valere argumentum de persona ad rem, idem de cæteris similibus vt de loco ad tempus, de contractibus ad vltimas voluntates dicendum est, & alijs de quibus late per Nicol. Euerard. in*

24 *suis locis argumentorum. † Cæterum in casu nostro euidens est diuersitatis ratio, nam in. d. l. si ita stipulatus. quidam sibi, aut Titio dari stipulatus fuerat, postmodum debitor stipulatori se soluturum constituit, quo casu & si stipulatori actio competat constitutæ pecuniæ, non tamen censetur adempta debitori facul-*

tas

tas soluendi adiuncto, cum nihil de eo dictum sit: promissiones autem non extendũtur ad ea, de quibus nihil dictum est .l. quicquid astringendæ. de verb.oblig. & cum stipulatur quis sibi, aut Titio, stipulatori solutum videtur, & si Titio solutum sit. d.l. si ita stipulatus. nisi expresse stipulatori duntaxat se soluturum constituat, quia tunc adiuncto soluendo non liberaretur. l. si verò mihi. ff. de const. pec. nam in claris cessant cõiecturæ. l. continuus. §. ille aut ille. ff. de verb. oblig. idem & in constituente vnam ex rebus alternatiuè debitis respondendum est. d. l. illud aut illud. de const. pec.

An liceat seruo, vel filiofamilias pignus dare si illis a domino, vel patre mutuæ pecuniæ accipiendæ facultas data sit.
Cap. XXIIII.

1 *Quemadmodum differat seruus a filiofamilias in facultate alienandi peculij.*

2 *Pater vel dominus concedens liberam administrationẽ peculij permisisse censetur pignoris dationem pro sua non pro aliena obligatione.*

3 *Intellectus .l. dominus .ff. quod iussu sec. Accur. non probatur. num. 5.*

4 *Dominus iubendo seruo, vt mutuam pecuniam accipiat concessisse censetur, vt possit pignus dare.*

1 *O differt seruus a filio familias in alienãdi peculij facultate, quia nõ alias datur actio de peculio in dominum, si seruus fideiubeat, nisi in rem domini, aut rem peculiarem fideiusserit. l. quoties. §. sabinus. ff. de pecul. si igitur quasi intercessor, seruus interuenerit non rem peculiarem agens non obligabitur dominus de peculio l. 2. §. si filiusfamilias ff. eo. filius autẽ familias si fideiussor, uel quasi intercessor acceptus sit, semper obligatur pater de peculio. d. l. 2. §. sed & si filius. plenior etenim administratio filio concessa censetur, cum et is etiam viuente patre rerum paternarum dominus quodammodo existimetur. l. in suis. de lib. & posth. eademque cum patre persona esse fingatur. l. fin. C. de impub. & eadem vtriusque vox esse intelligatur. §. ei vero. inst. de inut. stipul. ideo etiam pro alio fideiubere*

bere filius potest nisi donãdi animo fideiubeat,
2 *† quanquam enim pater vel dominus, filio uel seruo liberam peculÿ administrationem concesserit, ex qua etiam & illis concessum censetur, vt poßint pignus dare .l. si conuenerit. 2.§.fin.& .l.seq.ff.de pig. act. Non ideo tamẽ ita extendenda est hæc conceßio, vt poßit filiusfamilias aut seruus. pro aliena obligatione pignus dare.l.1.§.1.ff. quæ res pig. oblig. poß. abuti enim videntur paterna, aut dominica licentia, a quibus & si liberam peculÿ administrationem concessam habeant, non tamen illis censetur concessa peculÿ perditio.l.sicut.§. an pacisci.l.si consensit.§. videamus.ff.quib.mo. pig. vel hyp.sol.l.filiusfamilias.ff. de donat.l. si filiusfamilias crediderit.ff. ad Maced.l.3.§. filiusfamilias.ff.de pecul. Neque enim extendenda est obligatio, nisi quatenus iussus paternus extenditur aut domini.*
3 *† ideo si quis iusserit semißibus vsuris seruo suo mutuam pecuniam dari, hactenus tenetur quatenus iußit, nec pignoris obligatio locum habet in ÿs prædÿs quæ seruus non ex voluntate domini obligauit.l.dominum.ff.quod iussu qui itaq. man-*

dauit

dauit seruo suo pecuniam credi, non censetur rerum suarum obligationem seruo concessisse pro eadem pecunia. quod responsum vno, atq. altero modo interpretatur Accur. in.d. l. dominum. & in .l. si permittente eius legis. argumento. ff. ad Maced. quo loci scriptum est, Si patre permittente filiosamilias quis mutuã pecuniam dederit, Senatusconsulti potestas nõ interuenit, & ideo persecutio pignoris quod in bonis patris fuit non denegabitur, præsertim cum eidem filius hæres extiterit, modo si nullus alius iure conuentionis, uel ratione temporis, vel ordinis potior apparuerit. Qui igitur permittit pecuniam filio credi, eidem quoque pro eadem pecunia rerum suarum obligationem concedere videtur. quod primo, ita intelligendum putauit Accur. si vtrunq. permissum sit. secundo non vtrunque permissum fuisse. sed ideo obligationem pignoris sustineri, quia hæres extiterit patri, quamobrem dictionem præsertim abundare voluit. Neutra harum opinionum mihi arridere potest, tum quia si valuit ab initio non confirmetur per successionem, tum quia si non ualuit, (vt Accur. fa-

cur. fatetur) tunc non potest confirmari. l. 1. ff. de pig. nam cum vitiosè contractus pignoris intercessit, neque ex eo actio, neque retentio datur. l. cum uitiosè. ff. eo. nam quod ab initio non ualet, non potest per lapsum temporis
4 *conualescere. l. quod ab initio. de reg. iur. † puto itaque permissionem domini de accipienda a seruo mutua pecunia eò etiam extendendam esse, ut censeatur concessa facultas seruo, ut pro ea habenda possit res suas pignori dare. d. l. si permittente. nam & concesso aliquo, censentur omnia concessa sine quibus facile antecedens explicari non posset. l. 2. ff. de iur. om. iud. Verum non facilè homines pecuniam credere solent nisi accepto pignore, & in gratiā quoque debitorum introductum est, ut facilius pecuniam inueniant. §. fin. inst. quib. mo. re. contrah. oblig. ergo & id a domino permissum censetur, ut magis seruo credatur pecunia*
5 *† Verū in specie. d. l. dominum. non permisit dominus seruo, ut mutuam caperet, sed iussit dominus creditori, vt seruo suo semissibus vsuris mutuam pecuniam daret, & ideo hactenus tenetur, quatenus iussit. neque potest prædia*

domini

domini seruus obligare, cui ne de mutua quidem pecunia accipienda quidquam dictum sit.

Actio de peculio quando non competat peculio non locupletato.

Cap. XXV.

1 *Quando intelligatur dominus peculium seruo cocessisse.*
2 *Seruus peculium habere potest citra expressam domini concessionem.*
3 *In dubio libera peculij administratio seruo concessa non censetur.*
4 *Actio de peculio datur aduersus dominum quatenus in peculio est, limit. per Accur.*
5 *Si cum impubere filiofamilias vel seruo contractum est actio datur si peculium locupletatum sit.*
6 *Pupillus obligat praeponente in solidum institoria actione.*
7 *Si agatur propter delictum filij vel serui non datur actio de peculio aduersus patrem vel dominum locupletiorem non factum.*
8 *Actionibus pluribus competentibus electione vnius quando tollantur reliqua.*
9 *Quando actio detur ei qui seruo credidit pecuniam ad ludendum.*
10 *Actio furti non datur ei apud quem alea lusum esse dicitur si quid ei surreptum fuerit.*

11 *An detur actio noxalis aduersus seruum ei, qui seruo pecuniam mutuam dedit ad ludendum.*

12 *Quando agitur ex negotio gesto non datur actio noxalis.*

13 *Seruus mensor noxali actione tenetur ex dolo dũtaxat.*

1
VM † peculium illud dicatur quod seruus domino permittente separatum a rationibus dominicis habet, deducto inde si quid domino debetur, uel ijs qui sunt in potestate sua, tutela, vel curatione. l. depositi. l. peculium autem. ff. de pecul. † illud contro-
2 *uersum fuit, nunquid expresse a domino constituendum sit, an etiam citra expressam concessionem seruus peculium habere possit, vt ab Vlpiano relatum est in. l. quam Tuberonis. ff. de pecul. cuius ea fuit sententia, ut possit peculium habere seruus, & si a domino concessũ non sit, modo ne ademptum fuerit. Ideo si dominus peculium seruo concesserit, non solum id in peculium imputatur quod dominus seruo concessit, uerum id quoq. quod ignorante quidem*

dem

dem eo adquisitum est, si tamen rescisset passurus erat id in peculio esse. l. non solum. ff. de pecul. præterea si hæres peculium seruo a testatore concessum non adimat, permisisse intelligendus est. d. l. quam Tuberonis. itaq. non exigitur semper expressa domini concessio, ut seruus peculium habere dicatur; & si ut plurimũ aliud obseruetur, scilicet quando ante seruus peculium non habuit: peculium enim illud est, non id cuius seruus seorsum a domino rationẽ habuit, sed quod dominus ipse separauit, suam substantiam a serui ratione discernens: nam cum serui peculium totum adimere, uel augere, uel minuere dominus possit, animaduertendum est, non quid seruus, sed dominus constituendi seruilis peculij gratia fecerit. l. 4. ff. de pecul. ex facto itaque domini peculium metimur. re enim non verbis peculium constituendum
3 *dum vel augendum est. d. l. 4. † Cæterum libera peculij administratio permissa non censetur seruo, nisi specialiter id cautum sit. d. l.*
4 *quam Tuberonis. versic. alia causa est. † Datur autem actio aduersus dominum, qui peculium vel concessit, vel non ademit, quatenus*

in peculio est, ex quo deducendum est quod domino debetur. l. depositi. in fin. ff. de pecul. Et si ab Accur. & cæteris aliqui casus sint excepti, quibus actio non datur nisi in quantum
5 locupletius peculium factum est. † primo si cũ impubere filiofamilias, vel seruo, contractum sit. l. 1. §. si cum impubere. ff de pecul. nam cum pupillus non teneatur nisi quatenus locupletior factus est. l. eatenus. ff. de inst. ergo nec pater plus præstare cogendus est, quam is ex cuius contractu obligatur. Et si aliquibus durũ
6 id videatur: † Cum pupillus institor contrahendo obliget qui eum præposuit insolidum institoria actione. l. sed & si quis. §. pupillus. ff. de inst. sibi enim id imputare debet, qui eum præposuit, iuxta vulgatam regulam. damnum quod quis sua culpa. ergo & ei imputandum, qui peculium minori concessit. & ideo si contrahendo minor seruus læditur non restituitur, domini etenim persona spectatur, qui culpæ reus fit minori rem committendo. l. 3. §. fin. de minor. Nam quodcunque seruus ita gerit, uoluntate domini gerere intelligendus est: neque enim maiori succurritur si aliquod negotium

tium gerendum minori mandauerit, & si in ea re deceptus sit minor. l. etenim. ff. de minor. hoc enim modo, potius maiori consuleretur. l. cum mandato. ff. eo. ergo nec domino vel patri, administrationem peculij seruo, vel filio, permittenti ita fauendum est, vt non teneatur nisi quatenus peculium locupletius factũ sit, præsertim cũ et illud eis permittatur, vt ante cæteros deducant quod sibi debetur. Quæ admittenda sunt quo ad ea quæ filijs vel seruis commissa sunt, & ideo institor, & si impubes sit obligat præponentem institoria actione. Cæterum simpliciter peculio concesso, non censetur concessa libera eius administratio. l. quã Tuberonis. §. alia causa est. de pecul. ideo & si minori administratio peculij cõcedatur, ei tamen huiusmodi administratio permissa non censetur, ex qua poßit obligari in solidũ. d. §. si cum impubere, nisi id specialiter fuerit expressum, quo casu domino vel patri maiori, ex persona serui, vel filij minori succurrendũ
7 *non est. l. 3. §. fin. in fin. ff. de minor.* † *Secundo nõ datur actio aduersus dominum de peculio, eo locupletiore non facto, si ex maleficio serui, aut*

ui, aut filij delicto agatur. l. licet. §. ex furtiua causa. ff. de pecul. quod aliquibus non probatur, Cum scriptum sit ex maleficijs seruorum, veluti si furtum fecerint, aut bona rapuerint, aut damnum dederint, aut iniuriam commisserint actiones proditas esse, quibus domino dãnato permittatur, aut litis æstimationem sufferre, aut ipsum hominẽ noxæ dedere, vt per Imperat. inst. de nox. act. ergo non tantum aduersus dominum actio datur quatenus peculium est locupletatum. sed etiam ultra id quod in peculio continetur. quod & si admittamus si noxali iudicio agatur, quod caput sequitur, non tamen idem in actione de peculio dicendũ est. d. §. ex furtiua. quæ cum oriatur ex permissione & consensu domini qui peculium concessit, eò trahenda non est vt censeatur ei concessa peculij perditio. l. filiusfamilias. ff. de donat. locupletari autẽ eum ex delicto serui iniquissimum esset. l. item si cum. vel si cum. §. pedius. ff. quod met. cau. At noxalis actio ẽt inuito domino noxa commissa datur.
8 *† Cæterum quotiescunque ex eodem facto plures actiones competunt, vna electa cæteræ non tolluntur,*

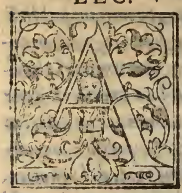
si ex secunda residuum consequi desideremus, quod priori non continebatur. l. qui seruum. et l. quoties ff. de act. & oblig. in qua ex sententia Iacob. Cuia. dictio, id; delenda est, cuius loco dictio, Nihil, est subroganda, argumẽto. l. 1. ff. vi bon. rap. vt dixi supra cap. 3. num. 7. lib. 1. Itaque actio de peculio quæ ex delicto serui datur quatenus locupletior dominus factus est, non efficit quominus noxali actione
9 *residuum cõsequi poßit damnum passus. † Tertio nonnisi locupletato peculio actio danda est si seruo mutua pecunia data sit ad ludendum. l. fin. ff. de aleæ lus. et aleat. quæ etiam deneganda videtur, & si dominus ex ea sit locupletior factus: nam & si non conueniat cum alterius detrimẽto, aut iactura locupletari quemquam vulgata. l. secundum naturam. de regul.*
10 *iur. † tamen in specie proposita huius æquitatis naturalis ratio habenda non videtur: quia & si quid surreptũ dicatur ei apud quem alea lusum esse dicetur, ei tamen actio furti denegatur, non modo ad pœnã, sed & ad rem ipsam consequẽdam. l. 1. §. quod autem. ff. de aleæ lus. & aleat. Ergo multominus actio de peculio ad*
uersus

uersus dominum danda erit, & si locupletior factus sit ex pecunia eius apud quem alea lusum est, si quidē et si ei surrepta sit denegetur. Quod admittendum est si ab eo mutua pecunia seruo data sit, qui ludum tenet, secus si ab alijs quibus aduersus dominū ex ea locupletiorem factum de peculio actio non denegatur. d.
11 *l. fin.* † *imo & noxali actioni locum fore dicendum videtur. argumento. l. si duobus. in fi. ff. si mensor fal. modum dixer. Nam si seruus mensor falsum modum dicat, datur aduersus eum actio noxalis, quamuis actio de peculio*
12 *competat.* † *Cæterum quando agitur ex negotio gesto non datur actio noxalis, sed de peculio. l. fin. ff. de aleæ lus. sed mensor seruus ita gerere saltem negotium dicitur (si non magis) quam is qui ad ludendum pecuniam accipit: et tamen quando seruus falsum modum dixit datur actio noxalis, secus quando ad ludendum pecuniam accepit, & si vtroque casu actionē ex negotio gesto non ex delicto dari manife-*
13 *stum sit. quod & si inficiari non poßim.* † *tamē cū aduersus mensorē ex dolo eius duntaxat detur. l. 1. si mēs. fal. mod. dixer. cōpetit nō*

tantum actio de peculio sed & noxalis. Qui vero agit ad pecuniam seruo mutuô datam, serui dolum non arguit, cum volenti uis neque dolus inferri dicatur, actio aduersus dominum non datur, nisi quatenus ex ea re plus in serui peculio est: cum vtile negotium domino cœptum non fuerit. neq. etiam ex eo quod geritur actio datur nisi eo locupletiore facto. cæteros casus tradit Accur. in. l. cum ancilla. C. quod cum eo. Ias. in. §. actiones autem. instit. de act. num. 20.

Vtrum pater qui decurionatui filij præsens non contradixit, posSit vltra peculij uires conueniri. Cap. XXVI.

1 *Actio de peculio datur aduersus patrem si eius uoluntate filius tutor, curator aut decurio creatus sit.*
2 *Quando filij nominationi censeatur pater consensisse.*
3 *Pater qui decurionatui filij contradixit obligatur nihilominus quatenus in peculio est.*
4 *Quando obligetur insolidum.*

CTIONE de peculio conueniri posse patrem quando filius tutor, aut curator datus est, & de in rem verso explorati iuris est. l.1. C. quod cũ eo qui in alien. potest. est. item si decurio sit creatus, siquidem volun tate patris in solidum pater tenetur, sicut etiã si tutor a magistratu volente patre creatus sit cum id onus exemplo cæterorum munerum ci uilium introductum sit. d.l.1. videtur enim pa ter cuius voluntate filius decurio, aut tutor fa ctus est, omnia onera suscepisse & pro filio fi deiussisse. l. Lucius. §. idem respondit eum qui decurionem. ff. ad munip. l. pen. ff. de adop. l. si

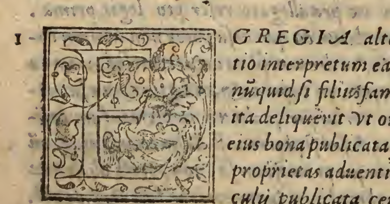
2 adoptauero. ff. de precar. † Consensisse autem pater decurionatui filij videtur, si præsens no minationi filij non contradixit. l. qui tacet. de regul. iur. l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de interrog. act. proinde quicquid in republica filius gesserit, pater qui præsens fuit nominationi, & non contradixit, vt fideiussor præstabit. l. quoties. ff. ad municip. gestum autem in repu-

blica sic accipere debemus, pecuniam publicã habere, debitam tractare, siue erogandam decernere. sed & si curatores operum, vel alicuius alterius negotij Reipublicæ creauerit, tenebitur; si successorem sibi nominauerit patrem obstringet, vel si vectigalia publica locauerit pater quoque obstrictus erit. d. l. quoties. vers. gestum.
3 *† Contradicere igitur expressè debet si præsens sit, ut consensisse non dicatur. l. honores. §. fin. ff. de decur. quod si ita fecerit non obligatur pater insolidum, sed quatenus in peculio est. nec quicquam mutare arbitror, an voluntate patris decurio factus sit, quoniã rempublicam saluam fore pater obstrictus est l. 3. §. fin. ff. de pecul. l. 1. §. fin. de magistr. conuen. ex cuius legis sententia ibi. (Nam et si uoluntate patris magistratum administrauerit, attamen non oportere patrem vltra quam de peculio conueniri. & cæt.) dicendum videtur vltra peculij vires aduersus patrem decurionatui filij consentientem, actionem dandam non esse.*
4 *† qua in re ita distinguendum puto. aut enim pater simpliciter seu non contradicendo consensit nominationi filij, & quo ad publicam*

blicam causam attinet obligatur insolidum, at pro causa priuatorum, eo quia pupillo caueri non curauerit obligatur quatenus est in peculio.l.1.§.fin.de mag.conuen.iuncta.l.quoties. ad municip.qui enim dat voluntatem vt filius decurio creetur, illud promittere videtur saluam fore rempublicã, sed quod ad Reipublicæ pecuniariam causam attinet nihil interest pupillis tutores dari.d.l.quoties.uers.non solent. idem quoq. promitti rem pupilli saluam fore. Itaque si ex consensu paterno propter filij decurionatum illud intelligitur promissum vt respublica salua sit, promitti autem & caueri rem pupilli saluã fore ad rempublicam nõ pertinet, consensum paternum ad solidam obligationem extendere iniqum foret. Neque moueor ex præallegato rescripto legis primæ. C.quod cum eo quo casu pater non tantum cõsensit, vt decurio filius crearetur, sed etiam tutor, quod ex copula, &, colligitur, quæ sui natura vtriusque qualitatis implementum desiderat.§.sed si plures.inst.de hære.inst.itaq. cũ utrunque promissum sit, non potest ab ijs quæ semel ei placita sunt recedere.l.sicut.C.de act. & oblig.

An publicatis bonis filiorum censeatur publicatum peculium Castrense, aut quasi vel proprietas aduentitij. Cap. XXVII.

1 *Peculium aduentitium Castrense, aut quasi Castrense propter filij delictum non potest publicari secundum communem.*
2 *Damnato patre peculium non obligatur. & num. 10.*
3 *Bona deportatorum publicantur.*
4 *Communis opinio reprobatur.*
5 *Verba cum effectu intelligenda sunt.*
6 *Publicatis filiorum bonis etiam proprietas aduentitij peculij censetur publicata.*
7 *Filij familias aduentitiorum alienatio interdicta est.*
8 *Publica vtilitas fauori priuatorum anteponenda est.*
9 *Bona & si non possint alienari possunt tamen publicari aliquando.*

1 *GREGIA alterca-tio interpretum ea est, nūquid si filiusfamilias ita deliquerit vt omnia eius bona publicata sint, proprietas aduentitij peculij publicata censeatur,*

tur, & quid de Castrensibus, aut quasi, & frequentiori calculo probatum est, publicatum non censeri peculium ob filij delictum siue aduentitium, siue Castrense sit, vel quasi. vt traditum est a Bar. in. l. si finita. §. si de vectigalibus. num. 12. ff. de dam. infec. argumento. l. cũ non solum. §. filiis autem. C. de bon. que lib. Nam cum interdicta sit filijs omnis alienatio, quia coarctare, iuueniles calores imperator voluit, ergo nec propter delictum permittenda est filio alienatio peculij. Nam sicut vsufructuarij emphiteotæ, & mulieres non possunt alienare, & consequenter ex eorum delictis prædicta bona publicari non possunt exceptis dotalibus in casibus traditis. in. l. quinque legibus. C. de bon. damnat. idem in peculio dicendũ
2 erit. † præterea sicut damnato patre peculium non obligatur. l. 3. §. sed utrum. in fin. ff. de minor. idem & filio damnato obtinere debet, vt idem sit correlatiuorum iudicium. l. fin. C. de
3 ind. uid. tol. † Item eos in hanc sententiam inuexit, quod certi iuris sit, bona deportatorum publicari. l. 2. C. de bon. proscrip. sed filio deportato qui in patris potestate est, peculium nec quod

quod in castris adquisiuit, vel quod ei militaturo donauit, auferendum patri est. l. 3. C. de
4 *bon.proscrip.† publicatis itaque filij bonis, peculium a patre auferendum non est. Vt a Doctoribus passim probatum est & eleganter ab Octauiano Cacher. Decis. Pedemon. 94. nu. 3. relatum est. Quem si ante hæc scripta vidisse, poterat forte disertissimi uiri auctoritas me in hanc opinionem impellere, quam antea improbaueram, & præsertim in Castrensi peculio, in quo patrisfamilias comparatur filius. l. 2. ff. ad Maced. de quo etiam patre inuito potest disponere. l. 3. ff. de castr. pec. publicatis itaque filij bonis, non uideo cur non publicatum censeatur Castrense peculium aut quasi, nisi inanem, ut plurimum publicationem, & sine effe*
5 *ctu esse fateamur. † quod iuri non conuenit, ut uerba sine effectu intelligantur. l. 1. ff. quod quisque iuris. §. est & aliud. inst. de donat. Et si uerò soleant deportatorum bona publicari l. 2. C. de bon. proscrip. & in specie. d. l. 3. deportetur filius. Tamen nō publicantur eius bona, quia cum iure ipso filijs familias concessum sit ut peculium (quod proprium eorum patrimo-*

nium

nium esse censetur) habere possint, & si sint in paterna potestate. Eodem iure etiam retentio parentibus permissa est eiusdem peculij, etiam filio deportato: non tamen inde illud colligi potest, quod ab interpretibus probatum est, non censeri publicatum Castrense peculium, si bona ipsius filii legitime sint publicata. Nam & seruis damnatis peculia eorum dominis non au-
6 *feruntur. l. 1. C. de bon. dam.* † *Quod si bona filii publicata sint, non tantum Castrensia sed et proprietatem aduentitiorum fisco applicandā puto. l. quisquis. in princip. C. ad. l. Iul. maiest. Nam appellatio bonorum hæc quoque peculia cōtinet. l. bonorum. uers. in bonis. de uerb. sig. quæ & si loquatur in Crimine Læsæ Maiestatis, tamen certum illud est bona filiorum publicari; & in hanc publicationem contineri ea quæ ad filium pertinent, quæ non applicātur proximioribus ab intestato succedentibus. l. fi. & in auth. bona damnatorum. C. de bon. dam. & id admisit in hoc crimine Excellentissimus Senatus Serenissimi Sabaudiæ Ducis. d. Decis.*
7 *94.* † *Neque obstat quod filiofamilias rerum aduentitiarum alienatio interdicta sit, quia*

cum illud fauore filiorum introductum sit, ne cupidini dediti tristem exitum sentiant. d. l. cum non solum. §. filijs autem. C. de bonq. lib. beneficio legis delinquendo se indignos redunt quo frui non debent, cum in legem committāt l. fin. §. sin vero. C. de iur. delib. & constat ex supradictis publicari posse, ideo quod ad eos pertinet publicatur proprietas nempè aduentitiorum, quod et in cæteris casibus obtinebit, quibus ipso iure bona filiorum publicantur. †
8 *Quod & ratio publicæ vtilitatis suadet, quæ fauori priuatorum est anteponenda. l. vnica. §. fin. C. de cad. tol. sed Reipublicæ interest delicta puniri, vt transeant cæteris in exemplū l. ita vulneratus. ff. ad. l. aquil. fauori igitur priuatorum erit fauor publicus præferēdus, cū ex iuris dispositione filiorum delinquentium*
9 *bona publicanda sint. † Præterea non satis illud consequens fit bonorum alienandorum potestatem quis non habet, ergo nec illi a fisco auferri possunt quamuis deliquerit: nam & si mulieribus & minoribus rerum suarum alienatio aliquibus in casibus interdicta sit, hæc tamen prohibitio non facit quominus si deli-*
querint,

querint, bona eorum non possint publicari. l. si minor. de adul. l. auxilium. vers. in delictis. ff. de minor. l. impunitas. C. de pœn. nisi prohibitio alienationis fauore alterius facta sit. l. Imperator. de fideicommiss. lib. pœna enim suos auctores tenere debet. l. sancimus. C. de pœn. l. rescriptum. ff. de his quib. vt indig. Ideo cum alienatio rerum dotalium mulieri in fauorem mariti vel patris interdicta sit, nihil mirum si delinquendo marito vel patri præiudicare nō
10 *possit. l. 2. §. voluntate. ff. sol. matr.* † *Neque etiā eo argumento moueor quod damnato patre peculium separetur. d. l. 3. §. sed vtrum. in fin. ff. de minor. quia illud speciale esse in ea specie colligimus ex verbis eiusdem legis. ibi licet aliquo casu peculium ad filium spectet, ut puta si patris eius bona a fisco propter debitum pecuniarium occupata sint. Speciale autem in vno denotat ius commune in contrarium. l. 1. in fin. ad municip. & non sunt ad consequentiam trahenda. §. sed & quod Principi. inst. de iur. nat. l. & quia. ff. sol. matr. peculium enim profectitium ad fiscum transit publicatis bonis paternis. l. 1. vers. sed & si morte patris. ff.*

quan.

quan.actio de pecul.annal.sit.itaq.si Doctorũ nostrorum argumento nobis vti liceret, idem contra dicendum foret, nempe, publicatis bonis filij peculium quod ad eum pertinet publicatum esse, imo & multo fortius cum bona paterna magis ad filium quam bona filiorum ad patrem iure successionis pertinere dicantur. l. cum ratio. de bon. dam. tum etiam quia filij nihil habere possint quod in aliquo peculij genere nõ contineatur, parentes autẽ extra peculia filijs concessa, & alia bona habere soleãt. ideo in eis non ita inutilis publicatio redderetur, sicut in filiis si publicatis eius bonis, proprietas peculii eius aduentitij publicata, vel Castrensis, aut quasi pleno iure non censeatur. Concludo itaque publicatis bonis filij, cẽseri publicatum non solum peculium Castrense aut quasi, sed & aduentitii nudam proprietatem ad filiũ pertinentem, non solum in Crimine Læsæ Maiestatis, sed etiam in cæteris in quibus iure bona filiorum publicata forent.

An per consuetudinem leges abrogentur.

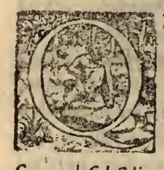
Cap. XXVIII.

1 *In*

1 *In causis feudalibus decidendis obseruandi sunt in primis feudorum vsus.*

2 *L. 2. C. quæ sit longa consuet. sensus.*

3 *An consuetudo præscriptionem exigat, & quomodo differant inter se.*

1
VONIAM† in feudis potissimum mores & consuetudines vtentium obseruantur, non Romanorum leges ad quas in causis eius generis decidendis non nisi ut ad subsidiariam actionem recurrendum est: ut relatum est in titulo de feud. cognit. in usibus feud. non inelegans suboritur disputatio, num tanta sit uis & auctoritas consuetudinis, ut legem posit superare. quod citra omnem controuersiam positum uidetur ex Iuliani, & Pauli responsis in .l. de quibus. & .l.
2 *imo magnæ. ff. de .ll. † Verum hac in re negotium maximum Accur. & cæteris interpretibus fecit in. d l. de quibus, Constantini rescriptum in. l. 2. C. quæ sit longa consuet. quo loci Imperator negat tãtam auctoritatem, ac uim consuetudini competere, ut posit rationem,*

aut legem superare. omißis itaque Accur. & cæterorum traditionibus, tum in .d.l. de quibus, tum in.d.l.2.quibus in locis ad dissolutionem huius difficultatis effundunt plurima, nec admodū probabilia, dicam tamē quod sentio. Existimo itaque Constantinum in.d.l.2.explicare Iuliani responsum in.d.l.de quibus.in fi. cum illud rectißimè receptum esse ait, ut leges non solum suffragio Legislatoris, sed etiam tacito consensu omnium per desuetudinem abrogentur. illud ad interpretandam Iuliani sententiam a Constantino additum fuit, ut id sui momēto, idest per se, sine alio adminiculo præstare, atque efficere non poßit consuetudo.

3 † *Sed quid ultra desiderandum est? (inquiet aliquis) hic enim tota res posita est. præscriptionem responderim ego summum Pontificē secutus.in.c.fin.extra.de consuet.consuetudinis enim tanta non est uis ut poßit legem uincere, nisi rationabilis sit, & legitime præscripta. Ideò si contra rationem sit, de similibus ad similia trahenda non est. sortiturque potius naturam præscriptionis .l. quod non ratione.ff.de.ll.Neq.me mouet si dicat quispiam*

in

in quauis consuetudine introducenda quãquã iuri non refragetur, præscriptionem exigi. l. diuturna. l. sed & ea. l. de quibus. §. inueterata. ff. de. ll. quod non est admittendum. Nam et si tempus ad inducendam consuetudinem requiratur, præscriptionem tamen necessariam non esse nihil prohibet. l. non hoc. C. Vnde legit. tempus enim ad inducendam præscriptionem non sufficit. c. malæ fidei. de regul. iur. in 6. l. bonæ fidei. ff. de adquir. rerum dominio. cũ similibus. Cæterum in consuetudine propter mutuum populi consensum frustra bonam fidẽ aut titulum desiderabimus. Item consuetudo vim non habet nisi introducta sit ab ijs qui super eadem re possent legem condere, quod in præscriptione locum non habet, quæ de iure alterius aliquid semper detrahit, plura de differentia præscriptionis & consuetudinis si quis velit videat. D. Craue. Præcep. meum. in suo perelegant tractatu de antiquit. temporum parte. 4.

Nunquid liceat filio qui feudum paternum habere desiderat hæreditatem eius repudiare. Cap. XXIX.

1 *Dispositio tit. an agnatus, uel fil in usibus feud. nō habet locum in feudo ex pacto & prouidentia. sec. com. contrarium magis probatur. num. 5.*

2 *In feudo hæreditario sufficit ut uasallus sit hæres primi adquirentis, uel ultimo loco defuncti.*

3 *Pater si stipuletur sibi & liberis, post mortem patris illis prodest, & si non sint hæredes.*

4 *Feudi natura alteratur propter pactū in inuestitura insertum.*

5 *Agnati possunt repudiare hæreditatē, & feudū habere; nisi feudum sit simpliciter, et absolutè hæreditarium*

6 *Cur deterior sit conditio filiorum, quam agnatorum.*

7 *Pater delinquendo filijs præiudicat in feudi successione agnatis non semper.*

8 *Feudū informe non transit ad filios qui nō sunt hæredes.*

9 *Expressio eorum quæ tacitè insunt nihil operatur.*

10 *In causis feudalibus ad ius Romanorum recurrendum est in subsidium.*

11 *Vasallus de feudo simpliciter, & absolutè hæreditario potest pro arbitrio disponere.*

12 *Filius exhæredatus potest feudum habere.*

13 *Filius si uelit habere feudum non debet repudiare paternam hæreditatem.*

14 *Quare introductum sit, ne possit filius repudiare hæreditatem si uelit feudum habere.*

15 *Renuntiatio viuente patre a filio facta, vel confectio inuentarij ei non prodest ad euitanda onera hæreditaria si velit feudum habere.*

16 §. rursus

16 §. *rursus.si de inuest.feud.contr.fuer. declaratur.*

GREGIA interpretum contentio est ad titulum, an agnatus, vel filius defuncti possit retinere feudum repudiata hæreditate. an eius cap. distinctio locum habeat in feudo hæreditario tantum, vel etiam si ex pacto & prouidentia constet nihilominus seruanda sit, quod frequentiori calculo probatum est, ut testatur Iul.Clar.recep. sent.lib.4.§.feudum.q. 76. vers. & propte-
1 *rea.† & si ipse eadem. q. vers. Baldus autem. sequatur contrariam sententiam, quam etiam ex sententia Saliceti communem ait & veriorem, non obstante fundamento aduersæ opinionis auctorum. quod si intelligamus distinctionem .d. cap. in feudo hæreditario tantum locum sibi vindicare, erit inanis & superflua:*
2 *†cum in huiusmodi feudo siue filius, siue quilibet alius si feudum habere velit, cogatur hæreditatem adire. verum sat est vt agnatus sit*

hæres hoc casu, vel primi adquirentis vel vasalli vltimo loco defuncti (vt ipse inquit) & admittendum est. sec. communem sententiam de qua per Curt. Iun. cons. 1. col. 3. num. 11. uol. 1. Rol. a Val. cons. 23. num. 44. vol. 1. Dec. cōs. 390. num. 5. Ideo cum locum habeat in hoc feudo non erit elusoria prædicta consuetudo, & si non extendatur ad feudum ex pacto & prouidentia. Idem sensit Aluar. in. d. titulo an agn. num. 9. & Mart. Lauden. num. 7. Idem voluit Zas. in suo tract. de feud. par. 8. tit. de succes. feud. num. 6. Nam feudum ex pacto & prouidentia illud dicitur, quando quis stipulatur feudum sibi & liberis suis, vt tradunt præfati doctores.
3 *† Sed quando pater sibi & liberis suis stipulatur, liberis stipulatio post mortem patris prodest, & si hæredes non sint. l. quodcunque. §. 1. de verb. oblig. l. cum patronus. §. cum libertus. ff. de oper. libert. ergo filii poterunt feudum habere, & si non sint patris heredes in specie proposita, quanquam enim ea sit feudi natura, ut non poßit filius repudiata hæreditate paterna feudum obtinere.*
4 *† tamen propter pactum in inuestitura appositum, alterari feudi natura*

*di naturam indubitati iuris est. c. 1. de duob.
fratr. a cap. inuest. & in tit. de feudo non ha-
5 ben. propr. nat. feud. † Mihi autem magis pro-
batur non posse filium in quæstione proposita
repudiata hæreditate feudum habere, & si a-
gnatorum tam in casu proposito quam etiam
in feudo hæreditario, (non tamen simpliciter
& absolutè) diuersa sit conditio possintque
isti feudum habere, & si vassalli vltimo loco
defuncti hæreditatem repudient. d. titulo an
agnat. vel filius quod in feudo simpliciter &
absolutè hæreditario pro se & hæredibus qui-
buscunque locum non habet. in quo non pos-
sunt succedere nisi qui sunt hæredes. Iul. Clar.
6 recep. sent. lib. 4. §. feudum. q. 9. et. q. 76. † sed
inquirẽda ratio est cur deterior sit conditio fi-
liorum quam agnatorum, ante quam aliquid
constituam, de re ista; quod eo factum puto,
quia Agnati in prædictis feudorum generi-
bus, non dicuntur succedere & feudum ha-
bere beneficio Vasalli ultimo loco defuncti:
nam si cœpisset ab eo feudum ipsi non succede
rent. §. sin autem dominus de his qui feud. da-
ri poss. & in titulo de benef. fratr. illud itaque*

habent ex pacto & prouidentia primi adquirentis, nimirum igitur si uasallus ultimo loco defunctus agnatis non possit aliquod praeiudicium generare. l. ab eo. C. de fideicommiss. Caeterum filii non tãtum ex persona primi adquirentis, sed etiam beneficio patris dicuntur feudum consequi, & si sit ex pacto & prouidentia: nam in feudo quod etiam ab auo descendit patri succedere dicuntur, cum in eius successione patruo suo praeferantur, qui tamen auo erat proximior; cum itaque id eis patris beneficio contingat, merito non aliter ad feudum auitũ sunt admittendi, nisi paternam quoque agno-
7 *scant haereditatem. † quamobrem nihil mirum est si pater delicto suo possit filiis praeiudicare & si feudum sit ex pacto & prouidentia, agnatis autem non aliter quam si in personam domini delictum fuerit perpetratum, ut dominus habeat hãc iniuriae suae ultionẽ. §. denique. quae fuit prima causa benef. amit. iũcto titu. si uasal. feu. priu. cui defer. his ita cõstitutis puto ego ueriorẽ esse priorẽ sentẽtiã. † quod & ex*
8 *Iul. Clari opinione alia probo, nam si feudũ aliquis simpliciter sibi recipiat, nulla habita men-*
tione

tione hæredũ, uel liberorum, quod feudi genus informe ab ipso nũcupatur, tũc admittit distinctionẽ prædicti cap. an agna. uel filius. d. §. feudũ. q. 76. uers. aut est feudũ antiquũ. huius feudi eãnaturã esse cõstat, ut ad liberos, et descendẽtes transeat in infinitum. §. hoc quoq. notandum. de ijs qui feud. dare poss. & de nat. success. feud. At qui sibi & liberis feudum stipulatur nihil adiicit naturæ feudi, cum illud ex consuetudine feudorum. insit in ipsa simplici concessione. † *Cæterum vulgati iuris est expreßionem eorum quæ tacitè insunt nihil operari. l. 3. de leg. 1. l. non rectè. C. de fideius. ideo cum ea sit feudi natura vt vasallo liceat feudum acceptum a domino, alteri in feudum dare. §. similiter. de lege Conradi. si pactum sit in inuestitura appositum pro te, & quibus in feudum de deris, non tamen alteratur feudi natura, cum illud tacitè insit, & sit ea inueterata feudorũ consuetudo. quemadmodum probat titulus de feud. non hab. prop. nat. feud. itaq. nec in casu proposito alterare poterunt feudi naturam dicta verba, pro te & liberis, perinde, ac si nihil dictum esset, Et cũ vtroq. casu prouisum*

9

 æquè

æquè sit liberis, appellari posse puto etiam feudum; hoc, ex pacto & prouidentia, quamuis pactum istud ab accipiente non sit expressum.

10 † *præterea nemo negabit sanæ mentis differre hæc iura a legibus Romanorum, neque ad ea recurrẽdum nisi in subsidium. d. titulo. de feudi cognit. nõ est igitur quod moueamur argumento. d. l. quodcunque. & l. cum patronus. cum apertè his vsibus cautum sit, non posse filium feudum habere, nisi si patris hæres existat, & si ea sit feudi natura ut ad liberos transire debeat in infinitum & descendentes. de nat. succes. feud. etiam citra expressam accipientis conuentionem. Cum possit itaque pater filijs facto suo nocere, cum non possit filius feudum paternum habere nisi immiscendo se hæreditati paternæ eius hæres sit. vt ex supra dictis euidenter constat. ex Doctorum sententia communi absurdum. Illud inde sequetur, quod etiam si feudum sit ex pacto & prouidentia, tamen non poterit huiusmodi feudum filius sibi vindicare, si iustè fuerit a patre exhæredatus. quod tamen non censuit admittendum Iul. Clar. d. §. feudum. q. 74. vers. resolu-*

tio

tio huius quæstionis. nisi in eo feudo in quo filius non potest feudum habere nisi hæres sit patris, quo casu filium iuste exhæredatum, à feudi successione repellendum passim interpretes admiserunt. vt prædicta. q. idem testatum reliquit & Rol. à Val. cons. 23. nu. vltimo. vol. 1. Verum mihi nec consequens illud, nec com-
11 *munis Doctorum traditio probatur. † Nam excepto feudo simpliciter & mere hæreditario, de quo pro arbitrio potest disponere vasallus. vt inquit Iul. Clar. d. §. feudum. q. 9. vers. hoc præmisso. Rol. à Valle. cons. 79. num. 29. vol. 2. per tex. in. c. 1. de feudo non hab. prop. nat. feu. in quo succedit qui hæres est, siue sit filius siue extraneus, modo ne sit persona prohibita.*
12 *vt tradit Nat. cons. 491. num. 2. & seq. † In cæteris autem feudorum generibus filiũ exhæredatum posse feudum habere non dubito; cum vasallus non possit de eo in vltimo suo elogio disponere. c. 1. de success. feud. exheredatio à patre facta ad bona quorum natura per eius dispositionem alterari minimè potest, trahenda non est. & hoc extra omnem controuersiam est positum in feudo ex pacto & proui-*

dentia

dentia.ex communi Doctorum sententia. Cæterum in eo quoque feudi genere in quo admittunt non posse filium feudum habere nisi sit hæres patris, certum quoque est non tenere ordinationem defuncti. d.c. de succes. feu. ergo nec exhæredatione ab eo facta poterit id consequi
13 *† nec usus feudorum illud exigunt, ut omnino sit hæres patris filius si velit & successor feudi esse, sed ne patris hæreditatem repudiet. §. similiter primo. vers. filius. de cap. qui cur. uend. & .d. tit. an agnat. uel filius. sicut etiam admittunt. Doctores communiter .in. d. tit. in filio præterito, vel renuntiante hæreditati paternæ cum iuramento viuente patre. Zas. in trac. feud. de feud. succes. num. 9. sed quis dubitat non repudiare hæreditatem paternam filiũ exhæredatum? cui nec defertur hæreditas. l. nolle. l. is qui hæres. l. is potest. ff. de adquir. hæred. ergo filio non repudianti non obest patris ordinatio, propterquam ab eius hæreditate excluditur. Ideo cum per eum non stet quo minus hæreditatem adeat, perinde est, ac si hæres esset, atque conditioni satisfecisset: cum per eũ non fiat quominus conditio impleatur. l. iure*

ciuili

ciuili. ff. de cond. & demonstr. & si hoc casu filius abundè conditioni satisfecerit non repu-
14 *diando. † postremo filium non posse repudiare hæreditatem si velit feudum habere eò introductum est, vt filius onera hæreditatis paternæ sustineat, ideo si pater habeat hæredem admittunt communiter Doctores in .d. titu. an agnat. & zas. de feud. succes. num. 6. vers. primo. cum satisfactum iam sit creditoribus quorum causa id ita constitutum est, non arcendũ filium a feudi successione, idem si fuerit præteritus quamuis hæreditas soluendo nõ sit: quod nec ego ita simpliciter admitto, sed ita demum si eius hæreditas soluendo sit, alioquin præsumendum potius erit, præteritionem vel exhæredationem a patre factam fuisse in fraudem legis, & creditorum, ideo rata eius dispositio habenda non est. ff. de his quæ in fraud. cred.*
15 *† Idem dicendum puto de renunciatione viuente patre a filio facta, vel etiam si adierit hæreditatem cum beneficio legis, & inuentarij, vt cõmuniter admittunt interpretes nostri: quia illam in creditorum præiudiciũ admittendam non censeo, nec beneficium inuentarij hoc casu*

filio

filio prodesse potest, ad euitanda onera hæreditaria, etiam vltra vires eius, cum ob hanc præcipue causam id constitutum sit, vt aperte prædicti.c. an agnat. litera & sensus docent. nec me mouet quod ita, & delinquendo pater filijs præiudicet in feudo paterno, quia hoc idē illi prohibitum est in testamento, in quo vsibus feudorum ordinatio defuncti non sustinetur.d.titulo de succes. feud.nec id mirum cum per obliqum quandoque concedantur quæ directo sunt prohibita.l.1.ff.de auctor.& consen.
16 tut.† Quanquam autem filius non teneatur ordinationem patris defuncti testamentariā ratam habere, patris tamen factum inter viuos citra dolum, aut fraudem, non potest impugnare. ideo si vasallus det alteri rem in feudum, cum omni incremento, post mortem vasalli cōcedentis, incrementum ad accipientem nō pertinebit, nisi superstes sit legitimus hæres.§. rursus. si de inuest.feud.contr.fuer.legitimus autem hæres intelligitur filius masculus.§. sed diuersum.de alien.feud.at si morte vasalli feudum reuersum fuerit ad dominum, vel agnatos, nec feudum nec incrementum ad accipien

tem pertinebunt; d. §. rursus. cum ij non vti hæredes feudum habeant.

An empti feudi ea sit conditio, vt ad fœminas transeat, vel ad hæredes extraneos, & propter culpam an amittatur. Cap. XXX.

1 *Feudũ ex beneuolentia cõcedentis pendet, ideo feudũ emptũ impropriũ dicitur, neq. possunt vasalli eo propter ingratitudinẽ priuari sec. Crau. reprobatur num. 6.*
2 *Fœminæ non sunt excludendæ a successione feudi empti sec. communem reprobatur. num. 4.*
3 *Feudum emptum transit ad hæredes extraneos secundũ Nat. reprobatur num. 6. & 7.*
5 *Dominus inuestitura facta audiendus non est si velit præstare id quod interest.*
8 *Quomodo differant maiores a minoribus valuassoribus.*
9 *Exclusio fœminarum a feudo non est contra ius commune vt voluit Dec.*

ON leuis etiam est controuersia apud feudorũ professores, an fœminæ sicut masculi in feudo empto possint succedere † Nam cum feuda ex be-
1 *neuolentia concedentis pendeant,*

pendeant, vt scriptum est in. §. beneficium. in quibus caus. ben.amit. si prætio a vasallo comparentur, proprie feuda non poterunt appellari. Crau. præcep. meus. cons. 6. num. 109. Quo loci inquit, non posse Vasallum priuari feudo empto ex alijs causis quibus ceteri vasalli feudo priuari poßunt, cum in pœnalibus non fiat extẽsio de casu proprio ad improprium. l. 3. §. hæc verba. de neg. gest. probat idem etiã præter alios, argu. §. sed & maior. inst. de his qui
2 *sunt sui vel alien. iur.* † *si feudum emptum improprium est, ab ejus succeßione fœminæ non sunt excludendæ: quia cum iura excludẽtia fœminas sint contra ius commune, & rigorem iuris contineant. l. maximũ uitiũ. C. de lib. præt. strictè, & in feudis propriam naturam habentibus erunt intelligenda. hoc arg. Dec. vtitur cons. 390. num. 7. & hanc communem sententiam esse testatur Nat. cons. 246. nu. 4. & ab hac opinione in iudicando recedendum nõ esse voluit Iul. Clar. recep. sent. lib. 4. §. feudũ. q.*
3 *73.* † *imo Nat. cons. 159. num. 4. ẽt ad hæredes*
4 *extraneos transire cõstanter asseuerauit.* † *ego magis puto quamuis feudum pecunia comparatum*

tum

tum sit, non ideo tamen fœminas ad eius successionem admittēdas, nisi nominatim dictum sit. §. hoc autem notandū. de ijs qui feu. da. pos. & in. c. vnico. an mut. sur. §. fin. in quibus ca. feud. amit. Nam cum hæc sit feudi natura, non aliter ab ea recedendū est, quam si nominatim in inuestitura comprehensum sit: cum neq. præsumendum sit, ut feudum concedentes ab ea recedere voluerint. sicut princeps cōcedendo alicui liberam testandi facultatem, nihil aliud cōcedere videtur, nisi vt habeat legitimā & consuetam testamēti factionē. l. si quando. C. de in off. testam. Ita nec dominus qui prætiū pro feudi concessione accepit, præsumitur à feudorū natura in cæteris recessisse, totāq. euertere eo-
5 *rum conditionem voluisse. † & cum dominus ex feudi concessione, & inuestitura ita obligetur, vt possessionem omnino tradere cōpellatur, nec audiendus sit, & si velit præstare id quod interest. §. si facta. si de feud. defun. cōtē. sit. & si morā contraxerit omnem ēt vtilitatē vasallo præstare cogitur. §. fi. de no. for. fidel. cæterum cum obligationes stricti iuris sint. l. quicquid astringendæ. de verb. oblig. vltra id quod*

quod actũ conuentũue est nõ sunt extẽdẽdæ. l.nõ omnis.ff.si cer.pe. eo igitur excepto quod pro beneficio pretium datum est, nõ est in cæteris dicendum mutatam fuisse & euersam feu-
6 *dorum consuetudinẽ tandiu obseruatam.† quã obrem nec admitto, non posse a vasallo qui feudũ emerit, si culpã beneficij priuatione dignã cõmiserit, feudũ auferri. Nec illud et vt ad extraneos, sine consensu domini, trãsferri poßit, contra constitutiones Lotharij, et Friderici.c. imperialem. de prohib. feu. alien. Nam et si feudum emptum hac in parte aliquantulũ degeneret a natura feudi, non tamẽ ita ab ea abhorret vt mutet vniuersam feudorum consuetudinẽ: Ideo & si feudũ ab vno ex fratribus, post mortem patris in cõmuni causa manentibus, de bonis cõmunibus emptum sit domino ignorante, ad fratrem feudum non pertinet, neq. in eo succedit; tantũ abest, ut in eo succedat extraneus. vt voluit Nat. & aperte constat, ex. §. si duo fratres. de fratr. de no. benef. inuest. si hoc casu nec ad fratrem feudum emptum transfertur, Quãto minus si de bonis proprijs feudũ emptũ*
7 *sit, ad extraneos transferri poterit.† ex quo et illud*

illud necessario sequitur, quod si uasallus huius modi feudum alienauerit, eum a feudo cadere. d.c. imperialē. et qualiter olim feud. pot. alien. §. donare. & si Excell. viri Aimo Craue. & Nat. secus senserint, nā si interdicta est huius feudi alienatio, (prout est) per alienationē pro hibitam vasallum a feudo cadere, nemo eorū inficiatur. Imo etsi expresse feudi alienatio uasallo his uerbis concessa sit, pro te & quibus de deris, quo casu potest alteri feudū uendere, uel donare, et si propriā feudi naturam nō habeat, iure tamen feudi censebitur, & ex his causis ipsum amittit quibus & uerum feudū. ut aperte significatum est, in tit. de feudo non habente propriam naturam feud. quanto magis a feudo cadet uasallus, qui feudū accepit non ea lege ut possit illud ad extraneos transferre, (& si em-
8 ptum ab eo sit) si culpam cōmittat. † quod apertius constat ex differentia constituta inter maiores, & minores ualuasores feudū dantes: nā illi feudum datū sine culpa uasallo adimere nō possunt, isti etiam sine culpa, modo prætiū pro feudo acceptum restituant. in tit. de nat. feud. ergo si culpa sua feudum amittāt uasalli, siue a

maioribus siue a minoribus ualuasoribus feudũ acceperint feudo priuantur, etiã prætio pro eo dato non restituto. nam unius casus inclusio casum alium excludit. l. cum prætor. ff. de iud. nec immerito: nam damnũ quod quis sua culpa sentit sibi nõ alijs debet imputare. Nec emptio feudi debet uasallis delinquendi causam præstare. l. cõueniri. ff. de pact. dotal. nam & expressæ conuentiones id efficere nequeunt. ideo et si conuentum foret expresse ne ob delictũ uasallus a feudo caderet, putarem pactionẽ hanc admittendã nõ esse. sicut nec illa cõuentio tenet, ne ob res amotas mulier teneatur. d. l. conueniri. l. si unus. §. illud. ff. de pac. Mart. Laud. in §. 1. nu. 8. de feud. guard. Neq. ualde me mouẽt quæ in contrarium adducta sunt, nam quod in pœnalibus non sit faciẽda extensio de casu proprio ad improprium. Vt inquit D. Crau. d. cõs. 6. & si satis respõsum sit ex ijs quæ dicta sunt in tit. de feudo non habente propr. nat. feu. ubi feudum improprium est, & tamen ex eisdem causis amittitur quibus & uerum. nescio tamẽ an illud præsuppositũ ita indistinctè sit admittendum: cum publicè intersit delicta puniri.

l.ita vulneratus ff.ad l.aquil.& fauorē publicum priuato anteponendum esse certū sit.l.ius publicum.de pact.l.nemo potest. de leg.1.præterea nec vlla fit extensio in specie proposita, sed feudum emptum non tantum naturæ feudorum hac in re adimit aut detrahit, vt amitti non possit culpa per vasallum commissa, uel ut possit ad extraneos hæredes, aut fœminas trāsmitti.nam decreta, aut Principum cōstitutiones ita intelligendæ sunt, ut minus corrigāt ius cōmune quā fieri potest.d.l.si quando.C.de inoff.Crau.cons.197.num.5. & 6. idem dicendū in feudo pecunia accepta concesso a domino, cuius mens vel accipientis feudum si ea fuisset, nullo negotio id exprimere potuissent. ex quo sequitur eos naturæ feudorū noluisse quicquā derogare, nisi in his quæ nominatim dicta sūt, l.vnica.§.sin autē ad deficientis C.de cad.tol. §.hoc autem notandum.de iis qui feu.dare pos. ad.§.sed & maior. inst. de iis qui sunt sui vel alien.iur.responde, longe diuersam esse rationem.pleno enim iure seruū dominus possidet, neq. alterius est proprietas, vt in feudo, quæ facile ad proprietatē reuertitur.§.finitur.inst.

de usufruc. & in tit. quæ fuit prima causa ben. amit. & de benef. fratr. & quibus mod. feud.
9 *amit.* † *Nec etiam admittēda est Dec. ratiocinatio. cons. 390. num. 7. quod exclusio fœminarū à feudi successione, iuri communi refragetur. Imo maximè iuri cōmuni et æquitati naturali conuenit, vt possit dominus rei suæ legem quā velit dicere. l. in conditionibus. ff. de cond. & demonst. l. in re mandata. C. mand. § per traditionem. inst. de rerum diuis. cum olim nec ad filios vasalli defuncti pertineret. §. & quia vidimus. de ijs qui feu. dar. pos. quod hodie etiam in aliquibus obtinet. vt cōnstat ex tit. de feud. guard. & feudum emptū ad fœminas nō transire affirmat Laud. in. §. & quia. num. 30. de ijs qui feud. dar. poss. Iacob. a Sācto Georg. in sua inuest. vers. & fœminis. Zas. in trac. de feud. tit. 8. de feud. succes. nu. 37. & hanc magis cōmunē testatur Rol. a Val. cons. 23. nu. 32. uol. 1. & hāc ego prædictis rationibus vt ueriorē sequor, et si maximæ apud me auctoritatis sint contrariæ sententiæ auctores. Idemq. in feudo pro quo nullum seruitium præstandum est concluaendum. cum Zas. in. d. tit. nu. 43. & Mart.*

Laud.

Laud.d.§.& quia.num.29. quamuis communiter aliter receptum sit. Vt testatur Iul.Clar. d.quæst.73.Vers.Vlterius quæro.

An per interpositionem pacti de non alienando prohibitus censeatur vasallus, alteri rem in feudum dare. Cap. XXXI.

1 *Feudum habens alteri in feudum dare potest eadē lege.*
2 *Limit.si in inuestitura sit appositum pactum de nō alienando sec. communem.*
3 *Differt datio in feudum a feudi alienatione.reprobatur communis opinio.*
4 *Quod nemini nocet,et alicui prodest facilè concedendū.*
5 *Notarij in instrumentis solent multa superflua, & impertinentia apponere.*

1 *QVoniam † ea est feudi natura, Vt qui feudum habet à Rege, uel Principe, uel à maiori Capitaneo, poßit illud alteri in feudum dare. Vt relatum est in tit. de ijs qui feud.dar.poss.neq.ob id cadit a feudo uasallus, modo id sine dolo, & fraude fiat.§.callidis. §.illud quoq.de prohib.feud.alien.per Frider. sine*

sine fraude verò id fit, si miles vasallus sit qui feudum habet, & militi det. §. beneficium si de feu. defunc. cont. sit, neq. debet alia lege vasallus alteri rem in feudum dare, nisi qua ipse habeat, nec ab origine feudi recedere debet. §. similiter. de lege Conradi.

2 *† Verum id locum nõ habere vulgo traditum est, si in inuestitura appositum sit pactum de non alienando. Ias. de ijs qui feud. da. poss. num. 34. Zas. in suo trac. de feu. tit. de feu. alien. num. 17. Iacob. a Sancto Georg. in sua inuest. vers. Et cum pacto de nõ alienando. nu. 2. quod ea ratione factum autumant vt pactum illud aliquid operetur.*

3 *† Ego cùm vsibus feudorum receptum esse comperiã differre longè dationem in feudum ab alienatione feudi. dd. iuribus & in tit. de feudo non hab. propr. nat. feud. apertè significatũ sit, præsertim vbi nihil in præiudicium & fraudem domini fit, non puto conuentionem illam de nõ alienando, extendendam esse ad dationem in feudum. cum sint obligationes stricti iuris. l. quicquid astringendæ. ff. de verb. oblig. neque extendantur vltra quam gerantur vulgata. l. non omnis. ff. si cert. pet.*

4 *† Cum & facilè soleãt concedi*

concedi ea quæ nemini nocent, & alicui prosunt: l. in summa. §. itẽ Varrus. ff. de aqua plu. arc. at in præiudicium domini non admittitur usibus feudorum, datio in feudum. Audiri autem non solent ij quorum non interest: l. 1. ff. de appel. recip. ergo nec dominus cuius non interest, cum nec id sensisse etiam præsumatur, posteaquam nullo negotio id poterat exprimere & non expreßit. l. unica. §. sin autem. C. de cad. tol. Neque obstat hoc admisso, quod pactũ illud nihil operabitur: quia duobus modis respondeo. primo quia ut inquit zas. d. tit. nu. 11. cum feudum poßit alienari cum uniuersitate. cũ uasallus poßit de feudo compromittere. ut tradit Iac. d. tit. & cum pacto de non alien. et zas. nu. 20. tit. de feu. alien. quod nũc latius nõ attingo. cum dubitent nunquid ex causa neceßitatis poßit uasallus feudum alienare, & an poßit de feudo trãsigere. §. si uasallus. si de feu. defunc. cont. sit. inter dominũ. & in tit. de cõtrouersia inter uasal. & aliũ, poterit prodesse ad has omnes difficultates tollendas. quæ autẽ dubitationis tollẽdæ causa cõtractibus inseruntur, ius cõmune nõ lædunt. l. quæ dubitationis.

de

5 de regul.iur. † Et si uideatur potius pactum istud appositum ex capite Notariorū, qui solent apponere in instrumentis multa superflua & impertinentia, ut tradit Cagnol.in.d l.quæ dubitationis.præsertim num.4. sed magis in terminis respondeo. quia sicuti quando pactum in inuestitura appositum est, ut liceat uasallo alteri in feudum dare, non alteratur feudi natura, ita ut fit quando dictum fuit ut liceret uasallo alienare, quo casu feudum impropriam feudi naturam habet. ut constat ex tit.de feud.non hab.propr.nat.feud.ita econuerso, quamuis pactū sit appositum in inuestitura, ut non liceat uasallo feudum alienare, quod ad propriā feudi naturam pertinet, ad impropriam trahendū non erit, ita ut dicamus uasallo dandi rem in feudum sine fraude, & domini præiudicio facultatem ademptam hac conuentione. nō enim solent pacta expressa quæ tacitè insunt hanc habere uim. l.3.ff. de leg.1. l. non rectè.C. de fideiuss.

FINIS.

INDEX EORVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

prior numerus paginam, secundus numerum indicat.

A

Alluuio

B

C

D

Executore

G

H

I

L

L. quoties

L. cum

O Obliga-

O

P

Pater

Q.

R

S

secus

T

V

Errata sic corrigito, prior numerus paginam, secundus lineam indicat.

actionem.	*actione.*	13.	1.
arbitror.	*arbitrorum*	28.	20.
committitur.	*admittitur.*	38.	16.
negotiotiorum.	*negotiorum.*	47.	14.
nulli.	*ulli.*	48.	1.
siue.	*sine.*	83.	4.
§. fructus.	*§. non solum.*	84.	2.
vind.	*vend.*	94.	22.
ff. de pact.	*ff. de pet. hæred.*	96.	16.
iusiurando.	*iureiurando.*	103.	1.
inramento.	*iuramento.*	12.	7.
petitio.	*petitionis.*	62.	17.
dicendu.	*dicendum.*	154.	16.
noluit.	*voluit.*	156.	15.
2. 3. &c. num.	*falsi sunt. fol.*	183.	2.
Mercello.	*Marcello.*	243.	18.

